

ระดับชาติ

ด้านพุทธนวัตกรรมการทางมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์เพื่อการสร้างสังคมสันติสุข
อย่างยั่งยืน

ห้องประชุมย่อยที่ 12 ห้อง B 405 ชั้น 4

อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธมาจารย์
(สนิท ชวนมหาปญฺญมหาเถร)

ผู้ทรงคุณวุฒิ:

- รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฉาเจริญ
: วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมา
: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
- อาจารย์ ดร.โกมินทร์ วังอ่อน
: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ลำดับ	บทความ/ผู้พิมพ์	หน้า
1	ความยุติธรรมตามแนวความคิดของเดวิดฮูม : ธนยศ สารมณี, ศราวุธ เย็นสวัสดิ์, ณรงค์ศักดิ์ ต้าคำ และสุรพล พรหมกุล	1081
2	การเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง : ทองพูล ศิริโท	1087
3	มาตรการทางกฎหมายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทย : พงษ์นรินทร์ อุทัยกาญจนกุล	1101
4	การดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น : พระมหากิตติ กิตติเมธี, อภินพ ฮาดภักดี, วีรพัฒน์ กัปปโก, เรียงดาว ทเวชาติ และกาญจนาภรณ์ ปุณรัตน์	1111
5	ความเป็นอีสานวิถีพุทธในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน : พระมหาอริวัฒน์ ภาทรกวี และพระศุภวัฒน์ สุขวาทะ	1125
6	สัปเหร่อ : ศึกษาภาพสะท้อนและคติความเชื่อที่ปรากฏในภาพยนตร์ : ศิริวรรณ ดาตุมา, ยวดา สนั่นแก้ว, อัจฉราพร ไครบุตร, พระมหาศรายุทธ เจตรา และพระชรินทร์ สารกุล	1139
7	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชน : พระกิตติพล กิตติโก (ช่างพิมพ์), พระครูปลัดเอกพันธ์ สิริวัฒนเมธี (อินจันท์) และพระธวัชชัย อุตุตมวโส ทรัพย์สมบัติ	1149
8	การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น : ชานนท์ สาทมะเริง, สุทธิพงษ์ สวัสดิ์ทา, พระครูปลัดจันทร์ ญสฺโ, ประกอบ มีโคตรทอง และอภินพ ฮาดภักดี	1163
9	การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น : พระจิรกิตติ กิตติจิรวุฒโน, พระสิทธิชัย สิริโร, สุทธิพงษ์ สวัสดิ์ทา พระมหาชลภัทร ชลภทฺโท, ทรงพล โชติกาเวชกุล และบุรินทร์ ภู่อกุล	1173
10	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ : พรชัย ติตย์เจริญ, สุทธิพงษ์ สวัสดิ์ทา และชาญชัย ฮวดศรี	1185
11	วิเคราะห์ห้วงภาคในเชิงพุทธปรัชญา : สมชาย ทานนท์, พระครูปริยัติคุณรังษี, พระมหาสมศักดิ์ สติสมฺปนฺโน และศตวรรษ สงกาพันธ์	1197

ความยุติธรรมตามแนวความคิดของเดวิด ฮูม

Justice as a Concept David Hume

ธนายศ สาระมณี, ศราวุธ เย็นสวัสดิ์, ณรงค์ศักดิ์ ต้าวคำ และสุรพล พรหมกุล

Thanayod Saramanee, Sarawuth Yensawat, Narong TawKham and Suraphon Promgun

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: thanayod97@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ให้ความสำคัญของแนวคิดเดวิด ฮูมกับความยุติธรรม “ความยุติธรรม” เป็นเรื่องที่มีการถกเถียงกันมานานตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน แต่ละนิยามถูกปรับใช้ในสังคม เช่น ความยุติธรรมของตะวันตก ไม่ได้ทำลายความเหลื่อมล้ำระหว่าง คนรวย กับคนจน หรือความยุติธรรมของสังคมนิยม ที่จำกัดเสรีภาพของประชาชนอย่างสุดโต่งเกินความจำเป็น ทั้งอดีตและปัจจุบัน ต่างมีประเด็นเรื่องความยุติธรรม จากความจริงข้างต้นส่งผลให้เข้าใจของสังคมที่มีต่อความยุติธรรม คือเป็นความยุติธรรมที่อยู่ภายใต้บทบาทของรัฐผ่านกระบวนการอำนาจตุลาการเท่านั้น ไม่ใช่เรื่องที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ อย่างไรก็ตามตามกระบวนการยุติธรรมโดยรัฐกำลังถูกตั้งคำถามว่าสามารถสร้างความยุติธรรมให้กับคนในสังคมได้หรือไม่ อย่างไรก็ตามแม้เสียงพรับปรายเรื่องความยุติธรรมและด้านตรงข้ามมันทวีมากขึ้นโดยทั่วไปความยุติธรรมจึงเป็นเสมือนบางสิ่งบางอย่างที่เรา “รู้สึก” ได้ “เข้าถึงได้โดย “สัญญาติญาณ” แต่ยากที่จะอธิบายเป็นนิยามของรูปธรรมได้

คำสำคัญ: ความยุติธรรม; อำนาจตุลาการ; สัญญาติญาณ; รูปธรรม

Abstract

This Article emphasizes the importance of David's ideas. Hume and “Justice” has been a subject of debate for a long time, from ancient times to the Present day. Each definition is applied society, such as Western Justice. It does not destroy the inequality between the rich and the poor or socialist justice. That severely limits people's freedom beyond necessity both past and present they all have issues regarding justice. From the

above facts, it results in society's understanding of justice that is, it is justice under the role of the state through the judicial process only, It is not something that is accessible to the general public, However, the judicial process by the state is being questioned whether justice can be created for people in society or not However, even the outcry about justice and its opposites has increased. In general, justice is like something that we can "feel and "can access by "Intuition" but it is difficult to describe it in concrete terms.

Keywords: Justice; judicial power; intuition; concreteness

1. บทนำ

ปรัชญาการเมืองที่เดวิด ฮูม ได้นำเสนอเป็นมุมมองเฉพาะเกี่ยวกับความยุติธรรม ซึ่งแตกต่างไปจากแนวคิดคลาสสิกที่พูดถึงเรื่องของความยุติธรรมที่เราได้กล่าวถึงไปแล้ว (คลาสสิกในที่นี้หมายถึงแนวคิดของอริสโตเติลและเพลโต) ฮูม ได้เปรียบเทียบทฤษฎีความยุติธรรมแบบคลาสสิก กับความเข้าใจของตัวเองเกี่ยวกับความยุติธรรม หลังจากนั้นเขาได้วิพากษ์และนำเสนอมุมมองว่าด้วยความยุติธรรมของตนเอง ซึ่งงานเขียนหลักของฮูมที่พูดถึงความยุติธรรม จะพบได้ในหนังสือศาสตร์นิพนธ์ว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์ ภายใต้สังคมปัจจุบันที่มีความซับซ้อนเรื่องความยุติธรรมและความขัดแย้งต่างๆและการแข่งขันกันในสังคมปัจจุบัน เรื่องความยุติธรรมหรือไม่ยุติธรรมมีแต่จะพบเห็นกันมากขึ้นทุกวัน เป็นปัญหาระดับบุคคลไปจนถึงระดับสังคมหรือระดับประเทศ เรามักได้ยินว่าไม่ได้รับความยุติธรรม ในเรื่องต่างๆ อาทิเช่น ทางราชการ ดำรงชีวิต การค้าขาย การได้ค่าแรงงาน หรือการลงโทษตามกฎหมายก็ตาม

2. จินตภาพของฮูม เกี่ยวกับความยุติธรรม

ส่วนใหญ่ นักปรัชญาจะพูดถึงความยุติธรรมโดยถือว่า มันคือค่านิยมที่ดี ประเสริฐ เป็นหลักการและถือเป็นค่าเอกเทศ ไม่ขึ้นกับความปรารถนา เจตจำนง ผลประโยชน์ และอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอของมนุษย์ มีความสำคัญพิเศษ มีความถูกต้องในตัว ทว่าฮูมมองต่างออกไป เพราะเขาคิดว่า ความยุติธรรมไม่ใช่สิ่งที่ไม่ขึ้นกับความปรารถนา อารมณ์หรือผลประโยชน์ของมนุษย์ ที่จะอ้างได้ว่ามันเป็นพลังหรือคุณค่าที่มาจากธรรมชาติ และเขามีความคิดว่าโดยตัวของมันเองความยุติธรรมไม่ใช่สิ่งประเสริฐแต่อย่างใด แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างสถานะและให้คุณค่าเฉพาะแก่มัน จากความคิดนี้ทำให้เขาสรุปว่า มนุษย์สร้างความยุติธรรมขึ้นมาเองเช่น การเขียนรัฐธรรมนูญการเขียนกฎหมายต่างๆเพื่อทำโทษคนไม่รักษาความยุติธรรมเอาเปรียบสังคมเพื่อให้เป็นรากฐานทางสังคมที่รัฐบาลจะถูกชี้วัดคุณค่าความยุติธรรมที่กระจายสู่ประชาชนพลเมืองของตน รัฐบาลไม่ได้ประเมินความยุติธรรมผ่านเศรษฐกิจของประเทศ เพียงอย่างเดียว เพราะปัญหาความความยุติธรรมคือกระบวนการความยุติธรรม จากองค์กรความยุติธรรมด้วย

1. สถานะของสติปัญญาในการเมืองและในศีลธรรมที่ต้องพูดประเด็นนี้ก็เพื่อชี้ให้เห็นว่า ทำไมฮูมถึงมองว่าความยุติธรรมเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีค่าตายตัว สำหรับฮูมแล้วสติปัญญาทั้งในรัฐศาสตร์และในศีลธรรม เป็นสิ่งที่มีความจำกัดทำหน้าที่เพียงตัดสินเกี่ยวกับสิ่งที่มีจริงหรือข้อเท็จจริง(matters of fact)และหาความเชื่อมโยงเกี่ยวกับความคิดต่างๆ(ideas) ฮูมกำลังลดตำแหน่งสติปัญญา การยอมรับในความสามารถอันจำกัดของสติปัญญา มีผลทำให้มองว่าสติปัญญาไม่สามารถบอกได้ถึงเป้าหมายของชีวิต มันทำหน้าที่เพียงตัดสินว่าอะไรจริงหรือไม่จริงในแง่ของการเมืองและศีลธรรมเท่านั้นความยุติธรรมโดยรวมจะมีความหลากหลายในรายละเอียด ความยุติธรรมมิได้ดำรงอยู่โดยการขาดศีลธรรมอันดีงาน เพราะฉะนั้นมนุษย์ทุกคนต้องมีศีลธรรมในตัวเพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งความยุติธรรมในสังคม โดยปกติความยุติธรรมเป็นไปตามหลักธรรมชาติของมนุษย์เป็นหลักที่ต้องใช้ หากสังคมมีแต่ความเจริญแต่ทางวัตถุ แต่ขาดศีลธรรม ก็จะไม่เกิดความยุติธรรม ความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่ต้องมีในสังคมตลอดไป

2. ที่มาของการแสวงหาความยุติธรรมมาถึงคำถามสำคัญคือ ความยุติธรรมเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ? ทำไมมันถึงกลายเป็นเสาหลักที่ทำให้การเมืองและสังคมมีความหมายขึ้นมา ? อะไรคือเหตุผลที่ทำให้คนเราต้องการความยุติธรรม ? ทำไมความยุติธรรมถึงเป็นสิ่งประเสริฐ ? และค่านิยมทางศีลธรรมนี้แตกต่างจากค่านิยมทางศีลธรรมอื่นๆอย่างไร ? ถ้าหากสังคมมีแต่ความมั่งคั่งด้วยทรัพย์สินก็ตาม มีความสามารถในการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม แต่ถ้าไม่รู้จักความความยุติธรรม ก็จะกลายเป็นการเอาเปรียบเอารัดเอาเปรียบโดยไม่เกรงกลัวกฎหมาย สร้างความแตกแยกในสังคม การที่มีความยุติธรรมจึงมีความหมายหลักในการบ้านการเมืองเพราะถ้าหากผู้นำหรือชนชนปกครองไม่มีความยุติธรรมก็จะเห็นแต่ผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง ขาดการแบ่งปันสู่สังคม เกิดปัญหาเชิงนโยบาย เช่นการช่วยเหลือสังคมในยามที่เกิดปัญหาต่างๆ ถ้าหากไม่มีความยุติธรรมก็จะมีเอาเปรียบคนอื่นเพื่อให้ตนเองอยู่รอดแค่คนเดียวหรือกลุ่มเดียว และที่สำคัญเหตุผลที่ทุกคนต้องมีความยุติธรรมเพื่อป้องกันการคุกคามสิทธิเสรีภาพผู้อื่นและการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง การใช้ดุลพินิจที่ไม่ชอบธรรมและเพื่อรักษาคนดีลงโทษคนกระทำความผิด ความยุติธรรมเป็นสิ่งประเสริฐสูงสุดเพราะถ้าหากขาดความยุติธรรมจะเกิดความวุ่นวายและเกิดสงครามตามมา ความยุติธรรมจะเริ่มตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศ ถ้าขาดความยุติธรรมสังคมจะเกิดการแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น เอาเปรียบทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และที่สำคัญหากทุกคนขาดศีลธรรมความเที่ยงธรรมประจำตัวไม่ยึดมั่นถือมั่นในศีลธรรมและความเที่ยงธรรมแล้วก็จะเกิดความเห็นแก่ตัวโดยขาดความยุติธรรมไม่มองเห็นคุณค่าของคนอื่น

3. ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับความยุติธรรม ฮูมถือว่า ที่ใดไม่มีกฎหมาย ที่นั่นไม่มีความยุติธรรม นี้ไม่ได้หมายถึงบ้านเมืองที่ป่าเถื่อน แต่หมายถึง สภาวะสังคมที่ยังไม่มีการทำข้อตกลงกัน หากกลับกัน ที่ใดมีกฎหมาย ที่นั่นย่อมมีเรื่องของความยุติธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ฮูม ถือว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาและดำเนินคดีกับบุคคลหรือกลุ่มคน ที่มองข้ามความยุติธรรม มองข้าม

สันติสุข เสรีภาพ ความเสมอภาค ความยุติธรรมในการลงโทษตามกฎหมายระดับเอกชนไปจนถึงระดับประเทศ หากละเลยไม่มีความยุติธรรมก็จะเกิดความขัดแย้งเกิดจลาจลและเกิดการประท้วงจวบลงด้วยการเกิดสงครามภายในประเทศรุกรานไปสู่สงครามระหว่างประเทศ และสงครามโลกต่อไป เพราะไม่มีเป็นกลางตามหลักพุทธศาสนา ยุติธรรมในความหมายของพระสูตร หมายถึง “ความเที่ยงธรรม” หรือ “ความไม่คลาดเคลื่อนจากธรรม” (อวิโรธนะ) ซึ่งเป็นทศพิธราชธรรมข้อที่ 10 โดยหลักธรรมชุดนี้เป็นหลักการสำคัญสำหรับนักปกครองที่มีหน้าที่สำคัญในการทำให้บุคคลอื่น หรือผู้ใต้ปกครองพึงพอใจ (ราชา) ความเที่ยงธรรมในบริบทนี้ หมายถึง ความหนักแน่น ถือความถูกต้อง ไม่เอนเอียง

4. ความยุติธรรม คือ สิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ ฮุม ถือว่าความยุติธรรม ไม่ใช่ค่านิยมที่ดีจากธรรมชาติ(natural virtue) แต่เป็น สิ่งประดิษฐ์(artificial) เหมือนกับกฎหมายเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ไม่ได้มีอำนาจสูงส่งใดๆสำหรับผู้ที่อยู่ในเรื่องของพระเจ้า และมันไม่ใช่สิ่งที่ธรรมชาติมอบให้แก่มนุษย์ สำหรับผู้ที่เชื่อว่าธรรมชาติคือแก่นแท้สูงสุดไม่ว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติต่างๆ กฎหมาย กฎกระทรวงต่างๆ กฎชุมชนหรือกฎสังคมต่างๆ หรือความเชื่อและกฎแห่งวิถีของลัทธิต่างๆ เพื่อความยุติธรรมเที่ยงธรรม ที่ออกมาเพื่อพิทักษ์รักษาคนที่ถูกเอารัดเอาเปรียบหรือถูกรังแกในสังคมของตน เพื่อพยุหความถูกต้องเที่ยงธรรม ให้สังคมอยู่อย่างปกติสุข ปราศจากการเห็นแก่ได้ ไม่ความเป็นธรรม โดยหลักความเป็นธรรมยึดหลักตามความเชื่อศาสนาของสังคมตนเองและคามเสมอภาคทางสังคมเป็นแนวทาง พัฒนาไปสู่การออกกฎหมายฉบับต่างๆเพื่อบังคับใช้ในประเทศตนเองและอำนาจการปกครองของรัฐบาลตนเอง

5. ความยุติธรรมในทางพระพุทธศาสนา ความยุติธรรมเป็นความถูกต้องทางศีลธรรมและจริยธรรมของมนุษย์ทุกคน เป็นความเสมอภาคและการอยู่ร่วมกันในสังคม ตามหลักความถูกต้องทางศีลธรรม โดยอาศัยศีล 5 เป็นตัวนำจิตใจ ไม่คิดทำลายกันไม่ฆ่ากัน ไม่ลักทรัพย์ ไม่ผิดประเพณี ไม่โกหก ไม่เมาสุราจนขาดสติ ถ้าสังคมทุกสังคมมีหลักศาสนาอยู่ในตัวก็เกิดสันติสุขในสังคม เกิดความยุติธรรมโดยธรรมชาติและความยุติตามกฎหมายที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อปกป้องคนดี ลงโทษคนกระทำความผิด เพื่อให้มนุษย์โลกอยู่อย่างมีความสุขไม่ว่าตระแวง ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบเห็นแก่ตัว รู้จักแบ่งปัน โดยอาศัยคุณธรรมนำ ไม่ใช่อารมณ์เป็นตัวนำ สังคมก็จะเกิดความสงบ เท่านั้นสังคมเราก็มีความสุข ความเที่ยงธรรมเป็นตัวแปรที่สำคัญในสังคม นำไปสู่ความเป็นธรรมและความยุติธรรม ในสังคมโดยรวม และเป็นข้อตกลงโดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนโดยธรรมชาติ ทำให้สังคมอยู่แบบสันติสุขต่อไป

3. สรุป

ความยุติธรรมโดยปกติจะมีอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนเพียงแต่ถ้าหากบุคคลใดหรือสังคมใดขาดความยุติธรรมโดยปราศจากหลักธรรม ขาดความเที่ยงธรรม ไม่มีก็จะเกิดการเอารัดเอาเปรียบเห็นแก่ตัว และเป็นเหตุให้ต้องมีการเขียนกฎหมาย โดยรัฐต้องมีความมุ่งหมายความมั่นคงที่จะให้มีความปลอดภัย

ในสังคม โดยทุกคนต้องมีหลักข้อตกลงกันเพื่อมาบังคับใช้โดยให้บุคคลหรือกลุ่มชนใดที่รวมตัวหรือกระทำการใดๆ เพื่อดำรงชีวิตอยู่กันอย่างไม่สงบสุข มีการรุกราน ทำเพื่อประโยชน์ตนเอง ขาดความมั่นคงในชีวิต และทรัพย์สินแล้ว ธรรมชาติของมนุษย์ต้องการความสงบสุข เพราะฉะนั้นหากมนุษย์ทุกคนมีศีลธรรมนำใจ ก็จะทำให้เกิดความยุติธรรมในสังคมตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- ภัณฑิลา ธนบุรณ์นิพัทธ์, ดวงทอง จงเจริญ และจินตนา ธรรมวงษ์. (2567). *ความยุติธรรมกับกระบวนการยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ*. เข้าถึงได้จาก <https://researchcafe.tsri.or.th/reduce-inequality/>
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2567). *ความยุติธรรม (Justice): มิติแห่งอุดมคติและความเป็นจริง*. เข้าถึงได้จาก [http://old-book.ru.ac.th/e-book/LW201\(47\)/LW201-15.pdf](http://old-book.ru.ac.th/e-book/LW201(47)/LW201-15.pdf)
- อาลีอักบาร์ อาลีคานี. (2567). *ฮิกมาตชียาซีอีสลามีย์ หรือปรัชญาการเมืองอิสลาม*. เข้าถึงได้จาก <https://www.abnewstoday.com/13944>

การเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง

ทองพูล คิริโท

นักวิชาการอิสระ

Independent scholar, Thailand

บทคัดย่อ

การปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นไปตามหลักกฎหมายมหาชน ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนในฐานะที่รัฐมีอำนาจเหนือประชาชน โดยมีหลักสำคัญคือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำการใดต้องมีกฎหมายให้อำนาจในการกระทำการนั้น ต่างจากหลักกฎหมายเอกชนหากไม่มีกฎหมายห้ามแล้วเอกชนย่อมมีสิทธิกระทำได้ กฎหมายหลักที่เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือในการปฏิบัติราชการ ได้แก่ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 และแก้ไขเพิ่มเติม (ถึงฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ เริ่มตั้งแต่บัญญัติความหมายของวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง การพิจารณาทางปกครอง คำสั่งทางปกครอง รวมถึงกฎในการออกคำสั่งทางปกครองนั้นย่อมมีผลใช้บังคับกับบุคคลผู้รับคำสั่งทางปกครองตั้งแต่บุคคลนั้นได้รับแจ้งคำสั่งทางปกครอง และมีผลใช้บังคับตลอดไปจนกว่าคำสั่งทางปกครองจะถูกเพิกถอนโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำสั่งทางปกครองนั้น หรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง หรือศาลปกครองมีคำพิพากษาให้เพิกถอน ไม่ว่าจะคำสั่งทางปกครองนั้นจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ตาม หากเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ออกคำสั่งทางปกครองอาจต้องรับผิดชอบทางละเมิดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เสียหาย หากผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริง ซึ่งควรบอกให้แจ้ง หรือข่มขู่ หรือชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์อื่นใดที่มิชอบด้วยกฎหมาย หรือผู้รับนั้นได้ให้ข้อความซึ่งไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนในสาระสำคัญ หรือได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองในขณะที่ได้รับคำสั่งทางปกครอง หรือการไม่รู้นั้นเป็นไปโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เมื่อมีการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองแล้ว หน่วยงานก็รัฐก็มีสิทธิเรียกเงินหรือทรัพย์สินคืนจากบุคคลดังกล่าวได้

คำสำคัญ: คำสั่งทางปกครอง; การเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง

1. บทนำ

การปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นไปตามหลักกฎหมายมหาชน ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนในฐานะที่หน่วยงานของรัฐมีอำนาจเหนือประชาชน โดยมีหลักสำคัญคือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำการใดต้องมีกฎหมายให้อำนาจในการกระทำนั้น กฎหมาย หลักที่เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือในการปฏิบัติราชการ ได้แก่ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 และแก้ไขเพิ่มเติม (ถึงฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติความหมายของวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองไว้ในมาตรา 5 หมายความว่า การเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครองหรือกฎ และรวมถึงการดำเนินการใด ๆ ในทางปกครองตามพระราชบัญญัตินี้ ในการปฏิบัติราชการของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้บริการสาธารณะนั้น เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจมีการออกคำสั่งทางปกครอง เพื่อให้การปฏิบัติราชการบรรลุตามภาระงานในหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสถานะภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลผู้รับคำสั่งทางปกครอง คำสั่งทางปกครองที่ขัดด้วยกฎหมาย อาจถูกเพิกถอนโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง หรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองนั้น หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติ คำสั่งทางปกครองที่ไม่ขัดด้วยกฎหมาย ก็อาจถูกเพิกถอนโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง หรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองนั้นได้เช่นเดียวกัน หรือบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการออกคำสั่งทางปกครองที่ไม่ขัดด้วยกฎหมาย ฟ้องคดีต่อศาลปกครองขอให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ขัดด้วยกฎหมายนั้น

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 4 ได้บัญญัติไม่ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้บังคับกับหน่วยงานของรัฐบางหน่วยงาน มีผลทำให้การดำเนินงานของหน่วยงานดังกล่าวไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 5 จึงไม่อาจถูกเพิกถอนได้ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนี้ ได้แก่ รัฐสภาและคณะรัฐมนตรี, องค์กรที่ใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะ, การพิจารณาของนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีในงานทางนโยบายโดยตรง, การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลและการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาคดี การบังคับคดีและการวางทรัพย์, การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องร้องทุกข์และการสั่งการตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา, การดำเนินงานเกี่ยวกับนโยบายการต่างประเทศ, การดำเนินงานเกี่ยวกับราชการทหารหรือเจ้าหน้าที่ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ทางยุทธการร่วมกับทหาร ในการป้องกันและรักษาความมั่นคงของราชอาณาจักรจากภัยคุกคามทั้งภายในและภายนอกและภายในประเทศ, การดำเนินงานตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการดำเนินกิจการขององค์การทางศาสนา

2. คำสั่งทางปกครอง

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 5 ได้ให้ความหมายของคำสั่งทางปกครองไว้ 2 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 หมายความว่า การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ

กรณีที่ 2 การอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

คำสั่งทางปกครองกรณีที่ 1 เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลโดยตรงเท่านั้น หากคำสั่งดังกล่าวไม่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลโดยตรงแล้วไม่ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครอง เช่น คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนวินัยร้ายแรง คำสั่งให้ข้าราชการไปช่วยปฏิบัติราชการ คำสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนเนื่องจากถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง เนื่องจากยังไม่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลผู้รับคำสั่งโดยตรง ยังอยู่ในขั้นตอนการพิจารณาทางปกครอง ซึ่งเป็นการเตรียมการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครองเท่านั้น

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.777/2561 คำสั่งลงโทษปลดผู้ใหญ่บ้านให้พ้นจากตำแหน่งเป็นคำสั่งทางปกครอง

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ 1521/2559 หนังสือที่สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้แจ้งเวียนว่าตำแหน่งรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ไม่อยู่ในเกณฑ์ที่จะเสนอขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ประถมาภรณ์มงกุฎไทย (ป.ม.) ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่าเป็นเพียงหนังสือการตอบข้อหารือของปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จึงเป็นขั้นตอนของการดำเนินการภายในของผู้ถูกฟ้องคดี มิใช่การวินิจฉัยสั่งการตามกฎหมายและมีใช้คำสั่งทางปกครองที่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิของผู้ฟ้องคดีอย่างหนึ่งอย่างใด และหนังสือแจ้งเวียนว่าข้าราชการครูซึ่งการปฏิบัติที่ผ่านมาได้เสนอขอพระราชทานโดยเทียบระดับ 1 ถึงระดับ 11 ยังคงเทียบระดับและขอพระราชทานตามบัญชี 7 ต่อไปตามเดิม ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่าเป็นเพียงการอธิบายการปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ประจำปี พ.ศ. 2552 มิได้มีสถานะเป็นกฎหรือคำสั่งทางปกครองที่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของผู้ฟ้องคดี

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ.233/2557 วินิจฉัยว่าที่นายทะเบียนปฏิเสธจดทะเบียนสมรส เพราะมีหนังสือกรมการปกครองที่ชักซ้อมแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจสอบเงื่อนไขและการจดทะเบียนสมรสระหว่าง คนต่างด้าวกับคนไทยเป็นหนังสือสั่งการภายในของหน่วยงาน อันเป็นการกำหนดขั้นตอน

และแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมายเท่านั้น ไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนสมรสกำหนดให้ต้องดำเนินการดังกล่าว นายทะเบียนจะปฏิเสธการรับจดทะเบียนไม่ได้

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ อ 802/2561 วินิจฉัยว่า คำสั่งของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล มีลักษณะเป็นการสั่งการเกี่ยวกับการให้ปฏิบัติงานในหน้าที่ราชการทั่วไป เพื่อป้องกันเจ้าหน้าที่มิให้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเอกสารหลักฐานต่างๆ อันถือเป็นมาตรการภายในของฝ่ายปกครองในการสั่งให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในหน้าที่ราชการ อันเป็นเรื่องของการบังคับบัญชาเพื่อบริหารงานภายในองค์กรมิให้เกิดความเสียหายแก่ราชการ เจ้าหน้าที่ที่ถูกห้าม ยังคงปฏิบัติงานในองค์การบริหารส่วนตำบล มีตำแหน่ง เงินเดือน และสิทธิประโยชน์สวัสดิการอื่น ๆ ตามกฎหมายเช่นเดิม คำสั่งจึงไม่มีผลกระทบต่อสถานภาพสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย ไม่ใช่คำสั่งทางปกครองตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

คำสั่งทางปกครองกรณีที่ 2 ได้แก่คำสั่งตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ได้บัญญัติให้การกระทำของเจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้ เป็นคำสั่งทางปกครอง

1. การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดหาหรือให้สิทธิประโยชน์ในกรณีดังต่อไปนี้
 1. การสั่งรับหรือไม่รับคำเสนอขาย รับจ้าง แลกเปลี่ยน ให้เช่า ซื้อ เช่า หรือให้สิทธิประโยชน์
 2. การอนุมัติสั่งซื้อ จ้าง แลกเปลี่ยน เช่า ขาย ให้เช่า หรือให้สิทธิประโยชน์
 3. การสั่งยกเลิกกระบวนการพิจารณาคำเสนอหรือการดำเนินการอื่นใด ในลักษณะเดียวกัน
 4. การสั่งให้เป็นผู้ทำงาน
2. การให้หรือไม่ให้ทุนการศึกษา

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด 548/2560 วินิจฉัยว่าคำสั่งให้เป็นผู้ทำงาน มีสถานะเป็นคำสั่งทางปกครอง ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2542) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

คำสั่งทางปกครองต้องกระทำโดยเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น และมีหลายรูปแบบ ได้แก่ คำสั่ง ทางปกครองที่ทำเป็นหนังสือ หรือวาจา หรือโดยการสื่อความหมายในรูปแบบอื่น แต่ต้องมีข้อความหรือความหมา ที่ชัดเจนเพียงพอที่จะเข้าใจได้

คำสั่งทางปกครองไม่ว่าจะเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย มีผลใช้ยันต่อบุคคลตั้งแต่ขณะที่ผู้นั้นได้รับแจ้งเป็นต้นไป และมีผลใช้บังคับตราบเท่าที่ยังไม่มีการเพิกถอนหรือสิ้นผลลงโดยเงื่อนไขหรือโดยเหตุอื่นและเมื่อคำสั่งทางปกครองสิ้นผลลง เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเรียกผู้ซึ่งครอบครองเอกสารหรือวัตถุอื่นใดที่ได้จัดทำขึ้นเนื่องในการมีคำสั่งทางปกครองดังกล่าว ซึ่งมีข้อความหรือเครื่องหมายแสดงถึงการมีอยู่ของคำสั่งทางปกครองนั้น ให้ส่งคืนสิ่งนั้นหรือให้นำสิ่งของดังกล่าวอันเป็น

กรรมสิทธิ์ของผู้นั้นมาให้เจ้าหน้าที่จัดทำเครื่องหมายแสดงการสิ้นผลของคำสั่งทางปกครองดังกล่าวได้
ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองมีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือผิดพลาดเล็กน้อย เจ้าหน้าที่อาจแก้ไขเพิ่มเติมได้เสมอ
ในการแก้ไขเพิ่มเติมคำสั่งทางปกครองให้แจ้งผู้ที่เกี่ยวข้องทราบตามควรแก่กรณี เจ้าหน้าที่อาจเรียกให้ผู้
ที่เกี่ยวข้องจัดส่งคำสั่งทางปกครอง เอกสารหรือวัตถุอันใดที่ได้จัดทำขึ้นเนื่องในการมีคำสั่งทางปกครองดัง
กล่าวมาเพื่อการแก้ไขเพิ่มเติมได้

คำสั่งทางปกครองไม่ว่าจะเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย อาจถูกเพิก
ถอนได้หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้ ผู้อำนวยการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองได้แก่

1. เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองนั้น

2. ผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองนั้น การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองโดย
เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง หรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ทำ

คำสั่งทางปกครอง กฎหมายไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการเพิกถอนไว้ ดังนั้นคำสั่งทางปกครอง
อาจถูกเพิกถอนได้ แม้จะมีผลใช้บังคับมาแล้วเป็นเวลานาน หรือพ้นขั้นตอนการกำหนดให้อุทธรณ์หรือโต้
แย้งแล้วก็ตาม แต่การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่มีลักษณะเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสั่ง ต้องเพิก
ถอนภายในภายในเก้าสิบวันนับแต่ได้รู้ถึงเหตุที่จะให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองนั้น เว้นแต่คำสั่งทาง
ปกครองจะได้ทำขึ้นเพราะการแสดงความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง หรือ
การข่มขู่ หรือการชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด ที่มีชอบด้วยกฎหมาย สามารถเพิก
ถอนได้แม้จะล่วงพ้นกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่ได้รู้ถึงเหตุที่จะให้เพิกถอนคำสั่ง ทางปกครองนั้นแล้ว เช่น
นาย ก ยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยมีข้อความระบุไว้ในแบบ คำขอว่า ขอรับ
รองว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนในการขึ้นทะเบียนรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ทั้งที่รู้อยู่แล้วว่าตนเป็นผู้มี
ลักษณะต้องห้ามในการรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นผู้ได้รับสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์อื่นใด
จากหน่วยงานของรัฐในขณะที่ยื่นคำขอ จึงถือได้ว่า นาย ก รู้ถึงลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิได้รับเงินเบี้ย
ยังชีพผู้สูงอายุและแสดงข้อความอันเป็นเท็จในการยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต่อเจ้า
หน้าที่ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ผู้มีคำสั่งรับขึ้นทะเบียนรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ จึงเพิกถอนคำสั่งรับขึ้นทะเบียน
รับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของ นาย ก ได้ แม้จะล่วงพ้นกำหนดเวลาเก้าสิบวัน นับแต่ได้รู้ถึงเหตุที่จะให้เพิก
ถอนคำสั่งทางปกครองนั้นแล้วก็ตาม

นายกเทศมนตรีเมืองแห่งหนึ่ง ออกคำสั่งแบ่งงานของปลัดเทศบาลให้รองปลัดเทศบาลสอง
คนทำโดยอ้างว่า การบริหารงานของเทศบาลเป็นไปอย่างล่าช้าไม่มีประสิทธิภาพ มีขั้นตอนการปฏิบัติมาก
และมีคำสั่งเพิ่มเติมให้รองปลัดเทศบาลทั้งสองปฏิบัติหน้าที่ในฐานะปลัดเทศบาลและให้เสนอตรงต่อนายก
เทศมนตรี ปลัดเทศบาลเห็นว่านายกเทศมนตรี ออกคำสั่งไม่ถูกต้องตามระเบียบและกฎหมาย จึงมีหนังสือ
อุทธรณ์คำสั่ง แต่นายกเทศมนตรียืนยันตามคำสั่งเดิม จึงฟ้องศาลปกครองให้เพิกถอนคำสั่งของนายก

เทศมนตรี คดีนี้ศาลปกครองสูงสุดได้มีคำพิพากษา ที่ อ.481/2557 วินิจฉัยว่า การบริหารราชการและการสั่งการในเทศบาลของนายกเทศมนตรี ต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด การบริหารราชการหรือสั่งการใดที่เป็นการกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่ย่อมกระทำมิได้ กฎหมายและระเบียบรวมทั้งประกาศกำหนดให้ปลัดเทศบาลเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานและลูกจ้างของเทศบาลรองจากนายกเทศมนตรี รับผิดชอบงานประจำทั่วไปของเทศบาล โดยมีรองปลัดเทศบาลเป็นผู้ช่วยปฏิบัติงานประจำทั่วไปตามแต่จะได้อบรมหมาย และกรณีที่ปลัดเทศบาลไม่อาจปฏิบัติงานได้ให้รองปลัดเทศบาลเป็นผู้รักษาราชการแทน ดังนั้นการมอบหมายงานในหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของรองปลัดเทศบาลจึงเป็นอำนาจของปลัดเทศบาลที่จะมอบหมายให้รองปลัดปฏิบัติราชการแทน การออกคำสั่งของนายกเทศมนตรีดังกล่าวจึงเป็นการกระทำโดยไม่มีอำนาจ หรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่ให้เพิกถอนคำสั่งดังกล่าว

การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย กรณีที่คำสั่งทางปกครองนั้นเป็นคำสั่งคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อาจถูกเพิกถอนได้ทั้งหมดหรือเพิกถอนเพียงบางส่วน โดยจะให้มีผลย้อนหลังหรือไม่ย้อนหลังหรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่ ผู้มีอำนาจออกคำสั่งกำหนดได้ แต่ถ้าคำสั่งนั้นเป็นคำสั่งซึ่งเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับ การเพิกถอนต้องเป็นไปตาม ที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 มาตรา 51 และมาตรา 52

การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้เงินหรือให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์ ที่อาจแบ่งแยกได้เป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 51 การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองในกรณีนี้ให้คำนึงถึงความเชื่อ โดยสุจริตของผู้รับประโยชน์ในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองนั้นกับประโยชน์สาธารณะประกอบกัน ซึ่งความเชื่อโดยสุจริตจะได้รับความคุ้มครองต่อเมื่อผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ใช้ประโยชน์อันเกิดจากคำสั่งทางปกครองหรือได้ดำเนินการเกี่ยวกับทรัพย์สินไปแล้วโดยไม่อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ หรือการเปลี่ยนแปลงจะทำให้ผู้นั้นต้องเสียหายเกินควรแก่กรณีในกรณีดังต่อไปนี้ ผู้รับคำสั่งทางปกครองจะอ้างความเชื่อโดยสุจริตไม่ได้

(1) ผู้นั้นได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง หรือข่มขู่หรือชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์อื่นใดที่มีชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้นั้นได้ให้ข้อความซึ่งไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนในสาระสำคัญ

(3) ผู้นั้นได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองในขณะที่ได้รับคำสั่งทางปกครอง หรือการไม่รู้นั้นเป็นไปโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

ในกรณีที่เพิกถอนโดยให้มีผลย้อนหลัง การคืนเงิน ทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ผู้รับคำสั่งทางปกครองได้ไป ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยลาภมิควรได้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยถ้าเมื่อใดผู้รับคำสั่งทางปกครองได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองหรือควรได้รู้เช่นนั้น หากผู้นั้นมิได้ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงให้ถือว่าผู้นั้นตกอยู่ในฐานะไม่สุจริตตั้งแต่นั้นเป็นต้น

ไป และในกรณีที่มีผู้ยื่นได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง หรือข่มขู่ หรือ ชักจูงใจโดยการให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์อื่นใดที่มีขอบด้วยกฎหมาย หรือผู้ยื่นได้ให้ข้อความซึ่งไม่ถูกต้องหรือไม่ครบถ้วนในสาระสำคัญ หรือผู้ยื่นได้รู้ถึงความไม่ชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองในขณะที่ได้รับคำสั่งทางปกครอง หรือการไม่รู้นั้นเป็นไปโดยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ผู้ยื่นต้องรับผิดชอบในการคืนเงินทรัพย์สินหรือประโยชน์ที่ได้รับไปเต็มจำนวน

คำสั่งทางปกครองที่มีลักษณะเป็นการให้ประโยชน์ เป็นคำสั่งทางปกครองที่ก่อให้เกิดสิทธิอันเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้รับคำสั่งทางปกครอง ไม่ว่าจะเป็สิทธิหรือประโยชน์ที่เป็นตัวเงินหรือไม่เป็นตัวเงินก็ตาม เช่น สิทธิในการรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นต้น

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ. 996/2560 นาย ก ได้ยื่นแบบคำขอรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุโดยในแบบคำขอรับรองว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนในการขึ้นทะเบียนรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ทั้งที่รู้อยู่แล้วว่าตนเอง เป็นผู้ที่มีลักษณะต้องห้ามในการรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่จึงระงับการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและแจ้งให้คืนเงินในส่วนที่รับไปแล้ว

ศาลปกครองสูงสุดวินิจฉัยว่า คำสั่งรับขึ้นทะเบียนรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุเป็นคำสั่งทางปกครอง ซึ่งเป็นการให้เงินซึ่งออกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าว เจ้าหน้าที่จะต้องคำนึงถึงความเชื่อโดยสุจริตของผู้รับประโยชน์ในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองนั้นกับประโยชน์สาธารณะประกอบกัน แต่ผู้รับคำสั่งทางปกครองจะอ้างความเชื่อโดยสุจริตไม่ได้หากผู้ยื่นได้แสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอก ให้แจ้ง ดังนั้น การที่นาย ก ยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุโดยมีข้อความระบุไว้ในแบบคำขอว่า ขอรับรองว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติครบถ้วนในการขึ้นทะเบียนรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ทั้งที่รู้อยู่แล้วว่าเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามในการรับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นผู้ได้รับสวัสดิการหรือสิทธิประโยชน์อื่นใดจากหน่วยงานของรัฐในขณะที่ยื่นคำขอจึงถือได้ว่า นาย ก รู้ถึงลักษณะต้องห้ามของผู้มีสิทธิได้รับเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและแสดงข้อความ

อันเป็นเท็จในการยื่นแบบคำขอขึ้นทะเบียนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุต่อเจ้าหน้าที่ นาย ก จึงไม่อาจอ้างความเชื่อโดยสุจริตในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครอง เพื่อที่จะได้รับความคุ้มครองโดยไม่ต้องคืนเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่เคยรับไปแล้วได้ พิพากษาให้นาย ก คืนเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุพร้อมดอกเบี้ย

มาตรา 52 คำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 51 อาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนได้ แต่ผู้ได้รับผลกระทบจากการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองดังกล่าวมีสิทธิได้รับค่าทดแทนความเสียหายเนื่องจากความเชื่อโดยสุจริตในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองได้ และให้นำความในมาตรา 51 วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ต้องร้องขอค่าทดแทนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่ได้รับแจ้งให้ทราบถึงการเพิกถอนนั้น ค่าทดแทนความเสียหายตามมาตรา

นี้จะต้องไม่สูงกว่าประโยชน์ที่ผู้ยื่นอาจได้รับหากคำสั่งทางปกครองดังกล่าวไม่ถูกเพิกถอน

การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมาย คำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมาย อาจถูกเพิกถอนได้เช่นเดียวกันหากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติ การเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายเป็นไปตามที่บัญญัติในมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งมีอยู่สามกรณีด้วยกัน

กรณีที่ 1 คำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งไม่เป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสั่งทางปกครองอาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วน โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่เพิกถอน หรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้ เว้นแต่เป็นกรณีที่คงต้องทำคำสั่งทางปกครองที่มีเนื้อหาทำนองเดียวกันนั้นอีก หรือเป็นกรณีที่การเพิกถอนไม่อาจกระทำได้เพราะเหตุอื่น ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงประโยชน์ของบุคคลภายนอกประกอบด้วย

กรณีที่ 2 คำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสั่งทางปกครอง อาจถูก เพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนโดยให้มีผลตั้งแต่วันที่เพิกถอน หรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้เฉพาะเมื่อมีกรณีดังต่อไปนี้

1. มีกฎหมายกำหนดให้เพิกถอนได้ หรือมีข้อสงวนสิทธิให้เพิกถอนได้ในคำสั่งทางปกครอง
2. คำสั่งทางปกครองนั้นมีข้อกำหนดให้ผู้รับประโยชน์ต้องปฏิบัติ แต่ไม่มีการปฏิบัติภายในระยะเวลาที่กำหนด
3. ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหากมีข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เช่นนี้ในขณะทำคำสั่ง ทางปกครองแล้วเจ้าหน้าที่คงจะไม่ทำคำสั่งทางปกครองนั้น และหากไม่เพิกถอนจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะได้

บทกฎหมายเปลี่ยนแปลงใหม่ ซึ่งหากมีบทกฎหมายเช่นนี้ในขณะทำคำสั่งทางปกครองแล้ว เจ้าหน้าที่คงจะไม่ทำคำสั่งทางปกครองนั้น แต่การเพิกถอนในกรณีนี้ให้กระทำได้เท่าที่ผู้รับประโยชน์ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์ หรือยังไม่ได้รับประโยชน์ตามคำสั่งทางปกครองดังกล่าว และหากไม่เพิกถอนจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะได้ อาจเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประโยชน์สาธารณะหรือต่อประชาชนอันจำเป็นต้องป้องกันหรือขจัดเหตุดังกล่าวในกรณีที่มีการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองเพราะเหตุตามวรรคสอง (3) (4) และ (5) ผู้ได้รับประโยชน์มีสิทธิได้รับค่าทดแทนความเสียหายอันเกิดจากความเชื่อโดยสุจริตในความคงอยู่ของคำสั่งทางปกครองได้ และให้นำมาตรา 52 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ผู้อำนวยการเขตดุสิต ได้มีคำสั่งอนุญาตให้ผู้ค้าสามารถทำการจำหน่ายสินค้าบริเวณจุดผ่อนผัน ซึ่งเป็นทางเท้าสาธารณะ บริเวณหน้าบ้านมิ่งคิลาถึงโรงพยาบาลนตร์ปารีส ถนนหลานหลวง บริเวณถนนคลองลำปาก และบริเวณถนนลูกหลวง ริมคลองผดุงกรุงเกษม แต่ต่อมาได้มีประกาศสำนักงานเขตดุสิต เรื่อง ยกเลิกจุดผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าในที่สาธารณะ ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2548 ให้ยุติการจำหน่ายสินค้า

โดยกรุงเทพมหานครได้ให้เหตุผลของการยกเลิกจุดผ่อนผันดังกล่าวว่า ได้รับหนังสือจากสำนักงานบริหารการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนซึ่งมีที่ทำการ ในบ้านนั้งคศิลาขอให้จัดระเบียบจุดผ่อนผัน เนื่องจากเป็นสถานที่ราชการและโบราณสถาน การขายสินค้าทำให้ขาดความสวยงาม เสียสภาพภูมิทัศน์ ยากต่อการรักษาความปลอดภัยแก่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มาประชุม อีกทั้งสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีขอให้ยกเลิกจุดผ่อนผัน เนื่องจากเป็นถนนสายสำคัญเชื่อมต่อระหว่างทางหลวงทางด่วนที่ใช้ในการต้อนรับราชอาณาจักรกัมพูชาและแขกของรัฐบาลอยู่เสมอ และก่อนจะออกประกาศยกเลิกจุดผ่อนผันคณะกรรมการประสานงานรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยระดับเขต ได้ประชุมชี้แจงผู้ที่เกี่ยวข้องและตัวแทนผู้ค้าให้ทราบถึง สามครั้ง จึงมีมติให้ยกเลิกจุดผ่อนผันและให้จัดหาพื้นที่รองรับแก่ผู้ค้า จากนั้นกลุ่มผู้ค้าโดยนาง ด. ได้มีหนังสือขอให้นายกรัฐมนตรีทบทวน ผู้อำนวยการเขตฯ จึงแจ้งนาง ด. ให้ทราบมติยกเลิกจุดผ่อนผันและยุติการจำหน่ายสินค้า โดยให้เหตุผลในเรื่องความเหมาะสม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง การปรับปรุงภูมิทัศน์ ปัญหาการจราจร และการจัดสถานที่รองรับให้แก่ผู้ค้าไว้แล้ว ผู้ฟ้องคดีทั้งหกสืบแปลคนเห็นว่าคำสั่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากไม่ให้โอกาสทราบข้อเท็จจริงและโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมเมื่อเทียบกับจุดผ่อนผันอื่นและมติของคณะกรรมการไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะไม่ใช่ผู้มีอำนาจออกมติหรือคำสั่ง จึงนำคดีมาฟ้องกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1 ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 และผู้อำนวยการเขตฯ เป็นผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 โดยขอให้ศาลปกครองมีคำพิพากษาเพิกถอนคำสั่งและมติดังกล่าว

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด อ. 582/2557 วินิจฉัยว่าผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 เป็นเจ้าพนักงานท้องถิ่น และเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองพ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 จึงมีอำนาจออกประกาศ ฯ และมีอำนาจดุลพินิจกำหนดจุดผ่อนผันได้ ในทางกลับกันก็ย่อมมีอำนาจดุลพินิจที่จะให้มีการยกเลิกจุดผ่อนผันได้เช่นกัน เมื่อมีเหตุผลความจำเป็นหรือเมื่อปรากฏว่าข้อเท็จจริงได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งมีผลให้การกำหนดจุดผ่อนผันไม่มีความเหมาะสมอีกต่อไปหรือก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคใดเมื่อพิจารณาตามหลักความได้สัดส่วนระหว่างประโยชน์ที่ได้กับความเสียหายที่จะเกิดขึ้นกับสาธารณะแล้วประโยชน์สาธารณะจะเสียหายมากกว่า ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 และผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 จึงมีอำนาจตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 และมาตรา 41 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ที่จะยกเลิกจุดผ่อนผันเดิมอันเป็นการยกเลิกการอนุญาตให้ผู้ค้าจำหน่ายสินค้าในบริเวณดังกล่าว โดยต้องปฏิบัติตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไปเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน และเมื่อผู้ถูกฟ้องคดีได้มีการประชุมชี้แจงเหตุผลความจำเป็นที่ต้องมีคำสั่งยกเลิกจุดผ่อนผันให้ผู้ฟ้องคดีทั้งหกสืบแปลคนทราบถึงสาม

ครั้งก่อนที่จะให้มีการยกเลิกจริงตามประกาศสำนักงานเขตดุสิต ถือว่าได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องคดีได้โต้แย้ง และแสดงหลักฐานของตนอย่างเต็มที่แล้วตามนัยมาตรา 30 แห่ง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ดังนั้น คำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ 3 ที่ให้ยกเลิกจุดผ่อนผันดังกล่าว จึงออกโดยชอบด้วย ขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดแล้ว อุทธรณ์ของผู้ฟ้องคดี

ในประเด็นนี้ไม่อาจรับฟังได้ การประกาศให้เป็นจุดผ่อนผันหรือการยกเลิกจุดผ่อนผันต้องคำนึงถึงความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง และปัญหาการจราจรเป็นหลักในการพิจารณาอันเป็นเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 เมื่อเหตุผลในการยกเลิกจุดผ่อนผันสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 ทั้งสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันที่บริเวณพิพาทมีสภาพการจราจรที่คับคั่งมาก และยังอยู่ใกล้กับรางรถไฟสายสำคัญ ที่มีการแล่นเข้าสู่สถานีหัวลำโพงที่มีรถไฟทุกขบวนทั้งขาขึ้นหรือขาล่องต้องแล่นผ่านจุดตัดกับถนนสายนี้ ทำให้รถที่ผ่านเส้นทางนี้เสียเวลารอรถไฟทุกขบวนที่เข้าออก ทำให้การจราจรติดขัดมาก หากยังคงปล่อยให้จุดผ่อนผันต่อไปตามเดิม ยิ่งจะเป็นการเพิ่มปัญหาการจราจรให้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งผู้ค้าทำการค้าในช่วงเย็น นำแผงค้ามาจัดวางบนที่พิพาทตั้งแต่ช่วงเวลา 16 นาฬิกา เป็นต้นไป ซึ่งเป็นช่วงการจราจรคับคั่งที่สุด มีการวางอุปกรณ์ริมถนนจอดรถซ้อนคัน 2 ถึง 3 คัน เสียช่องทางเดินรถ และการจอดรถของประชาชนที่มาซื้อสินค้ายังเป็นจุดจอดรถประจำทางที่รอขึ้นรถและแวะซื้อสินค้า มีผลให้รถทุกชนิดที่แล่นผ่านบริเวณนี้ชะลอความเร็วหรือหยุดรอเมื่อมีประชาชนเดินข้ามถนนก่อให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดอย่างมาก เกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยและความไม่ปลอดภัยในชีวิตของประชาชนที่สัญจรไปมา จึงถือได้ว่ามีข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหากมี ข้อเท็จจริงและพฤติการณ์เช่นนี้ในขณะที่ประกาศให้บริเวณที่พิพาทเป็นจุดผ่อนผัน ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2 คงไม่ออกประกาศดังกล่าว และหากไม่เพิกถอนจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อประโยชน์สาธารณะ กรณีจึงถือได้ว่ามีเหตุอันสมควรที่จะยกเลิกจุดผ่อนผันที่พิพาทตามประกาศสำนักงานเขตดุสิต เรื่อง ยกเลิกจุดผ่อนผันให้จำหน่ายสินค้าในที่สาธารณะ ฉบับลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2548 ประกาศฉบับดังกล่าวจึงออกโดยชอบด้วยกฎหมายและผู้มีอำนาจออกคำสั่งได้ใช้ดุลพินิจเหมาะสมและชอบด้วยกฎหมายแล้ว

กรณีที่ 3 คำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้เงิน หรือให้ทรัพย์สินหรือให้ประโยชน์ที่อาจแบ่งแยกได้อาจถูกเพิกถอนทั้งหมดหรือบางส่วนโดยให้มีผลย้อนหลังหรือไม่มีผลย้อนหลัง หรือมีผลในอนาคตไปถึงขณะใดขณะหนึ่งตามที่กำหนดได้ในกรณีดังต่อไปนี้

1. มิได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติล่าช้าในอันที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของคำสั่งทางปกครอง
2. ผู้ได้รับประโยชน์มิได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติล่าช้าในอันที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามเงื่อนไข

ของคำสั่งทางปกครอง ทั้งนี้ ให้นำความในมาตรา 51 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย คำสั่งทางปกครองนอกจากจะถูกเพิกถอนโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองหรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองแล้ว ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากผู้ได้รับผลกระทบจากคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อุทธรณ์ขอให้เจ้าหน้าที่เพิกถอนคำสั่งทางปกครองนั้นแต่เจ้าหน้าที่ไม่เพิกถอนคำสั่ง ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งทางปกครองนั้น มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองขอให้สั่งเพิกถอนคำสั่งทางปกครองได้ เช่น กรณีผู้ได้รับความเดือดร้อนฟ้องผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 1) โดยผู้อำนวยการเขต ฯ (ผู้ถูกฟ้องคดีที่ 2) มีคำสั่งไม่อนุญาตให้ผู้ฟ้องคดีประกอบกิจการหอพักโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 9 (1) ที่บัญญัติให้ศาลปกครอง มีอำนาจพิจารณาพิพากษา หรือมีคำสั่งคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่ง หรือการกระทำอื่นใด เนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจหรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่ หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น หรือโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมหรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็น หรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควรหรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ

การฟ้องขอให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ผู้มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองต้องเป็นที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมีอาจหลีกเลี่ยงได้อันเนื่องจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง หรือกรณีอื่นใดที่อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครองตามมาตรา 9 และการแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนหรือความเสียหายหรือยุติข้อโต้แย้งนั้น ต้องมีค่าบังคับตามที่กำหนดในมาตรา 72 ซึ่งมาตรา 72 (1) บัญญัติให้ศาลปกครองมีอำนาจกำหนดค่าบังคับสั่งให้เพิกถอนกฎหรือคำสั่งหรือสั่งห้ามการกระทำทั้งหมดหรือบางส่วนในกรณีที่มีการฟ้องว่าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง (1)การฟ้องคดีต่อศาลปกครอง เพื่อให้มีคำพิพากษาให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายหากกฎหมายกำหนดให้มีการอุทธรณ์คำสั่ง ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งทางปกครองต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นก่อน และต้องรอให้ผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์แจ้งผลการอุทธรณ์คำสั่งนั้นก่อน จึงจะมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง หากนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองโดยไม่อุทธรณ์คำสั่งทางปกครองก่อน ศาลปกครองจะมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ คบ. 76/2562 ประกาศรายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือกเพื่อบรรจุและแต่งตั้งเป็นนักเรียนนายสิบตำรวจ เป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเฉพาะรายและ

เฉพาะกรณี จึงถือเป็นคำสั่งทางปกครอง เนื่องจากมีผลบังคับใช้กับผู้มีสิทธิเข้าสอบคัดเลือกทุกคนโดยมีผลบังคับเป็นรายบุคคล สำหรับผู้ที่มีรายชื่อผ่านการคัดเลือกก็จะมีสิทธิได้รับการบรรจุต่อไป ส่วนผู้มีรายชื่อในบัญชีผู้ขาดคุณสมบัติซึ่งรวมทั้งผู้ฟ้องคดีด้วย ก็จะไม่มีการบรรจุเป็นนักเรียนนายสิบตำรวจ ประกาศที่พิพาทจึงมีลักษณะเป็นการรวมคำสั่งทางปกครองหลาย ๆ คำสั่งไว้ด้วยกันซึ่งผู้ถูกฟ้องคดีมีอำนาจกระทำได้ เมื่อผู้ฟ้องคดีไม่ได้อุทธรณ์โต้แย้งประกาศดังกล่าวต่อผู้ถูกฟ้องคดีซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ออกประกาศที่เป็นเหตุแห่งการฟ้องคดี จึงเป็นกรณีที่ผู้ฟ้องคดีมิได้ดำเนินการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายตามที่กฎหมายกำหนดไว้ก่อนนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครอง ผู้ฟ้องคดีจึงยังไม่อาจใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ ศาลปกครองจึงมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา

อายุความการฟ้องคดีต่อศาลปกครองขอให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครอง กฎหมายไม่ได้กำหนดอายุความในการฟ้องคดี แม้จะเกินสิบปีก็สามารถฟ้องศาลปกครองให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองได้ แต่จะต้องยื่นฟ้องภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี หรือนับแต่วันที่พ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันที่ผู้ฟ้องคดีได้มีหนังสือร้องขอต่อหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดและไม่ได้รับหนังสือชี้แจงจากหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือได้รับแต่เป็นคำชี้แจงที่ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าไม่มีเหตุผลแล้วแต่กรณีเว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นก็ให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กฎหมายนั้นกำหนด

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด ที่ 113/2557 วินิจฉัยว่าหนังสือฉบับลงวันที่ 26 ตุลาคม 2555 เป็นเพียงการยื่นคำขอเพื่อขอทราบเหตุผลที่ผู้ฟ้องคดีไม่ผ่านการคัดเลือกตามที่ประกาศที่พิพาทได้กำหนดไว้ให้ผู้สมัครสอบ ที่ประสงค์จะตรวจสอบผลการคัดเลือกให้ยื่นคำขอเพื่อขอทราบผลการสอบภายใน 7 วัน นับแต่วันประกาศผลสอบเท่านั้น จึงไม่อาจถือเป็นการยื่นอุทธรณ์แต่อย่างใด แม้ผู้ถูกฟ้องคดีได้มีหนังสือลงวันที่ 5 พฤศจิกายน 2555 ชี้แจงเหตุผลที่ผู้ฟ้องคดีไม่มีชื่อปรากฏเป็นผู้ได้รับการคัดเลือก ก็ไม่อาจถือเป็นการแจ้งผลการพิจารณาอุทธรณ์ให้ผู้ฟ้องคดีทราบเช่นเดียวกัน ส่วนหนังสือลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2555 ถือเป็นการอุทธรณ์ แต่เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ของผู้ถูกฟ้องคดีได้รับหนังสืออุทธรณ์ไว้ภายหลังจากที่ผู้ฟ้องคดีได้นำคดีมายื่นฟ้องต่อศาลเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2555 กรณีจึงถือว่าผู้ฟ้องคดียังมีได้ดำเนินการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายก่อนนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครองตาม 42 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และแม้หลังจากที่มีการฟ้องคดีแล้วผู้ถูกฟ้องคดีจะได้มีหนังสือแจ้งว่าไม่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ และได้รายงานความเห็น พร้อมเหตุผลไปยังผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติเพื่อพิจารณาคำอุทธรณ์ของผู้ฟ้องคดีแล้ว ผลการพิจารณาอุทธรณ์เป็นประการใดจะแจ้งให้ทราบต่อไปก็ตาม กรณีก็ไม่มีผลทำให้คำฟ้องของผู้ฟ้องคดีชอบด้วยเงื่อนไขแห่งการฟ้องคดีแต่อย่างใด จึงมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณาและให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

กรณีที่กฎหมายเฉพาะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เช่น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน

พ.ศ. 2551 มาตรา 114 ที่บัญญัติว่าผู้ใดถูกลงโทษตามพระราชบัญญัตินี้หรือถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา 110 (1) (3) (5) (6) (7) และ (8) ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ต่อ ก.พ.ค. ภายในสามสิบวันนับแต่วันทราบหรือถือว่าทราบคำสั่ง ในการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ ก.พ.ค. จะพิจารณาวินิจฉัยเองหรือจะตั้งคณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ เพื่อทำหน้าที่เป็น ผู้พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ก็ได้ และเมื่อ ก.พ.ค. พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์แล้วผู้บังคับบัญชาซึ่งมีอำนาจสั่งบรรจุตามมาตรา 57 จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยนั้นภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ ก.พ.ค. มีคำวินิจฉัย ในกรณีที่ ผู้อุทธรณ์ไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยอุทธรณ์ของ ก.พ.ค. กฎหมายบัญญัติให้มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองสูงสุดภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ทราบหรือถือว่าทราบคำสั่งวินิจฉัยของ ก.พ.ค.

จากบทบัญญัติดังกล่าว ผู้ที่ถูกลงโทษทางวินัยตามพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 เมื่อได้ยื่นอุทธรณ์คำสั่งลงโทษต่อ ก.พ.ค. ภายในสามสิบวันนับแต่วันทราบหรือถือว่าทราบคำสั่งลงโทษแล้ว เมื่อ ก.พ.ค. ได้วินิจฉัยอุทธรณ์เป็นประการใด หากไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยอุทธรณ์ ผู้ถูกลงโทษทางวินัยมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองสูงสุดเพื่อให้เพิกถอนคำสั่งลงโทษ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ทราบหรือถือว่าได้ทราบคำสั่งวินิจฉัยของ ก.พ.ค. ซึ่งการฟ้องคดีเพื่อให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองโดยทั่วไปต้องยื่นฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้น แต่ในกรณีนี้กฎหมายกำหนดให้ฟ้องต่อศาลปกครองสูงสุดโดยตรงและการฟ้องคดีต้องเป็นไปตามเงื่อนไขและภายในระยะเวลา ที่กำหนด จึงเป็นการฟ้องคดีต่อศาลปกครองที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

3. สรุป

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ถึงฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายหลักที่บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การปฏิบัติราชการของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการออกคำสั่งทางปกครอง หรือการออกกฎ ระเบียบต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินการบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบรรลุตามภาระกิจหน้าที่ตามหลักกฎหมายมหาชน ซึ่งเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ออกคำสั่งทางปกครองแล้วย่อมมีผลใช้บังคับกับผู้รับคำสั่งทางปกครองนั้น ไม่ว่าจะเป็คำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายและมีผลใช้บังคับจนกว่าจะถูกเพิกถอน แม้จะเป็นคำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายหากเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 ก็อาจถูกเพิกถอนได้โดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองหรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองนั้น โดยไม่ต้องฟ้องคดีต่อศาลปกครองเพื่อขอให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครอง หากเป็นการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งเป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้รับคำสั่งทางปกครอง บุคคลที่ได้รับความเสียหายมีสิทธิได้รับค่าทดแทนความเสียหายอันเกิดจากการเพิกถอนคำสั่งทางปกครองนั้น กรณีเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทาง

ปกครองหรือผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง ก็มีอำนาจเพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้เช่นเดียวกัน และหากคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายมีผลกระทบต่อสภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลผู้รับคำสั่งทางปกครองในทางเสียหาย บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการออกคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นได้ ภายในเก้าสิบวัน นับแต่วันที่รู้หรือควรรู้ถึงเหตุแห่งการฟ้องคดี หรือนับแต่วันที่พ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันที่ผู้ฟ้องคดีได้มีหนังสือร้องขอต่อหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดและไม่ได้รับหนังสือชี้แจงจากหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือได้รับแต่เป็นคำชี้แจงที่ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าไม่มีเหตุผลแล้วแต่กรณี เว้นแต่จะมีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ก็ให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กฎหมายนั้นกำหนด

เอกสารอ้างอิง

- พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ถึงฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ถึงฉบับที่ 12) พ.ศ. 2562
พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535
พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535
พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ถึงฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562
แนวคำวินิจฉัยของศาลปกครอง เล่มที่ 11. สำนักงานศาลปกครอง, พ.ศ. 2564

มาตรการทางกฎหมายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประเทศไทย

Legal measures for the election of members of the House of Representatives in Thailand

พงษ์นรินทร์ อุทัยกาญจนกุล

Pongniran Authaikanchanakul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Ponniranau@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีจุดประสงค์ เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้มีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อ แบบเขตเลือกตั้ง กรรมการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และข้อกำหนดเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามกฎหมายที่กำหนดไว้ซึ่งการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ที่สอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 เพื่อศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทย โดยมีเนื้อหาทางด้านกฎหมายที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้และเกิดประโยชน์ต่อตนเอง ตลอดจนสังคมประเทศชาติต่อไป

คำสำคัญ: กฎหมายการเลือกตั้ง; สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

Abstract

The purpose of this academic article is to study legal measures in the election of members of the House of Representatives in Thailand. Organic law on the election of members of the House of Representatives This Constitutional Act has provisions. The

Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2017, determines the origins of members of the House of Representatives by division and by party list. Electoral district type election committee According to the Constitution of the Kingdom of Thailand and legal issues regarding the election of members of the House of Representatives According to the law which the enactment of the organic law That is consistent with the conditions provided in the Constitution of the Kingdom of Thailand. Concerning the 2018 election of members of the House of Representatives to study legal measures for the election of members of the House of Representatives in Thailand. It contains legal content that can be used in everyday life. and benefit oneself as well as society and the nation.

Keywords: Election law; Member of the House of Representatives

1. บทนำ

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 25กุมภาพันธ์ 2564) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเทศไทย มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นเครื่องมือในการใช้อำนาจสูงสุดของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และเป็นสิ่งที่สะท้อนความต้องการของประชาชนว่าต้องการให้รัฐดำเนินการอย่างไร โดยผ่านกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนในการใช้อำนาจทางการเมืองแทนประชาชนนั้นคือ การเลือกตั้ง เป็นรูปแบบพื้นฐานที่เหมาะสมที่สุดภายใต้รูปแบบอันหลากหลายของการให้ได้มาซึ่งผู้แทนของประชาชนการเลือกตั้งคือการที่ “ผู้อยู่ใต้ปกครอง” (ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง) เลือก “ผู้ปกครอง” (ผู้แทนราษฎรหรือผู้นำรัฐบาล) เพื่อทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติหรือทางบริหารแทนตน ไม่ว่าจะป็นระดับชาติหรือในระดับท้องถิ่น (ชาญชัย แสงศักดิ์, 2552)

ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยถือว่าอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชนทุกคนในประเทศตรงกับความต้องการของประชาชน (ชยพล ธาณินวัฒน์, 2562) ปฎิญาสากร ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 21(1) ให้ความสำคัญถึงสิทธิและการเลือกตั้งไว้ว่า “เจตจำนงของประชาชนย่อมเป็นมูลฐานแห่งอำนาจอธิปไตยของผู้ปกครอง เจตจำนงดังกล่าวต้องแสดงออกโดยการเลือกตั้งอันสุจริต ซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามกำหนดเวลาด้วยการลงคะแนนเสียงอย่างทั่วถึง โดยถือหลักคนละหนึ่งเสียงเท่านั้น โดยกระทำการลับด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อที่จะประกันให้การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นไปโดยเสรี” เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดเกิดกับประชาชนในมาตรการการเลือกตั้ง

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้งมีการปรับแก้ไขพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ

ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ความเหมาะสมในยุคนการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองประเทศไทยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ กำหนดให้มีขึ้นจากการเลือกตั้งทั่วไปภายหลังจากประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 และมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเป็นครั้งแรกในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2544 โดยรัฐธรรมนูญกำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกสองประเภทจำนวนห้าร้อยคน ประเภทแรก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อมีอยู่จำนวนหนึ่งร้อยคน และประเภทที่สองเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตจำนวนสี่ร้อยคนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อนี้ พรรคการเมืองจะทำบัญชีรายชื่อสมาชิกของพรรคจำนวนไม่เกินหนึ่งร้อยคน สมัครเข้ารับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทั่วไปเท่านั้น เพื่อให้ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นผู้เลือก และใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้ง ฉะนั้น การเลือกส.ส.แบบบัญชีรายชื่อจึงเสมือนการเลือกพรรคการเมือง พรรคการเมืองที่จะได้รับเลือกมีส.ส.แบบบัญชีรายชื่อได้ ต้องได้รับเสียงจากผู้ออกเสียงเลือกตั้งไม่น้อยกว่าร้อยละห้าของผู้ที่มาใช้สิทธิเลือกตั้ง เรานิยมเรียกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่า ปาร์ตี้ลิสต์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งเหมือนกับการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แต่ก็มี ความแตกต่างในจำนวนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 400 คน แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 350 คน ส่วนจำนวนและที่มาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อจำนวน 100 คน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีจำนวน 125 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรง กล่าวคือ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใช้สิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยใช้บัตรเลือกตั้งหนึ่งใบแยกต่างหากจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งซึ่งแตกต่างกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตนั้นด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2564 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดแพร่ ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566) วิธีการนั้นมีที่มาจาก การเลือกตั้ง 2 ประเภท การเลือกตั้งครั้งนี้ใช้บัตรเลือกตั้ง 2 ใบ เพื่อให้ได้มาซึ่ง ส.ส. ทั้งหมด

จำนวน 500 คน แบ่งเป็น 1) ส.ส.แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวน 400 คน ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับคะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้งนั้น และได้รับคะแนนสูงกว่าคะแนนที่ไม่เลือกผู้ใด 2) ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ จำนวน 100 คน โดยเป็นผู้ที่อยู่ในบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองส่งให้ กกต. ก่อนปิดรับสมัคร ส.ส. แบบแบ่งเขต ซึ่งรายชื่อต้องไม่ซ้ำกับผู้สมัครแบบแบ่งเขต พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ย่อมมีการปรับเปลี่ยนการแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมีความเหมาะสมกับบริบทสังคมทางการเมืองและการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ การพัฒนาประเทศตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขดังคำปรารภของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560

2. ความหมายกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้การจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดไว้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ให้ความหมายไว้ว่า การเลือกตั้ง หมายถึงการเลือกบุคคลเพื่อเป็นตัวแทนตนกรณีต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนด เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล เป็นต้น (ธานินทร์ กรีวิเชียร, 2520) ได้อธิบายความหมายของการเลือกตั้ง หมายถึง การที่ประชาชนได้เลือกบุคคลหนึ่งจากบุคคลหลายๆ บุคคล หรือจากบัญชีรายชื่อหนึ่งหรือหลายบัญชีเพื่อให้เข้าไปมีส่วนมีเสียงในคณะบริหารราชการแผ่นดิน

3. ความหมายคณะกรรมการการเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

ตามมาตรา 4 ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 คณะกรรมการการเลือกตั้งมีความว่า คณะกรรมการการเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งกรรมการการเลือกตั้งมีความว่า กรรมการการเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งและให้หมายความรวมถึงประธานกรรมการการเลือกตั้งด้วยผู้ตรวจการเลือกตั้งมีความว่า ผู้ตรวจการเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งประธานกรรมการและกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ช่วยเหลือการปฏิบัติงานในการเลือกตั้งผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีความว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้สมัครมีความว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรวันเลือกตั้งมีความว่า วันที่คณะกรรมการประกาศกำหนดให้เป็นวันเลือกตั้งการเลือกตั้งมีความว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561) เขตเลือกตั้งหมายความว่า ท้องที่ที่กำหนดเป็นเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งหน่วยเลือกตั้งหมายความว่า ท้องที่ที่กำหนดให้ทำการออกเสียงลงคะแนน “ที่เลือกตั้ง” หมายความว่า สถานที่ที่กำหนดให้ทำการออกเสียงลงคะแนน และให้หมายความรวมถึงบริเวณที่กำหนดขึ้นโดยรอบที่เลือกตั้งด้วย 1) จังหวัด หมายความว่ารวมถึงกรุงเทพมหานครด้วย 2) อำเภอ หมายความว่ารวมถึงเขตด้วย 3) ตำบล หมายความว่ารวมถึงแขวงด้วย 4) ศาลากลางจังหวัด หมายความว่ารวมถึงศาลาว่าการกรุงเทพมหานครด้วย 5) ที่ว่าการอำเภอ หมายความว่ารวมถึงสำนักงานเขตด้วย 6) เทศบาล หมายความว่ารวมถึงเมืองพัทยา และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีกฎหมายจัดตั้งขึ้นเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษด้วย 7) กองทุน หมายความว่า กองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง 8) สำนักงาน หมายความว่า สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง 9) เลขาธิการ หมายความว่า เลขาธิการคณะกรรมการการเลือกตั้งตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง 10) ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัด หมายความว่า ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง 12) เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง หมายความว่าผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง ประธานกรรมการและกรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง

4. การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต

การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตนั้นด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2564 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจากเดิมจำนวนสามร้อยห้าสิบคน เป็นจำนวนสี่ร้อยคน กำหนดให้แต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน จังหวัดใดมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกินหนึ่งคน ให้ถือเขตจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง และจังหวัดใดมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เกินหนึ่งคน ให้แบ่งเขตจังหวัดออกเป็นเขตเลือกตั้งมีจำนวนเท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมี ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวทำให้จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศกำหนดไว้แต่เดิมเปลี่ยนแปลงไปอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 86 และมาตรา 224 (1) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 1) พุทธศักราช 2564 มาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566

มาตรา 22 (2) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 ประกอบข้อ 3 ของประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งเรื่อง การแบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ประกอบกับประกาศสำนักทะเบียนกลางเรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565 ที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2566 อันถือได้ว่าเป็นประกาศในที่สุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงประกาศให้ทราบเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดจะมีและจำนวนเขตเลือกตั้ง เพื่อเป็นการเตรียมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีขึ้น ดังนี้ 1) จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2565 มีจำนวน 66,090,475 คน 2) จำนวนราษฎรโดยเฉลี่ย 165,226 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน 3) จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดตามจำนวนประชากรกำหนด

5. วิธีคำนวณจำนวนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตและแบบบัญชีรายชื่อ

ส.ส. ทั้งหมดมีจำนวน 500 คนแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง 400 คนแบบบัญชีรายชื่อ 100 คนวิธีคำนวณจำนวน ส.ส. แบบแบ่งเขตส.ส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง มาจาก เขตเลือกตั้งทั่วประเทศที่แบ่งเป็น 400 เขต ผู้ได้รับเลือกตั้งจะได้รับคะแนนสูงสุดในเขตเลือกตั้งนั้นได้รับคะแนนสูงกว่าคะแนนที่ไม่เลือกผู้ใดส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ มาจาก พรรคการเมืองจัดทำบัญชีรายชื่อพรรคละ 1 บัญชีพรรคการเมืองส่งรายชื่อให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) ก่อนปิดรับสมัคร ส.ส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้งรายชื่อต้องไม่ซ้ำกับผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง(พระราชกรกิจ, 2566.)การคำนวณคะแนน ส.ส.บัญชีรายชื่อ บัญญัติไว้ในมาตรา 128 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 ไว้ว่า

เมื่อ กกต.ได้รับรายงานผลรวมคะแนนแบบบัญชีรายชื่อจาก ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดแล้ว ให้ดำเนินการคำนวณสัดส่วนเพื่อหาผู้ได้รับเลือกตั้งเป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ดังต่อไปนี้ ข้อ 1)ให้รวมผลคะแนนบัญชีรายชื่อทั้งหมดที่ทุกพรรคการเมืองได้รับจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อทั้งประเทศข้อ 2)ให้นำคะแนนรวมจากทุกพรรคตามข้อ 1 หาดด้วย 100 ผลลัพธ์ที่ได้ให้ถือเป็นคะแนนเฉลี่ยต่อ ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อ 1 คน เช่น ถ้ามีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง กาบตรบัญชีรายชื่อทั้งหมด 35 ล้านคะแนน ก็จะนำ 35 คะแนนมาหารด้วย 100 ซึ่งเป็นจำนวนของ “ส.ส.บัญชีรายชื่อ” ในสภาทั้งหมด ผลลัพธ์ที่ได้คือ 350,000 คะแนนข้อ 3)จากนั้น ในการคำนวณว่า แต่ละพรรคการเมืองจะได้จำนวน ส.ส.แบบบัญชีรายชื่อกี่คนให้นำคะแนนรวมจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อของแต่ละพรรคการเมืองได้รับ “หารด้วย” คะแนนเฉลี่ยตามข้อ 2 ผลลัพธ์ที่ได้เฉพาะส่วนที่เป็นจำนวนเต็มคือจำนวน

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองนั้นได้รับ เช่น กรณี พรรค ก.ได้คะแนน ส.ส.บัญชีรายชื่อ 700,000 คะแนน (นับเฉพาะจำนวนเต็ม) นำมาหารกับคะแนนเฉลี่ย 350,000 ซึ่งเป็นผลลัพธ์ตาม ข้อ 2 เท่ากับ พรรค ก.จะได้ ส.ส.บัญชีรายชื่อ 2 คนข้อ 4)ในกรณีที่จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองได้รับรวมกัน ทุกพรรคการเมืองมีจำนวนไม่ครบ 100 คน ให้พรรคการเมืองที่มีผลลัพธ์ที่เป็นเศษโดยไม่มีจำนวนเต็ม และพรรคการเมืองที่มีเศษหลังจากการคำนวณตามข้อ 3 พรรคใดเป็นหรือมีเศษจำนวนมากที่สุด ให้ได้รับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่ออีก 1 คนเรียงตามลำดับ จนกว่าจะมีจำนวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองทั้งหมดได้รับรวมกันครบจำนวนหนึ่งร้อยคน คือ หากคำนวณ ส.ส.บัญชีรายชื่อครบทุกพรรคแล้ว จำนวน ส.ส.บัญชีรายชื่อในสภายังไม่ครบ 100 คน ให้ย้อนกลับไปดูผลคะแนนของแต่ละพรรคที่มีคะแนนเศษ จากนั้นเรียงลำดับพรรคที่ได้เศษมากที่สุด จะได้ ส.ส.เพิ่มอีก 1 คน โดยเรียงเศษลงมาจนกว่าจะได้ ส.ส.บัญชีรายชื่อในสภาครบ 100 คนข้อ 5)ในการดำเนินการตามข้อ 4 ถ้าในลำดับใดมีเศษเท่ากันและจะทำให้จำนวน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อเกินจำนวน 100 คน ให้ตัวแทนของพรรคการเมืองที่มีเศษ เท่ากันจับสลากตามวันและเวลาที่ กกต.กำหนด เพื่อให้ได้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อครบจำนวน

6. ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การแบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566

ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง (ประกาศฎกจ.2566)อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2561 ประกอบมาตรา 26 มาตรา 27 และมาตรา 28 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561 และที่แก้ไขเพิ่มเติม คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้ข้อ 1 ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง การแบ่งเขตเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566” ข้อ 2 ประกาศนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไปข้อ 3 เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดจะมีและจำนวนเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัดแล้ว ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดจัดหารูปแบบการแบ่งเขตเลือกตั้งภายในสามวันโดยต้องแบ่งพื้นที่ของเขตเลือกตั้งแต่ละเขตให้ติดต่อกันและต้องจัดให้มีจำนวนราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้งใกล้เคียงกันแล้วประกาศรูปแบบการแบ่งเขตเลือกตั้งอย่างน้อยสามรูปแบบเพื่อรับฟังความคิดเห็นของพรรคการเมืองและประชาชนในจังหวัดเป็นเวลาสิบวัน นับแต่วันปิดประกาศ ซึ่งแต่ละรูปแบบต้องประกอบด้วย (1) รายละเอียดเกี่ยวกับอำเภอหรือตำบล หรือเขตพื้นที่ที่อยู่ในเขตเลือกตั้งแต่ละเขต (2) จำนวนราษฎรของแต่ละเขตเลือกตั้ง และผลต่างของจำนวน

ราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้งจากจำนวนเฉลี่ยราษฎรต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคนในจังหวัดนั้น ทั้งนี้ ผลต่างของจำนวนราษฎรในแต่ละเขตเลือกตั้งไม่ควรเกินร้อยละสิบของจำนวนเฉลี่ยต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคนในจังหวัดนั้น เว้นแต่เป็นกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อให้ราษฎรในชุมชนเดียวกันหรือใกล้เคียงกันสามารถเดินทางได้โดยสะดวก (3) เหตุผลประกอบการเสนอแนะการแบ่งเขตเลือกตั้ง(4) แผนที่แสดงรายละเอียดของพื้นที่ที่ประกอบเป็นเขตเลือกตั้งแต่ละเขตเลือกตั้งประกาศตามวรรคหนึ่ง ให้ปิดไว้ ณ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานเทศบาล ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล และให้เผยแพร่ในเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด รวมทั้งประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อชนิดต่างๆ ด้วยในกรณีพรรคการเมือง หน่วยงานของรัฐ หรือบุคคลใดต้องการรูปแบบการแบ่งเขตเลือกตั้งที่ปิดประกาศไว้ ให้ขอคัดสำเนาจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด โดยเสียค่าใช้จ่ายเองตามวิธีการที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด กำหนดข้อ 4 ภายในสามวันนับแต่สิ้นสุดระยะเวลาการรับฟังความคิดเห็นของพรรคการเมืองและประชาชนในจังหวัดตามข้อ(3) ให้ผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของพรรคการเมืองและประชาชนในจังหวัดประกอบการพิจารณาเสนอแนะการแบ่งเขตเลือกตั้งของจังหวัด แล้วรวบรวมสรุปความเห็นและข้อเสนอแนะของพรรคการเมืองและประชาชนในจังหวัด พร้อมผลการพิจารณาข้อเสนอแนะการแบ่งเขตเลือกตั้งของจังหวัดอย่างน้อยสามรูปแบบเรียงตามลำดับความเหมาะสมเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งในวันถัดไปข้อ 5 เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้รับรายงานตามในข้อ (4) และได้ดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้งแล้วให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศการแบ่งเขตเลือกตั้งในราชกิจจานุเบกษาข้อ 6 เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการเลือกตั้งทั่วไปใช้บังคับ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่แต่ละจังหวัดจะมีและจำนวนเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด ซึ่งจะต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับอำเภอหรือเขตพื้นที่ที่อยู่ในเขตเลือกตั้งในคราวนั้น โดยให้ถือเขตเลือกตั้งที่มีการประกาศกำหนดไว้ตามข้อ(5)ประกาศณ วันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2566 อิทธิพร บุญประคอง ประธานกรรมการการเลือกตั้ง

7. สรุปมาตรการทางกฎหมายในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทย

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้มีบทบัญญัติต้องมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนั้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นเครื่องมือระบอบกลไกของประเทศชาติ ในการใช้อำนาจสูงสุดของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และเป็นสิ่งที่สะท้อนความต้องการของประชาชนว่าต้องการให้รัฐดำเนินการอย่างไร โดยผ่านกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนในการใช้อำนาจทางการเมืองแทนประชาชนนั้นคือ การเลือกตั้ง

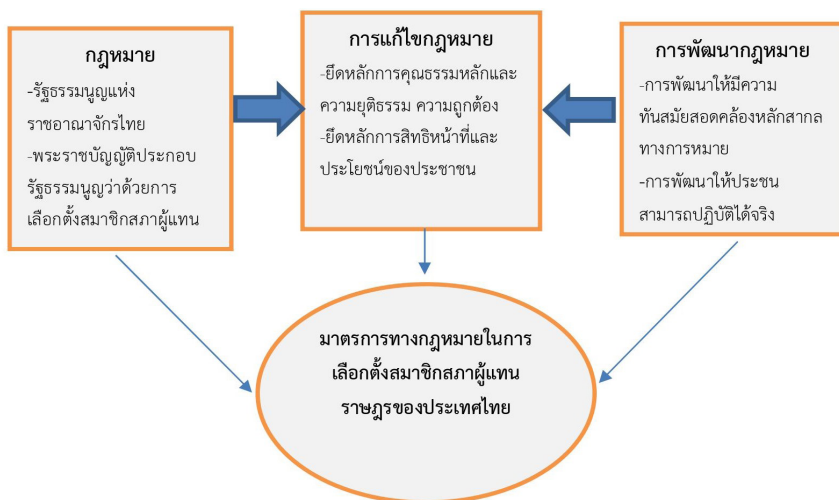

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งและคะแนนที่นำมาคำนวณหาจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อแต่ละพรรคการเมืองจะต้องเป็นคะแนนที่ได้มาจากการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรมอันเป็นไปตามหลักสากลและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและประเพณีการปกครองที่เหมาะสมกับสถานการณ์และลักษณะสังคมไทย

กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประเทศไทยย่อมมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง การพัฒนามีความทันสมัยเป็นสากลตามหลักการกฎหมาย ให้ประชาชนสามารถปฏิบัติโดยง่ายเพื่อความยุติธรรม ความถูกต้องในหลักการสิทธิหน้าที่และประโยชน์ของประชาชนต้องมีหลักความสุจริตหลักสิทธิมนุษยชนและหลักธรรมาภิบาลเพื่อจะทำได้ทำให้สามารถขับเคลื่อนประเทศให้พัฒนาไปข้างหน้าได้อย่างเป็นขั้นตอนจนเกิดความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนทั้งในทางการเมืองการปกครองเศรษฐกิจและสังคมตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตั้งคำปรารภของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

8. องค์ความรู้ที่ได้รับ

กฎหมายการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้มีบทบัญญัติต้องมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กฎหมายย่อมมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง เพื่อความยุติธรรม ความถูกต้องในหลักการสิทธิหน้าที่และประโยชน์ของประชาชน กฎหมายย่อมมีการพัฒนามีความทันสมัยเป็นสากลตามหลักการกฎหมาย ให้ประชาชนสามารถปฏิบัติได้จริง

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มงานพิพิธภัณฑสถานและจดหมายเหตุ, สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2564). *เรื่องเล่าทางการเมือง*. เข้าถึงได้จาก <https://parliamentmuseum.go.th/2564/ar64-election-01.htm>
- ชยพล ธาณิวัดน์. (2566). *ความสำคัญของการเลือกตั้งและกฎหมายเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้งปี 2562*. เข้าถึงได้จาก https://cdc.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2245
- ชานินทร์ กรัยวิเชียร. (2520). *ระบบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: อรุณสภา.
- ประชาธุรกิจ. (2566). *ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง*. เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net/politics/news-1192174>
- _____. (2566). *เปิดวิธีคำนวณ ส.ส.บัญชีรายชื่อ เลือกตั้ง 2566*. เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net/politics/news-1192174>
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2566.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2561
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47.*
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานามีบุคส์.
- สำนักงานกฎหมาย, สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2550). *สรุปประเด็นสารเน่ารัฐธรรมนูญประกอบรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550*. เข้าถึงได้จาก http://www.stabundamrong.go.th/web/book/51/b3_51.pdf
- สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดแพร่. (2566). *ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 14 พฤษภาคม 2566*. เข้าถึงได้จาก <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG230407113046895>

การดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

How To Live the Life by The Way of Sufficiency Conomical Philosophy of Khon Kaen Provincial Administrative Organization's Government Officials

พระมหากิตติ กิตติเมธี (สอนเสนา), อภินพ ฮาดภักดี, ชีร์दनัย กัปโก, เรียงดาว ทวะชาลี
และภูกาญจนกฤษฏี ปลูกันรัมย์

Phramaha Kitti Kittimatee (Sonsana), Aphinop Hadpagdee, Teedanai Kapko,

Riangdow Tavachaiee and Phukanchanakrit Pulanram

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail:mahakitti2017@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษาการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และ 3) ศึกษาความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเป็นข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 182 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าไคสแควร์

ผลการวิจัยพบว่า

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่าปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายและเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 50.0 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41- 45 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.1 มีการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 62.1 มีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 75.8 ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่สายผู้ปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 80.8 มีรายได้ต่อเดือน 30,001

บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 26.9 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ระหว่าง 11-15 ปี คิดเป็นร้อยละ 29.7 ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากและระดับน้อย คิดเป็นร้อยละ 61.0, 25.3 และร้อยละ 13.7 ตามลำดับ

2. เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่าข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับปฏิบัติบางครั้งเมื่อพิจารณาระดับการปฏิบัติเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด คือ ด้านความพอประมาณ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติประจำ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.59 รองลงมา คือ ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติบางครั้ง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 การปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความมีเหตุผล มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติบางครั้ง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่าข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจว่าควรมีความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับฐานะตนเอง รองลงมา รู้จักแสวงหาความรู้ให้กับตนเองเพื่อนำไปพัฒนาในการทำงาน และควรออกกำลังกายสม่ำเสมอเพื่อให้ร่างกายแข็งแรง และมีภูมิคุ้มกันที่ดี คิดเป็นร้อยละ 16.7 13.9 และ 12.6 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การดำเนินชีวิต; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง; ข้าราชการ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study personal factors of civil servants of the Khon Kaen Provincial Administrative Organization 2) to study the lifestyle and relationship between personal factors and living according to the Sufficiency Economy Philosophy of civil servants of the Khon Kaen Provincial Administrative Organization. Findings were as follows and 3) to study opinions and suggestions for living according to the Sufficiency Economy Philosophy of Khon Kaen Provincial Administrative Organization officials. The sample group consisted of 182 civil servants from the Khon Kaen Provincial Administrative Organization. A questionnaire was used as a tool to collect data. The obtained data were processed by computer using a statistical package for social science

research. Statistics used to analyze data Including frequency distribution, percentage, mean, standard deviation. and chi-square value

Findings were as follows:

1. To study the personal factors of civil servants of the Khon Kaen Provincial Administrative Organization. It was found that personal factors The sample consisted of males and females. Accounting for 50.0%, most are between 41- 45 years of age, accounting for 34.1% having a bachelor's degree. Accounting for 62.1 percent, they had marital status. Accounting for 75.8 percent, most of them held positions as operational officers. Accounting for 80.8 percent, having a monthly income of 30,001 baht or more, accounting for 26.9 percent, most have work experience between 11 - 15 years, accounting for 29.7% of Khon Kaen Provincial Administrative Organization officials mostly have a moderate level of knowledge about the Sufficiency Economy Philosophy. Followed by having knowledge about the Sufficiency Economy Philosophy at a high level and a low level, accounting for 61.0 percent, 25.3 percent, and 13.7 percent, respectively.

2. To study the lifestyle and relationship between personal factors and living according to the Sufficiency Economy Philosophy of civil servants of the Khon Kaen Provincial Administrative Organization. It was found that civil servants of the Khon Kaen Provincial Administrative Organization live according to the Sufficiency Economy Philosophy. Overall, they live according to the Sufficiency Economy Philosophy. sometimes practical level When considering the level of practice in each area, ordered from the area with the highest average to the lowest, it is Moderation Overall, the practice is at the routine level. which has an average of 3.59, followed by the aspect of building good immunity within one's body It is sometimes practiced at a practical level. which has an average value of 3.46. The practice of the sample group with the lowest average value is the aspect of reasonableness. It is sometimes practiced at a practical level. which has an average value of 3.36

3. To study opinions and suggestions for living according to the Sufficiency Economy Philosophy of Khon Kaen Provincial Administrative Organization officials. It was found that civil servants of the Khon Kaen Provincial Administrative Organization Most expressed their opinions or gave suggestions about how to live their lives according to

the economic philosophy that one should have a life that is appropriate to one's own status, followed by know how to seek knowledge for yourself in order to develop in your work. And you should exercise regularly to keep your body strong. and have good immunity Accounting for 16.7, 13.9 and 12.6 percent, respectively.

Keywords: lifestyle; Sufficiency Economy Philosophy; government officer

1. บทนำ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสให้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยตลอดมายาวนานกว่า 30 ปีตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจและภายหลังเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจก็ได้ทรงเน้นเพื่อเป็นแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลางคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาต่างๆมาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอนและขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียรมีสติปัญญาและความรอบคอบ อย่างชาญฉลาดและสามารถอยู่ได้มั่นคงในสภาพที่มีการแข่งขันและการไหลบ่าของโลกาภิวัตน์นำสู่ความสมดุลมั่นคงและยั่งยืนของชีวิตเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567)

จากวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ผ่านมาเมื่อ พ.ศ.2540 เป็นบทเรียนของการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่มีเสถียรภาพ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้าง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม ที่ไม่คำนึงถึงระดับความเหมาะสมกับศักยภาพขององค์กร ภูมิสังคมของประเทศ หรือความพร้อมของคนและระบบ นอกจากนี้แล้ว การหวังพึ่งพิงความรู้ เงินลงทุนหรือตลาดจากภายนอกประเทศมากเกินไป โดยไม่เตรียมสร้างพื้นฐานภายในประเทศให้มั่นคงและเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อให้สามารถพร้อมรับความเสี่ยงจากความผันผวนของปัจจัยภายในและภายนอก

ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566-2567) ได้บัญญัติ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศควบคู่ไปกับกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” โดยให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาจากวิกฤตเศรษฐกิจให้ลุกลามและสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อ

กระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกขณะเดียวกันมุ่งการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคนสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย พร้อมทั้งมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตและแสวงหาประโยชน์อย่างรู้เท่าทันโลกาภิวัตน์และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567)

ข้าราชการเป็นกลไกที่สำคัญในการบริหารบ้านเมือง ทำงานเกี่ยวข้องกับประชาชนและผลประโยชน์ของประเทศชาติ จึงมีบทบาทที่สำคัญในการที่จะให้บริการเพื่อสนองความต้องการของประชาชนอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นซึ่งเป็นข้าราชการท้องถิ่นที่มีหน้าที่ที่ต้องบริการรับใช้ประชาชนและปฏิบัติราชการด้วยความเสียสละ อดทน สุภาพอ่อนโยน และซื่อสัตย์สุจริต ทั้งนี้โดยนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติต่อหน้าที่ ซึ่งต้องมีความรู้ครบสามส่วน คือ ความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติการ และความรู้คิดอ่านตามเหตุผลความเป็นจริง ซึ่งหลักดังกล่าวเป็นแนวทางที่จะทำให้การปฏิบัติราชการในหน้าที่เป็นผลสำเร็จสมบูรณ์

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เพื่อต้องการทราบว่าข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ที่คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มาใช้ในการดำเนินชีวิตมากน้อยเพียงใด เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพียง สามด้าน คือ ความพอประมาณความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพราะทั้งสามด้านยังจำเป็นต้องศึกษาต่อไปว่า ต้องปฏิบัติตนอย่างไรถึงเรียกว่า ความและคุณธรรม ผู้ศึกษาไม่เลือกศึกษาเพราะ เงื่อนไขสองประการเป็นหลักพื้นฐานในหลักปรัชญาพอประมาณความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ส่วนเงื่อนไขสองประการ ได้แก่ ความรู้และคุณธรรม ผู้ศึกษาไม่เลือกศึกษาเพราะ เงื่อนไขสองประการเป็นหลักพื้นฐานในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเพียงสามด้าน ส่วนความรู้และคุณธรรมนั้นเป็นเพียงเงื่อนไขของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนของบุคคลในทุกระดับชั้น ผลที่ได้จากการศึกษาจะนำไปสู่การหาแนวทางการปฏิบัติและการพัฒนาการดำเนินชีวิตของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเพราะเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดขอนแก่นเท่านั้น ยังมีองค์การบริหารส่วนจังหวัดอื่นๆอีก กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ 1) ปลัดฯ รองปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดฯ จำนวน 4 คน 2)หัวหน้าสำนักปลัด ผู้อำนวยการกอง จำนวน 8 คน 3)ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดฯ จำนวน 170 คน 4) รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 182 คน เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่างโดยใช้องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 182 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคั้งนี้ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สอบถามความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklists) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งสร้างขึ้นตามหลักการและวิธีการของลิเคอร์ท (Likert) แบบสอบถามประกอบไปด้วย 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 1. ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นแบบตรวจเช็ครายการ (Check list) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส ตำแหน่งงานปัจจุบัน รายได้ ประสบการณ์การทำงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เป็นคำถามแบบสำรวจรายการ (Checklists) 2. ข้อมูลปัจจัยสนับสนุน ได้แก่คำถามที่ใช้วัดความรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 10 ข้อ ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุมีผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ด้านละ 10 ข้อ รวม 30 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นการสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด

การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย การสร้างเครื่องมือวิจัย 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และจัดสร้างแบบสอบถาม 2) กำหนดกรอบเนื้อหาของแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยสร้างแบบสอบถามและกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแล้วนำแบบสอบถามไป 3) ปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) 4) นำแบบสอบถามที่ผ่านการแนะนำ และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้สมบูรณ์ โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย เมื่อสร้างแบบสอบถามเสร็จแล้วนำไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้ 1) การหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content

Validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา แล้วส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่านตรวจสอบในด้านความตรงของเนื้อหา (Content Validity) รูปแบบของแบบสอบถาม (Format) ความเหมาะสมด้านภาษา (Wording) ความสมบูรณ์ของคำชี้แจง และความเหมาะสมของใช้เวลาในการตอบแบบสอบถาม เมื่อรับเครื่องมือกลับคืนจากผู้เชี่ยวชาญแล้วนำข้อแก้ไขทั้งหมดมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้งหนึ่ง 2) การหาความเที่ยง (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-Out) กับข้าราชการเทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 30 คนแล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามโดยวิธี Alpha Coefficient ของ Cronbach ซึ่งต้องมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไปจึงจะยอมรับว่ามีความเที่ยงโดยใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2565)

การหาคุนภาพของเครื่องมือครั้งนี้ สามารถหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ตอนที่ 2 การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 30 ข้อ ซึ่งผลการวิเคราะห์ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.90 ซึ่งเป็นค่าที่เชื่อถือได้ นำเครื่องมือที่ทดลองใช้แล้วนำผลการทดสอบแบบสอบถามปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ก่อนนำเครื่องมือไปเก็บรวบรวมข้อมูล จัดพิมพ์เครื่องมือเป็นฉบับจริงและนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

การวัดค่าตัวแปร ประกอบด้วย การวัดค่าตัวแปรอิสระ ปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรสตำแหน่งงานปัจจุบัน รายได้ ประสบการณ์การทำงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เพศ พิจารณาแบ่งกลุ่มเพศเป็น กลุ่มเพศชาย และกลุ่มเพศหญิง รวม 2 กลุ่ม อายุ พิจารณาจากอายุจริงของข้าราชการที่ตอบแบบสอบถาม โดยแบ่งกลุ่มอายุดังนี้ กลุ่มอายุต่ำกว่า 35 ปี กลุ่มอายุระหว่าง 35-40 ปี อายุระหว่าง 41-45 ปี อายุระหว่าง 46-50 ปี และอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป รวมเป็น 5 กลุ่ม ระดับการศึกษา พิจารณาจากระดับการศึกษาจริงของข้าราชการที่ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็นระดับการศึกษา ดังนี้ กลุ่มระดับการศึกษาปวส./อนุปริญญา ระดับการศึกษาปริญญาตรี และระดับการศึกษาปริญญาโท รวม 3 กลุ่ม สถานภาพการสมรส พิจารณาจากสถานภาพจริงของข้าราชการที่ตอบแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ สถานภาพโสด สถานภาพสมรส สถานภาพหย่า และสถานภาพหม้าย ตำแหน่งงานปัจจุบัน พิจารณาจากสายงานจริงของข้าราชการที่ตอบแบบสอบถาม แบ่งกลุ่มสายงาน ดังนี้ กลุ่มสายงานเจ้าหน้าที่สายปฏิบัติกลุ่มสายงานหัวหน้าฝ่าย กลุ่มสายงานหัวหน้าส่วนราชการ และกลุ่มสายงานปลัด อบจ. / รองปลัดฯ รวมเป็น 4 กลุ่ม รายได้ พิจารณาจากเงินรายได้จริงของข้าราชการที่ตอบแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งกลุ่มรายได้ ดังนี้ กลุ่มที่มีรายได้ 7,000 - 11,000 บาท กลุ่มที่มีรายได้ 11,001 - 15,000 บาทกลุ่มที่มีรายได้ 15,001 - 19,000 บาทกลุ่มที่มีรายได้ 19,001 - 23,000 บาท และกลุ่มที่มีรายได้ตั้งแต่ 23,001 บาทขึ้นไปรวมเป็น 5 กลุ่ม ประสบการณ์การทำงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พิจารณาจากประสบการณ์การทำงานจริงของข้าราชการที่ตอบแบบสอบถาม แบ่งกลุ่มประสบ

การณการทำงาน ดังนี้ กลุ่มที่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 10 ปี ประสบการณ์การทำงาน 11-15 ปี ประสบการณ์การทำงาน 16 -20 ปี ประสบการณ์การทำงาน 21-25 ปี และประสบการณ์การทำงาน ตั้งแต่ 26 ปีขึ้นไป รวมเป็น 5 กลุ่ม

ปัจจัยสนับสนุน ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวัดความรู้ของข้าราชการแต่ละบุคคล โดยคำถามเป็นแบบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) ทางการเรียนรู้แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ ทางใดทางหนึ่ง จากคำถามปลายปิด ในตอนที่ 1 ปัจจัยสนับสนุน มีคำถามทั้งหมด 10 ข้อ โดยมีลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ ใช่ หรือ ไม่ใช่ ซึ่งคำถามมีทั้งถูกและผิด ถ้าตอบถูกต้องมีคะแนนให้เท่ากับ 1 คะแนน และถ้าตอบผิดจะมีคะแนนให้เท่ากับ 0 คะแนน การแปลผลคะแนนความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) มาเปรียบเทียบ โดยใช้เกณฑ์ประเมินความรู้แบบอิงเกณฑ์ แบ่งระดับความรู้ออกเป็น 3 ระดับ (โกศล อดทน, 2549) 1) ความรู้มาก หมายถึง คะแนนรวมของความรู้ อยู่ระหว่างร้อยละ 80- 100 2) ความรู้ปานกลาง หมายถึง คะแนนรวมของความรู้ อยู่ระหว่างร้อยละ 60- 79 3) ความรู้น้อย หมายถึง คะแนนรวมของความรู้ อยู่ระหว่างร้อยละ 0- 59

การวัดค่าตัวแปรตาม การดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุมีผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว คำถามจะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) สอบถามระดับการปฏิบัติ มีระดับการวัดเป็น ช่วงสเกล (Interval Scale) แบ่งตามระดับการปฏิบัติ เป็น 4 ระดับ คือ ปฏิบัติประจำ (4) ปฏิบัติบางครั้ง (3) ปฏิบัติน้อย (2) ไม่ปฏิบัติ (1) โดยแบ่งช่วงคะแนนเฉลี่ยเพื่อการแปลผล การวิเคราะห์ระหว่าง 2 ตัวแปร ด้วยสถิติค่าไคสแควร์ (Chi-Square)

ตัวแปรอิสระความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แบ่งช่วงคะแนนเป็น 3 ระดับ

ตัวแปรตาม การดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้แบ่งช่วงคะแนนเป็น 3 ระดับ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการนำแบบสอบถามไปขอความร่วมมือจากข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น แล้วผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลแบบสอบถามที่กรอกข้อมูลแล้วด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้คือ 1) ทำหนังสือเพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น 2) แจกแบบสอบถามข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จำนวน 182 คน และให้เวลาผู้ตอบแบบสอบถามประมาณหนึ่งสัปดาห์ แล้วจึงเก็บรวบรวมข้อมูลคืนจากข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ระยะเวลาที่เก็บรวบรวมข้อมูล 11-18 มิถุนายน 3) ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับแบบสอบถามคืนทั้งสิ้น 182 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ทำการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา นำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์และจัดให้อยู่ในระเบียบให้พร้อมนำไปทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยหาค่าตอบตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส ตำแหน่งงานปัจจุบัน รายได้ ประสบการณ์การทำงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าร้อยละ (Percentage) 2) ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) รวบรวมข้อมูลแล้วสรุปผลเรียงตามลำดับ 3) ข้อมูลการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 4) ข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง เป็นลักษณะคำถามปลายเปิด วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) รวบรวมข้อมูลแล้วสรุปผลเรียงตามลำดับ สำหรับการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าไคสแควร์ (Chi-Square) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 182 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-45 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นเป็นเจ้าหน้าที่สายผู้ปฏิบัติ มีรายได้ต่อเดือน 30,001 บาทขึ้นไปส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ระหว่าง 11-15 ปี

การดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ความรู้ของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 61.0 มีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากและระดับน้อยคิดเป็นร้อยละ 25.3 และร้อยละ 13.7 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน คะแนนสูงสุดเท่ากับ 10 คะแนน และคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 6 คะแนน

การดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ขอนแก่น พบว่า โดยรวมมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับปฏิบัติบางครั้ง เมื่อพิจารณาระดับการปฏิบัติเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุดคือด้านความพอประมาณ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติประจำ รองลงมาคือ ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติบางครั้ง การปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความมีเหตุผล มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติบางครั้ง

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยสนับสนุนกับการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาตำแหน่งงานปัจจุบันรายได้ประสพการณ์การทำงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ส่วนสถานภาพการสมรส และความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรรู้จักประหยัดอดออม มีความเป็นอยู่ให้เหมาะสมกับฐานะตนเองไม่โลภอยากได้ของผู้อื่นรู้จักข่มใจตนเอง ไม่ใช้อารมณ์เหนือเหตุผลแสวงหาความรู้ให้กับตนเอง มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริ่งใจ หลีกเลียงการเข้าสังคมอบายมุข และควรออกกำลังกายสม่ำเสมอ เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง และมีภูมิคุ้มกันที่ดี

5. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญ “การดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น” มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นอภิปรายผลการวิจัยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 182 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-45 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งในองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นเป็นเจ้าหน้าที่สายปฏิบัติ มีรายได้ต่อเดือน 30,001 บาทขึ้นไปส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานอยู่ระหว่าง 11-15 ปีสอดคล้องกับงานวิจัยของนุกุล ชื่นพัก วรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล จิราพร พลอดนัยได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ในตำบลเขาพระ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่าในประเด็นการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการลงคะแนนเสียง และระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง ความคิดเห็นของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยรวม

อยู่ในระดับเห็นด้วย 3.73 เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในตำบลเขาพระ อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา มีความคิดเห็นด้านการลงคะแนนเลือกตั้งมีระดับมากที่สุด 4.00 รองลงมา ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง 3.68 และด้านระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง 3.50 ข้อเสนอแนะหน่วยงานภาครัฐควรมีการประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้น ส่วนช่องทางการสื่อสารต่างๆ ให้ประชาชนได้รับทราบแนวปฏิบัติ กฎระเบียบในการเลือกตั้ง และประชาธิปไตยในการเลือกตั้ง (นุกูล ชื่นฟัก, วรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล และจิราพร ปลอดภัย, 2563)

2. ดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นอภิปรายผลการวิจัยโดยรวมมีการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับปฏิบัติบางครั้ง เมื่อพิจารณาระดับการปฏิบัติเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุดคือด้านความพอประมาณ โดยรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติประจำ รองลงมาคือ ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติบางครั้ง การปฏิบัติของกลุ่มตัวอย่างที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านความมีเหตุผล มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติ บางครั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของสิทธิธันธ์ วารุณสหรัชภณ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลจินดา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่นด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลางส่วนด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติดำเนินงานและด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างมีข้อเสนอแนะว่า ประชาชนต้องการเสนอแนะการทำงานของ อบต. และร้องทุกข์เรื่องราวต่างๆ ได้หลากหลายช่องทาง ในขณะที่เดียวกันต้องการให้ อบต. ชี้แจงผลการร้องทุกข์ ชี้แจงการใช้งบประมาณ ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ของ อบต. ให้มากขึ้นและประชาชนต้องการให้ อบต. เป็นผู้ทำหน้าที่ประสานงานกลุ่มประชาชน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมสามารถแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อใช้เป็นแนวทางวางแผนพัฒนา อบต. เพื่อประโยชน์ด้านความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของประชาชน ควรเปิดโอกาสเข้ามาร่วมควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนา อบต. และการบริหารให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยใช้จ่ายเงินงบประมาณอย่างคุ้มค่าและสำหรับการพัฒนาท้องถิ่นให้มากที่สุด (สิทธิธันธ์ วารุณสหรัชภณ, 2559)

3. ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นอภิปรายผลการวิจัยพบว่าข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรรู้จักประหยัดอดออม มีความเป็นอยู่ให้เหมาะสมกับฐานะตนเองไม่โลภอยากได้ของผู้อื่น รู้จักข่มใจตนเอง ไม่ใช่อารมณ์เหนือเหตุผล แสวงหาความรู้ให้กับตนเอง มีความซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจ หลีกเลี่ยงการเข้าสังคมอบายมุข และควรออกกำลังกายสม่ำเสมอ เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง และมีภูมิคุ้มกัน

ที่ตีสอดคล้องกับงานวิจัยของพันธทิพา อัครธีรน้อย ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครนายก : ศึกษาในช่วงเวลา พ.ศ. 2559” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 36-50ปีจบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 10,001-15,000บาท และประกอบอาชีพเกษตรกร พฤติกรรมการเปิดรับสื่อของประชาชนชาวจังหวัดนครนายก พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ในสื่อโทรทัศน์ ลำดับถัดมาคือวิทยุ สื่อหนังสือพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครนายกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากในด้านคุณลักษณะของผู้สมัครลงมาด้านสื่อบุคคล ด้านพรรคการเมือง ด้านนโยบาย และด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ผลพิสูจน์สมมติฐาน พบว่า อายุและอาชีพของประชาชนชาวจังหวัดนครนายกมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครนายก และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของชาวจังหวัดนครนายกมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครนายกในภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง (พันธทิพา อัครธีรน้อย, 2559)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรส่งเสริมการดำรงชีวิตแบบพอเพียงโดยการจัดตั้งสหกรณ์ให้ข้าราชการได้ออมเงินทุกๆเดือน

1.2 องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเสริมให้แก่ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นเพื่อเป็นการหารายได้เพิ่มนอกเหนือจากเงินเดือน

1.3 องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ควรส่งเสริมการออกกำลังกายให้แก่ข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองและต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างเข้มแข็ง

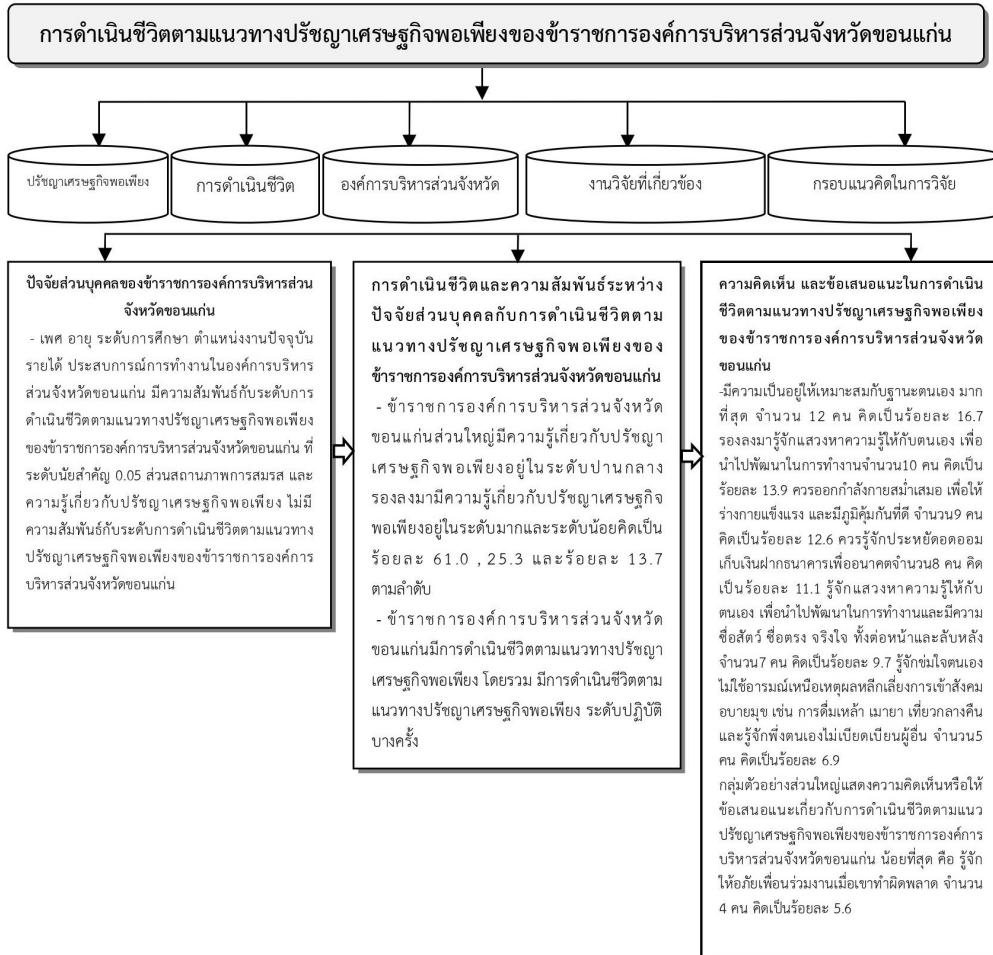
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตของข้าราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

2.2 ควรทำการวิจัยถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของข้าราชการตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

โกศล อดทน. (2549). *ทัศนคติทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย: ศึกษาเฉพาะกรณีเจ้าหน้าที่ศูนย์สืบสวนสอบสวนตำรวจภูธรภาค 4*. (สารนิพนธ์ศาสตราจารย์มหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

- นุกูล ชื่นพัก, วรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล และจิราพร ปลอดภัย. (2561). พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในตำบลเขาพระอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา. *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9*. มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พันธ์ทิพา อัครธีรน้อย. (2559). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครนายก : ศึกษาในช่วงเวลา พ.ศ. 2559*. (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567). *แผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- สำเร็จ จันทรสวรรณ และสุวรรณ บัวทวน. (2547). *สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สิทธิ์ธัญท์ วารุณสหรัชภณ. (2559). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

ความเป็นอีสานวิถีพุทธในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน The I-san Buddhist way in folkl-san literature

พระมหาอิวัฒน์ ภทรทวี¹ และพระศุภวัฒน์ สุขวฑฒโน²

Phramaha Athiwat Bhadrakavi and PhraSupawat Sukhavaddhano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: athiwat.bud@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้ มุ่งนำเสนอความเป็นอีสานวิถีพุทธในวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานที่มีโครงสร้างจากวรรณกรรมชาดกสัมพันธ์กับประเพณีท้องถิ่นยึดโยงกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติ ตลอดจนการสรรเสริญราชาธิปไตยในฐานะผู้อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานจึงสามารถสะท้อนความเป็นอีสานวิถีพุทธตามประเภทของวรรณกรรมอีสานที่ใช้เป็นขอบเขตในการศึกษา ได้แก่ วรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมประวัติศาสตร์ ตำนาน นิทาน คำสอน และวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด ผลการศึกษาพบว่าความเป็นอีสานวิถีพุทธในวรรณกรรมท้องถิ่นแต่ละประเภท แบ่งเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ความเชื่อวิถีพุทธในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาท้องถิ่นอีสาน 2) ปฏิสัมพันธ์วิถีพุทธกับอำนาจเหนือธรรมชาติในวรรณกรรมนิทาน 3) วิถีพุทธเชิงนิเวศในวรรณกรรมคำสอน 4) วัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมวิถีพุทธในวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด และ 5) ความเป็นตัวตนคนอีสานในวรรณกรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่อ้างอิงพระพุทธศาสนานับเป็นโครงสร้างทางคิด ความเชื่อ และเป็นทั้งพลังในการหล่อหลอมและผูกพันให้คนอีสานมีสำนึกแน่นแฟ้นอยู่กับสังคม วัฒนธรรมอันดีงาม ภายใต้ความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: ความเป็นอีสาน; วิถีพุทธ; วรรณกรรมท้องถิ่น

Abstract

This academic article Aims to present the I-san Buddhist way InI-san Folk literature that has a structure from Jataka literature. Relationship with folk traditions, tied to Buddhist rituals that give importance to nature as well as praising the monarchy as the patron of Buddhism I-san folk literature can therefore reflect the Isan Buddhist way of life. According to the type of I-san folk literature used as the scope of study, namely Buddhist literature. Historical literature, myths, stories, teachings, and miscellaneous literature. The results of the study found that The I-san Buddhist way of life in each type of folk literature is divided into 5 issues: 1. Belief in the Buddhist way of life in folk I-san Buddhist literature 2. Interaction of the Buddhist way with supernatural powers in fairy tale literature 3. Ecological Buddhist way of life in teaching literature 4. Culture, traditions, and rituals of the Buddhist way in miscellaneous literature and 5. Isan identity in folk historical literature that references Buddhism. It is considered a structure of thought, and belief, and is both a power in molding and binding I-san people to have a strong sense of belonging to society good culture Under faith in Buddhism.

Keywords: I-san identity; Buddhist way; folk literature

1. บทนำ

ความเป็นอีสานวิถีพุทธ ในบทความนี้หมายถึงลักษณะที่สะท้อนตัวตนของคนหรือกลุ่มคน ประชากรในภาคอีสานของประเทศไทย มุ่งหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาวที่นับถือพระพุทธศาสนาในแบบฉบับของท้องถิ่นที่มีปฏิสัมพันธ์ทางความเชื่อประเพณีพิธีกรรมดั้งเดิม จนมีการถ่ายทอดรูปแบบทางวรรณกรรม ถ้อยคำ สำนวน ภาษา ที่ได้อิทธิพลมาจากวัฒนธรรมอื่นๆ ผสมผสานจนกลายเป็นอัตลักษณ์ที่งดงาม โดยเฉพาะด้านวรรณกรรม ที่อ้างความเป็นท้องถิ่นอีสานวิถีพุทธมีการถ่ายทอดผ่านการเผยแพร่ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีจุดศูนย์กลางในวัดประจำหมู่บ้านของคนอีสานแต่ละชุมชน

วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ส่วนใหญ่จะหมายถึงวรรณกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ลาว ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ ของประชากรในภาคอีสาน วรรณกรรมนั้นมีรูปแบบและเนื้อหาเหมือนวรรณกรรมใน ล้านช้างหรือลาวส่วนภาษาและอักษรที่ใช้ในการบันทึกวรรณกรรมคือ กลุ่มไทย-ลาวใช้ภาษาไทยถิ่นอีสาน ใช้อักษรธรรม และอักษรไทยน้อย วรรณกรรมท้องถิ่นนั้นมีบทบาทสำคัญต่อผู้อ่านและชุมชนที่เป็นเจ้าของ เพราะมีบทบาทที่จะจรรโลงใจผู้อ่านในอดีตผู้ที่สามารถอ่านตัวอักษรเหล่านี้ได้ก็เห็นจะมีแต่ผู้ที่มีความรู้

ผ่านการบวชเรียนมาก่อนซึ่งเป็นส่วนน้อย สิ่งเหล่านี้สะท้อนภาพการเรียนรู้ในอดีตได้เป็นอย่างดี

“วรรณกรรมท้องถิ่นมีบทบาทต่อผู้อ่านและชุมชนที่เป็นเจ้าของวรรณกรรมหลายประการ สังคมไทยอีสานในอดีตผู้อ่านออกเขียนได้ เป็นเพียงกลุ่มน้อยที่จำกัดในหมู่ผู้นำ พระภิกษุและผู้อาวุโสประชาชนทั่วไปรับรู้วรรณกรรมต่างๆ โดยการฟังจากผู้อ่านหนังสือแตกฉานชำนาญการอ่าน” (จารุวรรณธรรมวัตร, 2530, หน้า 10) การสืบทอดวัฒนธรรมทางวรรณกรรมและตัวอักษรในฐานะผู้เป็นเจ้าของวรรณกรรมจึงอยู่ในวงจำกัด ยิ่งต่อมาอักษรเหล่านี้ได้หมดความสำคัญต่อคนอีสานเมื่อมีการใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ในสมัยรัชกาลที่ 6 โดยคนรุ่นหลังได้ใช้อักษรไทยตามระบบโรงเรียนแต่ถึงอย่างไรวรรณกรรมและตัวอักษรท้องถิ่นอีสานยังเป็นข้อมูลคติชนอีกชุดหนึ่งที่ได้สะท้อนสังคมอีสานให้เห็นอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของคนอีสาน ในหลายๆ ด้าน

สังคมอีสานนิยมสร้างสรรค์วรรณกรรมท้องถิ่นของตนขึ้นในรูปแบบการจารลงคัมภีร์ใบลานซึ่งเป็นวรรณกรรมลายลักษณ์และผูกเรื่องให้เข้าสภาพของสังคม ดังที่ ราชนันย์ นิลวรรณภา และพิพัฒน์ ประเสริฐสังข์(2558: 87)ได้กล่าวถึงวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน ที่แสดงอัตลักษณ์ความเป็นอีสานอย่างแรกก็คือลักษณะภาษาที่ใช้เป็นภาษาไทยถิ่นอีสานจารด้วยตัวอักษรธรรมอีสานและผูกเรื่องแต่งขึ้นตามจินตนาการบ้างผ่านสภาพสังคมและมีเรื่องราวที่สอดคล้องกับชุมชนนั้นๆ เช่นเดียวกับกับ จารุวรรณธรรมวัตร (2530, หน้า 10) ได้กล่าวไว้ว่า“วรรณกรรมนิทานที่นิยมแต่งเป็นร้อยกรองเป็นเรื่องที่นิยมในแต่ละท้องถิ่นมีทั้งเรื่องแต่งขึ้นตามจินตนาการและผูกเรื่องจากเหตุการณ์สำคัญภายในชุมชน ซึ่งเน้นความบันเทิงใจเป็นหลัก”

เนื่องจากการรับรู้วรรณกรรมท้องถิ่นของคนอีสานที่ผ่านมาตั้งแต่อดีต เป็นการรับรู้ผ่านกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา บทความนี้จึงสนใจในศึกษาความเป็นอีสานวิถีพุทธที่สะท้อนผ่านวรรณกรรมซึ่งเป็นภาษาและตัวอักษร กล่าวคือทั้งข้อมูลมุขปาฐะและลายลักษณ์ ที่มีการจัดประเภทตามเนื้อหาสาระของวรรณกรรม เช่น วรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมประวัติศาสตร์ ตำนาน นิทาน คำสอน และวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด เป็นการศึกษาลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้เข้าใจผู้คนหรือกลุ่มชนอีสานที่มีความหลากหลายโดยมุ่งประเด็นในการวิเคราะห์สังคมวัฒนธรรมวิถีพุทธที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทต่างๆ ว่าสะท้อนออกมาในด้านใดบ้างแสดงความเป็นตัวตนคนอีสานลักษณะใด และเพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานให้ดำรงอยู่ในสังคมอีสานและสังคมไทยในฐานะสังคมพระพุทธศาสนาต่อไป

2. โครงสร้างและลักษณะเด่นของวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานที่สะท้อนความเป็นอีสาน

ธวัช ปุณโณทก (2553) กล่าวว่า จากการศึกษาโครงสร้างเนื้อหาของวรรณกรรมอีสานและล้านช้าง พบว่ามีโครงสร้างเนื้อเรื่องร่วมกันเกือบทุกเรื่อง โดยเฉพาะวรรณกรรมที่รับอิทธิพลมาจากนิทาน

พื้นบ้านและวรรณกรรมคติธรรม นอกจากนี้ยังพบว่าเนื้อเรื่องวรรณกรรมท้องถิ่นต่างๆ ได้แพร่กระจายไปสู่ท้องถิ่นอื่นอีกด้วย เช่น สังข์ทอง มโนราห์ สังข์ศิลป์ชัย ฯลฯ ซึ่งจะพบว่าเกือบทุกภาคมีวรรณกรรมทั้งสามเรื่องดังกล่าว โดยเฉพาะเนื้อเรื่องในปัญญาสชาดก (ภาคอีสานและล้านช้าง เรียกว่า “พระเจ้าห้าสิบชาติ”) แพร่กระจายไปทุกภูมิภาคอย่างทั่วถึง แม้ว่าบางภูมิภาคจะมีไม่ครบทั้ง 50 เรื่อง วรรณกรรมพื้นบ้านเหล่านี้ก็คือ นิทานจรรๆ วงศ์ๆ นั้นเอง การที่พบวรรณกรรมท้องถิ่นในหลายภูมิภาคมีลักษณะคล้ายคลึงกัน สะท้อนให้เห็นว่าค่านิยมสังคมไทยใกล้เคียงกัน และยังสะท้อนให้เห็นว่าทุกภูมิภาคใช้วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นสื่อในการสอนจริยธรรม ศีลธรรม คติเตือนใจ แง่คิดคำสอนตามความศรัทธาทางศาสนา โดยเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ ชาตินี้ชาติหน้า และกรรมติดกรรมชั่ว เพื่อให้ผู้อ่าน ผู้ฟังได้ยึดเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกครรลองคลองธรรม

ส่วนลักษณะเด่นของวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานนั้น อุดม บัวศรี (2546) สรุปลักษณะสำคัญของวรรณกรรมอีสานมี 6 ลักษณะดังนี้ 1) พุทธศาสนานิยมวรรณคดีอีสานส่วนมากอ้างอิงถึงชาดกในพุทธศาสนา และมักเชื่อมโยงความดี ความชั่ว (ธรรมะ-อธรรม) ในบทสรุปจบวรรณกรรม 2) สุขนาฏกรรมนิยมวรรณกรรมอีสานมีเนื้อหาส่วนใหญ่จบลงด้วย “ธรรมะชนะอธรรม” ตัวเอกของเรื่องแม้จะเป็นคนตกยาก ด้อยศักดิ์ศรี แต่เปี่ยมคุณธรรมก็สามารถเอาชนะผู้ไร้ธรรมะที่มีกำลังกายหรือฤทธาภาพมากกว่าได้ 3) นิรนามนิยม วรรณกรรมอีสานในสมัยก่อนส่วนใหญ่มักไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง เนื่องจากการคัดลอกต่อกันมา 4) ประเพณีนิยม เรื่องส่วนใหญ่มีการบรรยายวิถีชีวิตในท้องถิ่น เช่น ความเชื่อ ความฝันและการบายศรีสู่ขวัญในเรื่องนางแดงอ่อน การเซ็งบั้งไฟ การปลุกปราสาทน้ำพระราชครูในเรื่องผาแดงนางไอ่ ลักษณะดีชั่วของหญิงชายในเรื่องท้าวคำสอน เป็นต้น 5) ธรรมชาตินิยม เรื่องส่วนใหญ่ใช้ธรรมชาติเป็นฉากผสมผสานกับราชสำนักที่โอ้อ่า โดยป่าธรรมชาติเป็นสถานที่แสวงหาความรู้ของผู้เฝัธรรมะและเป็นที่อยู่ของผู้มีวิชาอาคม เช่น ฤๅษี มหาเถร เป็นต้น หรือที่อยู่ของสัตว์ต่างๆ ที่มีอยู่ตามดินแดนต่างๆ ของภาคอีสาน เช่น กบ เขียด ปลา จระเข้ วัว ควาย กิ้งก่า แมงมุม ต๊กแตน นกเขา นกเอี้ยง เป็นต้น 6) ราชานิยม เรื่องส่วนใหญ่จบด้วยผู้ชนะได้ครองเมือง เป็นเจ้าของทรัพย์สิน บริวารต่างๆ

จากการศึกษาโครงสร้างและลักษณะเด่นแสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานมีอัตลักษณ์เฉพาะตัวโดยเฉพาะลักษณะที่สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมที่เป็นแก่นสำคัญกล่าวคือ “ธรรมะชนะอธรรม” มีโครงสร้างวรรณกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมชาดก มีความสัมพันธ์กับประเพณีท้องถิ่นที่ยึดโยงกับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การให้ความสำคัญกับธรรมชาติสอดคล้องกับหลักการในทางพระพุทธศาสนาโดยตรง ตลอดจนการสรรเสริญราชาธิปไตยในฐานะองค์อัครพุทธศาสนูปถัมภ์ ผู้ยกย่องพระพุทธศาสนา วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานจึงสามารถสะท้อนความเป็นอีสานในแนววิถีพุทธให้ปรากฏได้ ดังจะกล่าวต่อไป

3. ความเป็นอิสานวิถีพุทธในวรรณกรรมท้องถิ่นแต่ละประเภท

วรรณกรรมอิสานมีจำนวนมาก ทั้งจำนวนเรื่องและสำนวน บางเรื่องอาจมีทั้งสำนวนกลอนลำที่แต่งเป็นโคลงสาร และสำนวนเทศน์ที่แต่งเป็น ฮ่าย (คล้ายร่ายยาว) การจัดประเภทวรรณกรรมพื้นบ้านอิสาน ซึ่งไม่นิยมยึดรูปแบบของฉันทลักษณ์เป็นเกณฑ์ แต่ให้ความสำคัญกับการเสนอเนื้อหาสาระมากกว่า เพราะวรรณกรรมอิสานจะประพันธ์เป็นโคลงสาร หรือที่เรียกตามภาษาถิ่นว่าเป็นกลอนลำเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น เพื่อให้เห็นภาพรวมของความเป็นอิสานผ่านวรรณกรรมท้องถิ่น ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ภาพสะท้อนทางสังคมวัฒนธรรมความเป็นอิสานวิถีพุทธ อันเกี่ยวกับระบบความเชื่อในสังคมได้แก่ระบบความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อเรื่องผีความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา รวมไปถึงศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม อาชีพการทำมาหากิน ตลอดไปถึงกรอบวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมของผู้คนในสังคมอิสานที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม ตามประเภทของวรรณกรรมอิสานซึ่งจัดตามเนื้อหาสาระ ได้แก่ วรรณกรรมพุทธศาสนา วรรณกรรมประวัติศาสตร์ ตำนาน นิทาน คำสอน และวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด พบว่าความเป็นอิสานวิถีพุทธในวรรณกรรมท้องถิ่นแต่ละประเภท แบ่งเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ความเชื่อวิถีพุทธในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาท้องถิ่นอิสาน 2) ปฏิสัมพันธ์วิถีพุทธกับอำนาจเหนือธรรมชาติในวรรณกรรมนิทาน 3) วิถีพุทธเชิงนิเวศในวรรณกรรมคำสอน 4) วัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมวิถีพุทธในวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด และ 5) ความเป็นตัวตนคนอิสานในวรรณกรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่อ้างอิงพระพุทธศาสนารายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความเชื่อวิถีพุทธในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาท้องถิ่นอิสาน ภาคอิสานมีวรรณกรรมด้านพระพุทธศาสนา ได้แก่ วรรณกรรมชาดกพื้นบ้าน และตำนานพุทธศาสนากล่าวคือวรรณกรรมชาดก ซึ่งเป็นชาดกนอกนิบาต ดำเนินเรื่องตามแบบการประพันธ์ชาดก มีปรารภชาดก ที่กล่าวอ้างว่าเป็นเรื่องที่ยอกจากพระโอษฐ์ของพระพุทธเจ้า เล่าถึงอดีตชาติของพระพุทธองค์ที่ต้องประสูติมาเพื่อใช้หนี้กรรมและบำเพ็ญบารมีต่างๆ การประชุมชาดก และมีคาถาบาลีแทรกอยู่

ส่วนตำนานพุทธศาสนา ได้แก่ ประวัติการสืบทอดพุทธศาสนาในดินแดนแหลมทองและล้านช้าง ซึ่งเนื้อหาสาระของเรื่องกล่าวถึงตำนานพุทธเจดีย์สำคัญในภาคอิสาน ล้านช้าง และล้านนา เช่น ตำนานอุรังคราตุ อุรังคินิทาน พื้นธาตุพนม (ตำนานพระธาตุพนม) พระมาลัยเสียบโลก (การสืบศาสนาในดินแดนแหลมทอง) ชินธาตุ สังขอมธาตุ (กล่าวถึงกำเนิดโลก จักรวาล การสืบศากยวงศ์ และการเผยแพร่ศาสนา) เขตุนพน หรือเสตพน (การสืบทอดพุทธศาสนาบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง) ปุจฉาพยากรณ์ (เป็นการถาม-ตอบหลักธรรมตามแนวพุทธทำนาย) สมาสสงสาร (หลักธรรม การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธ) พื้นเมือง (การเผยแพร่พุทธศาสนาในภาคอิสานและล้านช้าง) มูลสถาปนา หรือปฐมฐาปนา (การกำเนิดโลก จักรวาลตามแนวความคิดท้องถิ่นปู่สังกะสาย่าสังกะสี) ปฐมกัป ปฐมกัลป์ (การกำเนิดโลกและสรรพสิ่ง ตามแนวคิดพุทธศาสนา) ปฐมมูล (กำเนิดโลกและสรรพสิ่ง ตามแนวคิดท้องถิ่นปู่เยออย่าเยอกับแม่โพสพ) กาลนับมือส่วย

(การสิ้นสุดศาสนาใน พ.ศ. 5000 และกลียุค ตามแนวพุทธทำนาย)

วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานประเภทนี้สะท้อนความเชื่อพระพุทธศาสนาดังที่ ราชนันย์ นิลวรรณภา และพิพัฒน์ ประเสริฐสังข์ (2558, หน้า 92) กล่าวว่า เมื่อสภาพทางสังคมอีสาน มีความผูกพันกับศาสนา มาก มีการปฏิสัมพันธ์กันอยู่เนืองๆ วรรณกรรมจึงสะท้อนภาพอัตลักษณ์ของคนอีสานในมิติความเชื่อที่ ยึดถือกันต่อๆ มาตั้งแต่โบราณ ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม วรรณกรรมชาดกพื้นบ้านอีสานจึงได้ สะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาไว้หลายประการ ได้แก่

1.1 ความเชื่อเรื่องบาปบุญ คำสอนของพุทธศาสนานั้นมีอิทธิพลสูงสุดต่อจิตใจของชาวอีสาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ปรากฏทั้งผลของความดีและผลของบาป ซึ่งผลการทำบาปนั้นจะส่งผลให้ไปตกใช้กรรมใน อบายภูมิหรือแดนชั่วที่ทราทราบโดยทั่วกันคือ “นรก” โดยสิ่งเหล่านี้เป็นตัวควบคุมทำให้ผู้คนเกรงกลัวต่อบาปไม่กล้าที่จะประพฤติปฏิบัติกรรมชั่วและในทางตรงกันข้ามถ้าผู้ใดที่ประพฤติดีประพฤติชอบสร้างแต่กรรมดี สิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้ชีวิตดำเนินไปอย่างราบรื่นถึงแม้ถึงเวลาที่ล่วงลับไปแล้ววิญญาณนั้นก็จะได้ ไปสู่สุคติภูมิอันหมายถึงดินแดนที่เป็นสุขอยู่บนสวรรค์

1.2 การเวียนว่ายตายเกิดจากการศึกษาประเด็นการเวียนว่ายตายเกิดปรากฏภาพการม้วนชาติ หรือม้วนชาดกของพระโพธิสัตว์เป็นการเวียนว่ายใช้ชาติก่อนที่จะบรรลุเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรากฏการณ์เหล่านี้จึงได้เข้าไปมีบทบาทในสังคมอีสานเป็นอย่างมากใครที่ต้องการจะเวียนว่ายตายเกิด อีกครั้งในวัฏฏะที่สุขสบายชาวอีสานเชื่อว่าผู้ันต้องประกอบกรรมดีในชาติที่ผ่านมา ยกตัวอย่างอันสงส์ การสร้างหนังสือในสมัยก่อนผู้ใดได้สร้างหนังสือใบลานไม่ว่าจะเป็นการจารเองหรือการจ้างวานบุญก็จะ ได้รับอันสงส์ผลบุญอย่างมากส่งผลให้ได้ไปเสวยสุขในสวรรค์ชั้นฟ้า

1.3 บุญผลหรือบุญเพสันนิวาสชาวอีสานมีความเชื่อว่า หลิงชายใดที่ได้แต่งงานเป็นสามี ภรรยา เพราะเป็นคู่ครองมาตั้งแต่ชาติก่อนซึ่งชาวอีสานเรียกสิ่งนี้ว่า “สายมิ่ง สายแนน” ถ้าแต่งงานกัน แล้วมีความสุขเพราะได้สร้างบุญมาร่วมกันสายแนนได้ดึงให้ทั้งสองมาคู่กัน แต่ในทางกลับกันถ้าแต่งงาน อยู่ด้วยกันแล้วระหองระแหงมีเหตุขัดแย้งประจำอาจเป็นเพราะไม่ได้ทำบุญร่วมกันมาในชาติที่แล้วจึงส่ง ผลมาในชาตินี้ มีคำกล่าวที่สนับสนุนความเชื่อเรื่องสายแนนของชาวอีสานอย่างชัดเจนก็คือ “คาดแต่ถนแนนแต่ฟ้า” ความเชื่อเรื่องบุญผลหรือบุญเพสันนิวาส ปรากฏในวรรณกรรมชาดกอีสานอยู่เนืองๆ ทำให้ เห็นความเชื่อเรื่องสายมิ่งสายแนนที่ไหลเวียนอยู่ในสังคมอีสาน

2. ปฏิสัมพันธ์วิถีพุทธกับอำนาจเหนือธรรมชาติในวรรณกรรมนิทาน ในอดีตวรรณกรรมนิทาน หรือนิทานเปรียบประหนึ่งเป็นมหรสพของชาวอีสานทั่วไป โดยใช้ลำในที่ประชุมชน เช่น ไซ้จันเหือนดี (งานศพ) หมอลำใช้ลำเป็นมหรสพ เช่น “ลำพื้น” หรือ “ลำเรื่อง” เป็นต้น นอกจากนี้พระภิกษุยังนำมาเทศน์ ให้อุบาสกอุบาสิกาฟังในระหว่างเข้าพรรษาที่เรียกว่า “เทศน์ไตรมาส” การที่นิทานเป็นที่สนใจของชาวบ้านอย่างมากดังกล่าว จึงเป็นแรงบันดาลใจให้กวีได้สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นวรรณกรรมนิทานจำนวนมาก

เพราะนิทานนอกจากจะให้ความสนุกสนานบันเทิงใจแล้ว ผู้ประพันธ์ยังได้สอดแทรกจริยธรรมอยู่ในเนื้อเรื่อง รวมทั้งอุปนิสัยของตัวละครที่เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธศาสนาชาวบ้านผ่านความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ นิทานที่สำคัญๆ และแพร่กระจายในภาคอีสาน ได้แก่ จำปาสีตัน นางผมหอมสินไซ ท้าวสีทน ไก่แก้ว การะเกด นกจอกน้อย ปลาแตกปลาสมอ พระลักพระลาม นางแตงอ่อน ท้าวผาแดงนางไอ่ ท้าวชูลู-นางอ้ว สุวรรณสังข์ เป็นต้น

วรรณกรรมพื้นบ้าน สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องผีसांगเทวดาและสิ่งเหนือธรรมชาติ กล่าวคือ ความเชื่อเรื่องผีมีการปฏิสัมพันธ์กับชีวิตของคนอีสานตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เกี่ยวข้องกับชีวิตตลอดเวลา อำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งมีผีเป็นตัวแทน จึงเป็นพื้นฐานสำคัญของวิถีชีวิตชาวอีสานมาตั้งแต่ครั้งอดีต ผีทำให้ชาวอีสานดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเดียวกันด้วยความราบรื่น สงบสุข โดยไม่ต้องมีกฎระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร ความเชื่อเรื่องผีและฮีดคองในท้องถิ่นจะเป็นสิ่งที่ชี้ว่า อย่างนั้นได้อย่างไร นี้ไม่ตีความเชื่อเรื่องผีความสำคัญอาจจะไม่อยู่ที่ผี ดังที่ ราชนัย นิลวรรณภา และพิพัฒน์ ประเสริฐสังข์ (2558, หน้า 91) อธิบายลักษณะความเชื่อเรื่องผี ในสังคมอีสานสิ่งเหล่านี้เป็นความเชื่อที่ไหลเวียนในสังคมตั้งแต่เกิดจนตายจนเกิดปรากฏการณ์และพิธีกรรมเกี่ยวกับผีอยู่ในสังคมอีสานอยู่เป็นจำนวนมาก

ตัวอย่างเหตุการณ์ในวรรณกรรมตำนานพุทธประวัติพื้นบ้านหลายเรื่อง เล่าว่าพระพุทธเจ้าเสด็จมา แล้วมาพบกับชนพื้นเมืองดั้งเดิม พบกับยักษ์ พญานาค เมื่อพบกันแล้วบรรดาเหล่ายักษ์ นาคผู้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็พยายามจะแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ เพื่อขับไล่พระพุทธองค์ให้พ้นไปจากบ้านเมืองนี้ แต่สุดท้ายบรรดายักษ์และนาคก็พ่ายแพ้แก่อำนาจพระพุทธองค์ ภายหลังจึงได้นับถือบูชาและกลายเป็นมาผู้เคารพอารักษ์พระพุทธศาสนาในที่สุด (ปฐม หงษ์สุวรรณ, 2561, หน้า 283) แสดงให้เห็นการปะทะสังสรรค์กันระหว่างพระพุทธเจ้าในฐานะภาพแทนความคิดความเชื่อทางพุทธศาสนากับภาพแทนของยักษ์และนาคที่เป็นตัวแทนของความคิดความเชื่อแบบดั้งเดิมหรือคติความเชื่อเรื่องผี เหตุการณ์การต่อสู้ระหว่างพระพุทธองค์กับยักษ์และนาคจึงเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจฝ่ายพุทธที่มีเหนือกว่าอำนาจฝ่ายผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม

แต่ถึงอย่างไรก็ตามเมื่อพุทธศาสนาเข้ามาในภาคอีสานก็ไม่ได้หมายความว่าผีจะหายไปจากสังคมอีสาน จนนำไปสู่ความเชื่อในพุทธศาสนาแบบชาวบ้านซึ่งยากมากที่จะแยกความเชื่อดั้งเดิมออกไปจากความคิดของคนอีสานซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบันจนกลายเป็นอัตลักษณ์ที่เด่นชัดของสังคมอีสานในมิติของความเชื่อเรื่องผีซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและยังคงปรากฏอย่างเนื่องๆ ในสังคมอีสาน

นอกจากนี้ ยังปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับนิมิตฝันและกลางสังขรณ์ เป็นความเชื่อที่ฝังแน่นในระบบโครงสร้างของชาวอีสาน เมื่อความเชื่อเหล่านี้ได้ปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกเราเห็นโครงสร้างทางสังคมที่คล้ายคลึงกันนั่นก็คือความเชื่อเกี่ยวกับนิมิตฝันและกลางสังขรณ์ แต่จะแตกต่างในรายละเอียด

ปลีกย่อยนั้นก็คือความฝันที่เกิดขึ้นนอกจากเป็นมูลเหตุของเทพดาสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือผู้มีบุญบารมีแล้วในสังคมอีสานยังมีความเชื่อที่ว่ามูลเหตุความฝันนั้นเกี่ยวเนื่องกับภูตผีนอกจากนี้ความฝันหรือลางสังหรณ์ได้มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมอีสานปัจจุบันเป็นอย่างมาก ปรากฏการณ์เหล่านี้ต่างก็มีพลวัตรในตัวของมันเองเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย โดยปัจจุบันนอกจากความฝันจะเป็นลางบอกเหตุดีหรือร้ายแล้วยังปรากฏบริบทของความฝันเกี่ยวกับการเสี่ยงโชคเสี่ยงดวงอยู่เนืองๆ

3. วิถีพุทธเชิงนิเวศในวรรณกรรมคำสอน ในภาคอีสานมีวรรณกรรมคำสอนนี้เป็นจำนวนมาก และค่อนข้างจะโดดเด่นอยู่ในความสนใจของประชาชน พบว่า หมอลำมักจะนำมำล่ำในที่ประชุมชนอยู่เนืองๆ โดยเฉพาะเรื่องราวที่มีเนื้อหาสอนใจ สอนแนวปฏิบัติของบุคคลในครอบครัวและสังคม การดำเนินเรื่องมักเป็นเทศนาโวหารตลอดเรื่อง ไม่มีตัวละคร แต่ยึดโยงเรื่องจากธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของสังคมอีสาน เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นคำสอนแนวประพฤติปฏิบัติ โดยยึดคติธรรมทางพุทธศาสนาและจารีตท้องถิ่น เช่น ธรรมดาสอนโลก ฮีตสิบสองคองสิบสี่ พระยาคำกองสอนไพร่ อินทญาณสอนลูก ท้าวคำสอนกาพย์ปู่สอนหลาน กาพย์หลานสอนปู่ กาพย์ย่าสอนหลาน ยอดคำสอน สาส์นสมคิด กาลันบ่มื้อส่วย ลีบปสุญ และ สิริจันโทวาทคำสอน เป็นต้น

วรรณกรรมคำสอนเหล่านี้เนื้อหาส่วนใหญ่ สอนจากธรรมชาติ แสดงให้เห็นว่าคนอีสานดำเนินชีวิตอยู่กับธรรมชาติ กล่าวคือ การดำรงอยู่ของชาวอีสานได้มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติโดยตลอดโดยวิถีได้บรรยายเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าที่เต็มไปด้วยไม้ดอกไม้ผล เป็นทั้งของที่กินได้ในสังคม และไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มความอุดมสมบูรณ์แก่ธรรมชาติแวดล้อมให้น่าอยู่ยิ่งขึ้นทำให้เห็นความหลากหลายของสภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในรูปแบบการพึ่งพาอาศัยและโอบอ้อมผู้คนในสังคมอีสาน

ราชันย์ นิลวรรณภาและพิพัฒน์ ประเสริฐสังข์ (2558, หน้า 93) อธิบายว่า องค์ความรู้เชิงนิเวศดั้งเดิมของกลุ่มชนท้องถิ่นอีสานที่กล่าวมานั้น เป็นองค์ความรู้ที่ลึกซึ้งและแสดงให้เห็นถึงกระบวนการทัศน์ในการมองโลกธรรมชาติที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง สำหรับกลุ่มคนเหล่านี้ มนุษย์คือส่วนหนึ่งของโลกธรรมชาติ ต่างสัมพันธ์กันหมดทุกส่วนเอกภาพ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่ไหลเวียนอยู่ในสังคมอีกว่า ปฏิสัมพันธ์อันซับซ้อนนี้เป็นผลพวงมาจากความสัมพันธ์ที่เสริมคุณค่าและช่วยรักษาระบบนิเวศนี้ไว้ได้ และเมื่อไปปฏิสัมพันธ์กับแนวคิดตะวันตกก็ตรงข้ามกันเพราะองค์ความรู้เชิงนิเวศแบบดั้งเดิม เชื่อว่ามนุษย์พยายามที่จะเชื่อมต่อกับโลกธรรมชาติตั้งนั้นจึงไม่มีสิ่งใดของธรรมชาติที่จะดำรงอยู่โดยไม่ขึ้นต่อมนุษย์ และกิจกรรมของพวกเขา ด้วยเหตุนี้กลุ่มชนเหล่านี้จึงคิดว่าธรรมชาตินั้นมีได้เป็นเพียงป่าดงพงไพร แต่มันคือบ้านคือระบบนิเวศรอบๆ ที่อยู่อาศัยของมนุษย์และคือที่พึ่งทางจิตใจ สร้างสรรค์เป็นวรรณกรรมคำสอนสืบมา

4. วัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมวิถีพุทธในวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด คือวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานที่ไม่อาจจัดกลุ่มอยู่ในประเภทหนึ่งประเภทใดได้ เพราะการสร้างสรรคัวรรณกรรมเหล่านี้มักมีจุดมุ่งหมายเฉพาะกิจ พบว่าส่วนใหญ่ใช้ในพิธีกรรม ดังนี้

วรรณกรรมที่ใช้ในพิธีกรรมสวดขวน (บทสวดขวน) เช่น บทสวดขวน (บทสวดขวนทั่วไป) บทสวดขวนอยู่กรรม (ใช้สวดขวนแม่ลูกอ่อนก่อนจะออกจากกรออยู่ไฟ) บทสวดขวนเด็ก บทสวดขวนหนุ่มสาว (ใช้สวดขวนเมื่อเจ็บป่วยหาสาเหตุไม่ได้) บทสวดขวนแต่งงาน บทสวดขวนเอือน (ใช้สวดขวนขึ้นบ้านใหม่) บทสวดขวนเกวียน บทสวดขวนควาย (กล่าวถึงบุญคุณควายที่ช่วยทำนาและขอมาควายที่ทุบตี) ประเพณีและพิธีกรรมในรอบชีวิตของคนอีสาน ไม่ว่าจะเป็นด้านการสวดขวน แสดงให้เห็นวัฒนธรรมด้านพิธีกรรมการสวดขวนเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของคนอีสาน ที่มีความสัมพันธ์ภายในสังคมโดยผ่านพิธีกรรมการสวดขวน และคำกล่าวการสวดขวนสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมของสังคมอีสานซึ่งเป็นกุสโลบายอันแยบยลของคนอีสานในสมัยก่อนเพื่อให้เกิดความรู้สึกมีขวัญกำลังใจจากพิธีกรรมที่ทําขึ้น(ราชันย์ นิลวรรณภา และพิพัฒน์ ประเสริฐสังข์, 2558, หน้า 96)

วรรณกรรมที่ใช้เกี่ยวพาราสิระหว่างหนุ่มสาว ที่เรียกว่า “ผญาเครือ” หรือ “ผะยาเครือ” คือ คำพูดโต้ตอบของหนุ่มสาวที่เกี่ยวข้อง โดยสำนวนโวหารเปรียบเทียบบ้าง ยกยอชมท้อถิ่นมาอ้างอิงเพื่อเกี่ยวพาราสิและฝากรักบ้าง วรรณกรรมสะท้อนถึงการลงช่วงวัฒนธรรมการลงช่วงนั้นเป็นรูปแบบที่แสดงถึงวิถีอัตลักษณ์การเกี่ยวพาราสิกรูรูปแบบหนึ่งของกลุ่มชนชาวอีสานที่มีการปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหนุ่มสาวภายในสังคมทั้งนี้เพื่อเป็นการแสดงออกของหนุ่มสาวในการเกี่ยวพาราสิที่อยู่ในกรอบวัฒนธรรมอันดีงาม นำไปสู่ประเพณีพิธีกรรมการโอมสาว/การแต่งงาน เป็นรูปแบบการสวดขอหญิงสาวของชาวอีสานในอดีต ผ่านรูปแบบเฉพาะของกลุ่มชนชาวอีสาน ที่มีกระบวนการที่เป็นขั้นเป็นตอนตามธรรมเนียมวิถีประชา แสดงถึงการให้เกียรติซึ่งกันและกันระหว่างสองครอบครัว นอกจากนี้ วรรณกรรมที่ใช้ในพิธีกรรมขอฝน หรือประเพณีแห่บั้งไฟ ได้แก่ คำแข่งต่างๆ ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร (มุขปาฐะ) เช่น คำแข่งบั้งไฟ คำแข่งนางแมว (แห่นางแมว) ส่วนใหญ่ด้นกลอนสด และกลอนที่จำสืบทอดกันมา เน้นความสนุกสนานรื่นเริงเป็นที่ตั้ง รวมถึงนิทานที่เล่าเพื่อความสนุกสนานและตลกขบขัน เช่น นิทานขบขันเชิงปัญญาเรื่อง เชียงเมียง นิทานตลกเรื่อง โตงโดย นิทานขบขันเชิงหยาบโลน เช่น นิทานก้อม เป็นต้น

วรรณกรรมเหล่านี้สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมด้านการแสดงของคนอีสานด้วย ดังที่ ราชันย์ นิลวรรณภา และพิพัฒน์ ประเสริฐสังข์ (2558, หน้า 95) อธิบายวัฒนธรรมด้านการดนตรีการแสดงและการละเล่น แสดงถึงเห็นอัตลักษณ์ ในการละเล่นและเสพงันดนตรีของกลุ่มชนอีสานได้เป็นอย่างดีผ่านรูปแบบของความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม กล่าวคือ ในงานบุญประเพณีต่างๆนั้นได้ปรากฏภาพของการละเล่นและเสพงันดนตรีตลอดจนเกิดการปฏิสัมพันธ์รวมกลุ่มทำกิจกรรมของผู้คนในสังคม แสดงให้เห็นการปลดปล่อยความทุกข์โศกโดยอาศัยกระบวนการเสพงันดนตรีที่เป็นเครื่องมือในการปลดปล่อยความทุกข์โศกและจรรโลงใจให้มีกำลังใจในการดำรงอยู่กับวิถีชีวิตตามแบบฉบับของกลุ่มชนอีสาน

5. ความเป็นตัวตนคนอีสานในวรรณกรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่อ้างอิงพระพุทธศาสนา

วรรณกรรมประเภทนี้มีน้อย เพราะเหตุว่าวรรณกรรมพื้นบ้านอีสานนั้นเจริญรุ่งเรืองอยู่ในกลุ่มชาวบ้านและชาวดัตต์ ดังนั้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จึงอยู่ในความสนใจของชาวบ้านและชาวดัตต์น้อยกว่าวรรณกรรมพุทธศาสนา แต่ถึงอย่างไรวรรณกรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำนานวีรบุรุษ ตำนานการสร้างบ้านแปงเมือง เป็นวรรณกรรมสำคัญที่คนอีสานใช้อธิบายตัวตนและที่มาของตน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ท้าวฮุ่งหรือเจือง มหาสีลา วีรวงศ์ ได้ถอดจากต้นฉบับโบราณอักษรไทยน้อย ฉบับหอสมุดแห่งชาติ ที่ชื่อว่า “ท้าวบาเจือง” และจัดพิมพ์เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2486 ตั้งชื่อเรื่องใหม่ว่า “ท้าวฮุ่งหรือเจือง” ประพันธ์เป็นโคลงทั้งเรื่อง เนื้อเรื่องกล่าวถึงวีรบุรุษของไทย โดยเฉพาะกลุ่มน้ำโขง ได้รวบรวมอาณาจักรไทยเป็นปีกแผ่นกว้างใหญ่ไพศาลมากในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง รวมทั้งดินแดนภาคเหนือ (ล้านนา) ทำสงครามขยายดินแดนถึงฉนวนเหนือและจีนตอนใต้ ในพงศาวดารโยนกได้จัดลำดับพระยาเจืองเป็นกษัตริย์องค์ที่ 19 ส่วนพระยามังราย จัดลำดับเป็นกษัตริย์องค์ที่ 25 ดังนั้นเหตุการณ์ในเรื่องพระยาฮุ่งหรือเจืองนี้ จึงน่าจะเป็นเหตุการณ์ก่อนที่ชนชาติไทยตั้งอาณาจักรสุโขทัย

วรรณกรรมเรื่องท้าวฮุ่งหรือเจือง (ท้าวบาเจือง) ดร.ประคอง นิมมานเหมินทร์ ใช้ชื่อว่า “มหากาพย์เรื่องท้าวบาเจือง” นับว่าเป็นมหากาพย์แห่งลุ่มน้ำโขง อธิบายประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำโขง สะท้อนผ่านตัวละครท้าวบาเจือง ซึ่งเป็นวีรบุรุษของชาวอีสานสอดคล้องกับปรมินทร์ จารูร (2547, หน้า 117) อธิบายว่า ท้าวฮุ่งขุนเจือง ผู้นำทางวัฒนธรรมข้ามเผ่าพันธุ์ในหมู่ชนชาติข่า-ไท-ลาว มีวีรกรรมในการรบชนะพวกแก้ว ได้เป็นกษัตริย์ เมืองเงินยาง และสิ้นพระชนม์ในการรบที่ยู่นนาน อันเป็นวีรกรรมที่ยิ่งใหญ่จนทำให้ขุนเจืองถูกนำไปอ้างว่าเป็นบรรพบุรุษของชนกลุ่มต่างๆ รวมทั้งคนอีสานด้วย

พื้นเมืองเวียงจันทน์ เป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงตำนานการสร้างเมืองเวียงจันทน์และเมืองนครพนม ที่เรียกว่า “โคตรบอง” หรือ “โคตรบุรณ” และกล่าวถึงการสืบสันตติวงศ์ของกษัตริย์ล้านช้างบางยุคบางสมัยด้วยหรือพื้นเวียง เป็นวรรณกรรมที่กล่าวถึงเฉพาะเหตุการณ์สมัยรัชกาลที่ 3 ในเหตุการณ์กบฏเจ้าอนุวงศ์และสงครามไทย-ลาว ประพันธ์เป็นโคลงสาร บางฉบับใช้ชื่อว่า “ลำพื้นเวียง” เป็นวรรณกรรมประวัติศาสตร์ที่แพร่หลายมากในภาคอีสาน และพบต้นฉบับในภาคอีสานจำนวนมาก จากการศึกษาเนื้อหาของลำพื้นเวียง พบว่ามีเนื้อหาตรงกับกบฏเจ้าอนุวงศ์ แต่แตกต่างกันเรื่องทัศนคติที่เข้าข้างและเห็นใจเจ้าอนุวงศ์ โดยมีความเห็นว่าราชธานีของไทยและเจ้าเมืองโคราชปกครองกดขี่หัวเมืองภาคอีสานและล้านช้าง เจ้าอนุวงศ์จึงตั้งถิ่นฐานที่จะเป็นอิสระ และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากเจ้าเมืองต่างๆ ในภาคอีสาน (ธวัช ปุณโณทก, 2523)

นิทานเรื่องขุนบรม หรือตำนานขุนบรม ในพงศาวดารล้านช้างได้กล่าวถึง ตำนานการสร้างบ้านแปงเมืองของชนกลุ่มแม่น้ำโขง นับตั้งแต่เมืองน่านน้อยอ้อยหนู เชียงตุงเชียงทอง (หลวงพระบาง) และการสืบสันตติวงศ์กษัตริย์ล้านช้าง (ปรมินทร์ จารูร, 2547, หน้า 117) อธิบายว่าเรื่อง ขุนบรม เป็นเรื่องของผู้นำทางวัฒนธรรมบริเวณลุ่มน้ำโขง ของลาวที่มีฐานะ เป็นต้นกำเนิดหัวหน้าเผ่าพันธุ์ คือ เป็น “ท้าว

ผู้มีบุญ” ที่แกนกลางให้ลงมาปกครองมนุษย์ นับเป็นวรรณกรรมวีรบุรุษที่ชาวอีสานภาคภูมิใจ

ตำนานพระพุทธรูปองค์ต่างๆ เช่น พื่นพระบาง พื่นพระแทรกคำ พื่นพระแก้ว พื่นพระแก่นจันทน์ เป็นต้น ตำนานพระพุทธรูปสำคัญเหล่านี้ ได้กล่าวถึงกษัตริย์ ลำดับกษัตริย์ และราชวงศ์ที่เกี่ยวข้องค่อนข้างมาก โดยให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ไปพร้อมด้วย จันทน์ภา ดวงวิไล (2556, หน้า 425) พบว่า ตำนานพระพุทธรูปมีอิทธิพลต่อระบบความคิดและมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนชายแดนไทย-ลาวมาก ในฐานะที่ตำนานพระพุทธรูปเป็นเรื่องเล่าที่สร้างความเชื่อมั่น และสร้างความมั่นคงทางด้านจิตใจให้แก่ผู้เล่า โดยมีพระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ที่คนในชุมชนให้ความเคารพศรัทธาในฐานะที่เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธรูป อันเป็นพระศาสดาของพระพุทธศาสนาที่คนในชุมชนใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ตำนานพระพุทธรูปจึงเป็นวรรณกรรมหนึ่ง que แสดงให้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนอีสาน

วรรณกรรมประเภทดังกล่าวอย่างมาข้างต้นนี้ ได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในด้านประวัติศาสตร์โดยสอดแทรกวัฒนธรรมท้องถิ่น สะท้อนความเป็นมา ความมีชีวิตของของคนอีสาน ได้หลากหลายประการ ประคอง นิมมานเหมินทร์ (2521 : 292-296) เขียนเรื่องประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นมีสาระสำคัญ คือ การศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นมีประโยชน์หลายประการได้แก่ได้ความสนุกเพลิดเพลิน เพราะเทคนิคการแต่งของกวีท้องถิ่นมีลักษณะบางอย่างแตกต่างไปจากกวีภาคกลาง เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับกวีภาคกลางหรือระหว่างท้องถิ่นจะเห็นลักษณะร่วมของเอกลักษณ์วรรณคดีท้องถิ่นที่น่าสนใจ คือ ให้ข้อมูลบางประการแก่ผู้ศึกษาเกี่ยวกับสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาตั้งค้ำกล่าว “วรรณคดีวรรณกรรมย่อมสะท้อนสังคม”

4. คุณค่าของวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีต่อสังคมอีสาน

1. เป็นการสั่งสอน ให้คติเตือนใจ ให้แนวทางในการดำรงชีวิตแก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง เช่น บทบาทหน้าที่ของชาย-หญิงในพินาคำกองสอนไพร่ หลักการใช้ชีวิตตามจารีต การเลือกคู่ครอง การปลูกบ้านเรือน การปฏิบัติตนในหมู่ญาติญาติ การประพฤติตนของเจ้าบ้านเจ้าเมืองตามหลักพุทธศาสนาในธรรมดาสอนโลก หลักความประพฤติของสตรีในอินทนิญาณสอนลูก หลักความกตัญญู การรักษาศีลห้าศีลแปด บุญกรรมในเสียวสวาสดี คุณค่าของคนที่น่าตาอัปลักษณ์แต่มีความสามารถและกตัญญูในท้าวกำกาดำ

2. เป็นกิจกรรมนันทนาการ ให้ความบันเทิงทั้งด้านอักษรสทภาษาและเนื้อเรื่อง เป็นต้นแบบที่ศิลปินอีสานนำไปใช้ในการแสดง ทั้งเนื้อเรื่องและฉันทลักษณ์ ซึ่งมักยกตอนสำคัญของวรรณกรรมที่ชาวอีสานนิยม หรือมีกลอนไพเราะในเนื้อเรื่อง เช่น ผาแดงนางไอ่ ชูฉุนางอ้าว สิ้นไซ การะเกด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมี มาลา หรือ คำสอย ที่เพิ่มความบันเทิงระหว่างการฟังหมอลำ

3. เป็นองค์ประกอบสำคัญในพิธีกรรมต่างๆ ในช่วงการเปลี่ยนแปลงสำคัญของชีวิตหรือการแก้ไขปัญหาวิกฤติ เช่น บทสวดขวัญหรือสู่ขวัญ กลอนแข่งในบุญบั้งไฟ แหนางแมว เสี่ยงทายนางดั่ง

บทเทศน์มหาชาติ คาถาพัน เป็นต้น

4. เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น ตำนานขุนบรม ตำนานอรัญคธาตุ (ตำนานพระธาตุพนม) ท้าวสูงท้าวเจือง พื้นเมืองอุบล เป็นต้น ทำให้ชาวอีสานได้เรียนรู้เรื่องในอดีตของตนและสืบทอดจิตสำนึกท้องถิ่น ยกย่องวีรบุรุษร่วมกัน เช่น ขุนบรม ขุนเจือง ทั้งนี้วรรณกรรมสำคัญเรื่องหนึ่งคือ พื้นเวียง เป็นเรื่องราวการต่อสู้ของเจ้าอนุวงศ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 เริ่มจากการต่อต้านอำนาจรัฐของอ้ายสาเกียดโง้ง ปลายสมัยรัชกาลที่ 2 การขึ้นครองเวียงจันทน์ของเจ้าอนุวงศ์ สาเหตุการก่อการกบฏ ยึดหัวหาดอีสาน การถูกจับและส่งตัวไปรับโทษทัณฑ์ที่กรุงเทพฯ จบด้วยสงครามไทย-ญวนที่ทำให้ความลำบากแก่ชาวอีสาน ซึ่งเป็นกลอนลำที่ได้รับความนิยมในการนำไปอ่านในงานงันเฮือน (ขึ้นบ้านใหม่) สามารถปลุกเร้าใจให้เกิดความรักในท้องถิ่นนิยมของชาวอีสานได้ในเวลาหนึ่ง

5. เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านภาษา ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่และประเพณี คติชีวิต จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานในท้องถิ่น เช่น โลกทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติ สังคมใน โลกนี้-โลกหน้า หลักการปกครองและกฎหมายโบราณใน อาณาจักรหลักคำเมือง ความรู้และแนวปฏิบัติในการทำนาทำไร่ในวันแฮกปลูก การใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาต่างๆ ใน เชียง เมียง ความสำคัญของการทำบุญบั้งไฟใน ผาแดงนางไอ่ และยังมีสำนวน สุภาษิต คำสร้อย คำสอนต่างๆ ในทุกเรื่อง

5. สรุป

วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้มีมากมายหลายประเภท ตามปกติแล้วชาวอีสานไม่ค่อยชอบบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่จะชอบบอกเล่าหรือท่องจำกันมา จะมีการจารึกหรือจารในคัมภีร์ใบลานไว้เฉพาะวรรณคดีเรื่องยาว ซาดก เท่านั้น ส่วนวรรณกรรมอื่นๆ จะใช้วิธีการบอกเล่าสืบทอดกันมา แม้ว่าการรับรู้วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานจะดูไม่กว้างขวาง แต่คุณค่าของวรรณกรรมที่ถ่ายทอดออกสะท้อนให้เห็นชีวิตและวัฒนธรรมของคนอีสานในวิถีทางพระพุทธศาสนา ได้ 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ความเชื่อวิถีพุทธในวรรณกรรมพระพุทธศาสนาท้องถิ่นอีสาน 2) ปฏิสัมพันธ์วิถีพุทธกับอำนาจเหนือธรรมชาติในวรรณกรรมนิทาน 3) วิถีพุทธเชิงนิเวศในวรรณกรรมคำสอน 4) วัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมวิถีพุทธในวรรณกรรมเบ็ดเตล็ด และ 5) ความเป็นตัวตนคนอีสานในวรรณกรรมประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่อ้างอิงพระพุทธศาสนา

วรรณกรรมท้องถิ่นอีสานประเภทต่างๆ ที่เป็นภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม ปรากฎการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ เป็นวิธีการแสดงออกของชาวอีสาน มีสาระสำคัญมีพัฒนาการมาจากรากเหง้าความเชื่อเรื่องผี เรื่องแถนดั้งเดิมในมิติทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญอย่างยิ่งคือได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาผสมผสานจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่กลมกลืนเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้วรรณกรรมท้องถิ่นของอีสานได้มีคุณค่าและอิทธิพลเป็นบ้ำหลอมให้คนอีสานมีลักษณะเฉพาะบางประการที่ไม่เหมือนคนไทยภาคอื่นๆ

โดยเฉพาะในความเป็นวิถีพุทธแบบฉบับคนอีสาน แต่ถึงอย่างไรก็ดีภูมิปัญญาที่มีอยู่ในวรรณกรรมไม่อาจประเมินค่าได้ว่าลึกซึ้งมากหรือน้อยกว่าวัฒนธรรมในภาคอื่นๆ แต่อาจตั้งข้อสังเกตเฉพาะตนว่าสิ่งเหล่านี้ที่สะท้อนความเป็นอีสานวิถีพุทธนั้น เป็นโครงสร้างทางคิด ความเชื่อ และเป็นทั้งพลังในการหล่อหลอมและผูกพันให้คนอีสานมีสำนึกแน่นแฟ้นอยู่กับสังคม วัฒนธรรมอันดีงาม ภายใต้ความศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2530). *คติชาวบ้านอีสาน*. เอกสารทางวิชาการศูนย์ศิลปและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม. กรุงเทพฯ: อักษรวัฒนา.
- จันทน์ภา ดวงวิไล. (2556). *ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย-ลาว: การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธวัช ปุณโณทก. (2523). *พื้นเวียง: การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมอีสาน*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2553). *เอกสารประกอบการสัมมนาเครือข่ายระดับชาติด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่เอกสารมรดกภูมิปัญญาไทย ครั้งที่ 7*. เรื่อง เอกสารมรดกของภาคอีสานตอนกลางและอีสานตอนใต้ ระหว่างวันที่ 8-11 กรกฎาคม 2553 ณ โรงแรมตักสิลา จังหวัดมหาสารคาม. (อัดสำเนา).
- ธวัช ปุณโณทก. (2522). *วรรณกรรมอีสาน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2525). *วรรณกรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2561). *มองคติชน มุมสังคม หลักการและแนวทางการศึกษาคติชนวิทยา*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- ปรมินท์ จารุวร. (2547). *ความขัดแย้งและการประนีประนอมในตำนานปรัมปราไทย*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2521). *การศึกษามหาชาติลานนาในฐานะวรรณกรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: อักษรสยาม.
- ประมวล พิมพ์เสน. (2552). *ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจันทิ์ จันทร์) และพระสุทธิธรรมรังสี คัมภีร์เมธาจารย์ (ท่านพ่อลี ธมฺมธโร). (2539). *มงคลแห่งการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

-
- ราชันย์ นิลวรรณภา และพิพัฒน์ ประเสริฐสังข์. (2558). วรรณกรรมชาดกพื้นบ้านอีสาน: ภาพสะท้อน
อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ วิถีชีวิตประเพณีและพิธีกรรม. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 31(5), 85-97.
- อุดม บัวศรี และชอบ ดีสวนโคก. (2546). *เจ้าโคตร: การระงับความขัดแย้งในวัฒนธรรมอีสาน*. ขอนแก่น:
สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สัปเหร่อ: ศึกษาภาพสะท้อนและคติความเชื่อที่ปรากฏในภาพยนตร์

The Undertaker: Study the Reflections and Beliefs that Appear in Movies

ริวรรณ ดาทุมมา, ยูวดา สนมแก้ว, อัจฉราพร ไครบุตร, พระมหาศรายุทธ เจตรา และพระชรันตร์ สาระกุล
Siriwan Dathumma, Yuwada Sonkaew, Adcharaporn Khraiboot, PhramahaSarayut Jettra

and PhraCharun Sarakool5

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 6305502035@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาพสะท้อนบทบาทสัปเหร่อ ในภาพยนตร์เรื่อง สัปเหร่อ 2) ศึกษาคติความเชื่อที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง สัปเหร่อการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา ข้อมูล รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาค้นคว้าไว้คือ จะใช้ข้อมูลจากภาพยนตร์เรื่อง สัปเหร่อ

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดภาพสะท้อนแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ 1) การสะท้อนลักษณะของคน 2) การสะท้อนวิถีชีวิต 3) การสะท้อนทัศนคติ อันได้มาจากโครงเรื่อง ตัวละคร ภาพ ฉาก และตัวบทสนทนาประกอบกับบทบาทของสัปเหร่อที่ปรากฏในภาพยนตร์ เพื่อให้ทราบถึงภาพสะท้อนบทบาทของสัปเหร่อที่ถูกถ่ายทอดออกมาดังนี้ 1.1 การสะท้อนลักษณะของคน การสะท้อนลักษณะของคนเป็นการสะท้อนถึงบุคลิกภาพแบ่งได้ 2 ลักษณะ บุคลิกภาพภายนอกบุคลิกภาพ สิ่งที่เราสามารถเห็นได้ในตัวบุคคลหนึ่ง และบุคลิกภาพภายใน การกระทำการแสดงออก โดยพฤติกรรมของแต่ละบุคคลตลอดจนมารยาททางสังคม 1.2 การสะท้อนวิถีชีวิต จะเห็นได้จากหมู่บ้านโนนคุณ วัด ที่เป็นสถานที่ขยายสังคมให้มีความกว้างขวางขึ้นหรือพบปะผู้คน ทำให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิตและได้เห็นถึงการใช้ชีวิตของคนในหมู่บ้าน และวิถีความเชื่อรวมถึงพิธีกรรมต่างๆ และพิธีการจัดการศพของสัปเหร่อที่สะท้อนออกมาผ่านภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อ 1.3 การสะท้อนทัศนคติ การสะท้อนทัศนคติจากภาพยนตร์เรื่อง สัปเหร่อ ที่ได้สะท้อนออกมาผ่านภาพยนตร์ โดย

ส่วนใหญ่จะสะท้อนออกมาในเรื่องพิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณีและสะท้อนทัศนคติที่มีต่ออาชีพสัปเหร่อ ซึ่งทัศนคติเหล่านี้จะส่งผลออกมาในรูปของการกระทำที่แสดงให้เห็นผ่านภาพยนตร์

2. คติความเชื่อและพิธีกรรมงานศพจะเห็นได้จากฉากต่างๆ ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์ เป็นการสะท้อนที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อ พิธีกรรมผ่านตัวละคร ฉาก สถานที่ โครงเรื่อง ที่ถูกถ่ายทอดออกมาจากภาพยนตร์ ดังนั้น ภาพสะท้อนและคติความเชื่อที่ปรากฏในภาพยนตร์ สื่อให้เห็นถึงมุมมองของสัปเหร่อผ่านภาพยนตร์ ที่ได้นำบทบาทหน้าที่ของสัปเหร่อที่หลายคนอาจจะไม่ทราบ ประกอบไปด้วยพิธีกรรม การจัดทำศพ ลำดับขั้นตอนและพิธีการในงานศพ ตามจารีตประเพณี เพื่อเป็นถ่ายทอดความรู้ให้แก่ชุมชนสืบต่อไป

คำสำคัญ: สัปเหร่อ; ภาพสะท้อน; คติความเชื่อ; ภาพยนตร์

Abstract

The objectives of this research were 1) to study reflections on the role of the undertaker in the movie The Undertaker 2) To study the beliefs that appear in the movie The Undertaker. This research is qualitative research. It is an analysis of data from documents, textbooks, data, research reports. Academic articles, dissertations in this study The researcher has defined the scope of the research study as follows: It will use information from the movie The Undertaker.

The research results found that:

1. The concept of reflection is divided into 3 aspects: 1) reflection of people's characteristics, 2) reflection of lifestyle, 3) reflection of attitude. which is derived from the storyline, characters, images, scenes, and dialogue, together with the role of the undertaker appearing in the film In order to know the reflection of the role of the undertaker that was conveyed as follows: 1.1 Reflection of the characteristics of people Reflecting a person's characteristics is a reflection of their personality, which can be divided into 2 characteristics: personality outside of appearance What we can see in a person and inner personality, actions, and expressions by the behavior of each individual as well as social etiquette. 1.2 Reflection of way of life This can be seen from the village of Non Khun, a temple that is a place to expand society or meet people. It made me learn about the way of life and see how people live in the village. and ways of believing,

including various rituals and funeral ceremonies of the undertaker that are reflected through the film The Undertaker 1.3 Reflection of Attitude A reflection of the attitude from the movie The Undertaker that was reflected through the movie. It is mostly reflected in rituals, beliefs, traditions and attitudes towards the undertaker profession. These attitudes will be reflected in the actions shown through the film.

2. Beliefs and funeral rituals This can be seen from various scenes that occur in the movie. It is a reflection that shows beliefs and rituals through characters, scenes, places, and storylines that are conveyed from the movie. Therefore, the reflections and beliefs that appear in the film Expressing the perspective of the undertaker through the film. That has led to the role and duties of the undertaker that many people may not know. Consists of rituals, preparation of the corpse, sequence of steps and funeral ceremonies. according to custom in order to pass on knowledge to the community.

Keywords: Undertaker; Reflection; Belief; Movies

1. บทนำ

ความตาย (Death) เป็นสิ่งที่สิ่งมีชีวิตทุกตัวต้องประสบพบเจอโดยเฉพาะมนุษย์เป็นสิ่งที่มีชีวิตมีโอกาสได้เรียนรู้ในเรื่องของความตายมนุษย์มักมีคำถามตามมาเกี่ยวกับความตายเช่นทำไมคนเราต้องตายหลังจากตายแล้วไปไหนระหว่างความตายรู้สึกอย่างไรคำถามเหล่านี้อยู่ในความคิดของมนุษย์มาอย่างยาวนานมนุษย์ในยุคแรกพยายามที่จะหาคำตอบว่าตายแล้วไปไหนเป็นคำถามที่มนุษย์ในยุคนั้นพยายามที่จะแสวงหาคำตอบเพื่อให้ได้คำตอบนั้นซึ่งเป็นที่ทราบกันว่าไม่มีใครที่จะสามารถรู้คำตอบที่แท้จริงในเรื่องนี้ได้นอกเสียจากคนที่เคยตายไปแล้วและฟื้นกลับมาบอกความจริงนี้เท่านั้นชีวิตหลังความตายจึงเป็นกลายเป็นปริศนาที่ไม่มีใครสามารถให้คำตอบที่แท้จริง

ความตายเป็นปรากฏการณ์ที่อยู่คู่กับสิ่งมีชีวิตบนโลกมาอย่างยาวนานโดยเฉพาะอย่างยิ่งความตายของ“มนุษย์”ที่มีอยู่มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จากการขุดค้นพบทางโบราณคดีอาทิโครงกระดูกเครื่องใช้เครื่องประดับต่างๆที่ถือเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับความตายเกิดเป็นกระบวนการจัดการศพและถูกพัฒนาจนเกิดเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมหรือที่เรียกว่า“พิธีกรรม” ลักษณะพิธีกรรมของการจัดการศพนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละสังคมความเชื่อและศาสนาอาทิการฝังศพการเผาศพและการเก็บรักษาศพนอกจากนี้ยังมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับวิญญาณที่เป็นอมตะและโลกหลังความตายที่สะท้อนผ่านการทำมัมมี่ซึ่งเป็นคติความเชื่อในวัฒนธรรมอียิปต์

โบราณภายใต้ความเชื่อว่ามีมนุษย์ตายไปแล้ววิญญาณจะหลุดออกจากร่างไปชั่วขณะเพื่อที่จะไปเจอพระเจ้าในโลกหน้าและจะกลับมาในวันหนึ่งดังนั้นการเก็บรักษาร่างกายของผู้ตายให้คงสภาพเดิมไว้ก็เพื่อให้วิญญาณสามารถกลับมาที่ร่างได้เหมือนเดิม

เมื่อมีคนตายไม่ว่าชนชาติใดย่อมมีพิธีกรรมและพิธีกรรมนั้นก็สุดแล้วแต่ว่าจะทำอะไรทั้งนี้ก็สุดแล้วแต่ความเชื่อที่ขึ้นอยู่กับลัทธิธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมในสังคมไทยชาวพุทธตามขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับศพจะต้องได้รับการจัดการที่ถูกต้องตามประเพณีจากผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในพิธีการไมเช่นนั้นจะส่งผลกระทบต่อด้านร้ายแก่บุคคลในครอบครัวที่อยู่และส่งผลกระทบต่อวิญญาณของผู้ตายด้วยสังคมไทยเรียกผู้ที่มีความรู้และความชำนาญด้านนี้ว่าสัปเหร่อตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542

ได้กำหนดความหมายของคำว่าสัปเหร่อไว้ว่าเป็นผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับศพเริ่มตั้งแต่ทำพิธีมัตตราสังจนกระทั่งนำศพไปฝังหรือเผาตั้งนั้นสัปเหร่อจึงเป็นบุคคลที่จำเป็นและมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการทำพิธีศพเพราะมีหน้าที่เกี่ยวกับศพตั้งแต่เริ่มเคลื่อนย้ายศพเข้ามาในบริเวณวัดจัดการศพอาบน้ำศพบรรจุศพการกำกับคาถาอาคมต่างๆการนำศพขึ้นเมรุจนขั้นตอนสุดท้ายคือเก็บอัฐิเสร็จซึ่งจะเห็นได้ว่างานของสัปเหร่อเป็นงานบริการที่หนักและเหนื่อยเป็นงานที่มีวิธีการปฏิบัติเฉพาะทางวิธีการขั้นตอนต่างๆต้องมีการเรียนรู้ต้องมีคาถาพิเศษสำหรับใช้ในพิธีกรรมและใช้ในการป้องกันตัวหรือสยบวิญญาณร้ายทั้งนี้เพราะคนทั่วไปไม่มีความรู้เกี่ยวกับพิธีศพอาชีพสัปเหร่อจึงมีความจำเป็นและสำคัญต่อพิธีศพเป็นอย่างยิ่งแต่เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ประกอบการอาชีพสัปเหร่อมีจำนวนไม่มากนักเนื่องจากสังคมไทยถือว่าเป็นอาชีพที่ไม่เป็นมงคลทำให้ผู้ประกอบการอาชีพสัปเหร่อและอาชีพสัปเหร่อมีได้อยู่ในความสนใจของคนในสังคมจึงอาจนำไปสู่การขาดแคลนผู้สืบทอดวิธีการจัดการศพและภูมิปัญญาต่างๆที่เกี่ยวกับพิธีศพอาจสูญหายได้ในอนาคตหากไม่ได้รับการศึกษาบันทึกไว้เป็นหลักฐาน

ภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อได้หยิบยกอาชีพสัปเหร่อและพิธีกรรมมาเป็นพื้นที่กลางเพื่อเล่าเรื่องราวและมุมมองของอาชีพสัปเหร่อที่ถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของภาพยนตร์ภายในเนื้อเรื่องดำเนินผ่านบทบาทวิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านโนนคุณการทำพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความตายความเชื่อในเรื่องของโลกหลังความตายความเชื่อในเรื่องของวิญญาณและมุมมองของอาชีพสัปเหร่อที่ถูกสะท้อนผ่านภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อจึงเป็นการชี้ชวนให้ได้เห็นบรรยากาศของชุมชนอีสานร่วมสมัยการเข้ามาปะทะกันของความเชื่อใหม่กับความเชื่อเก่าการเรียนรู้กันและกันของผู้คนซึ่งอยู่ในวิถีที่แตกต่างรวมทั้งฉายให้เห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนเช่นปัญหาการว่างงานระบบสวัสดิการและคำตอบแทนไปจนถึงการพูดในประเด็นลึกซึ้งอย่างอารมณ์ความรู้สึกและจิตใจที่สัมพันธ์อยู่กับพิธีกรรมหรือการอธิบายพิธีกรรมในแบบใหม่ๆ ที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นมีสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องความตายและบทบาทหน้าที่ของสัปเหร่อในภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อจากภาพยนตร์จะแสดงให้เห็นถึงพิธีกรรมความเชื่อทำให้หนังมีทั้งความสยองขวัญ

และมุกตลกสอดแทรกแนวความคิดอันเป็นสากลไว้ในเรื่องราวปัจจุบันไม่ค่อยมีคนมาสนใจทำอาชีพนี้มากนักเพราะเป็นอาชีพที่หลายคนไม่ยอมทำหรือไม่อยากเป็นเพราะถ้าพูดถึงคำว่าสัปเหร่อคงหนีไม่พ้นที่จะต้องคลุกคลีเกี่ยวกับศพเป็นส่วนใหญ่ทำให้หลายคนกลัวในการจัดการเกี่ยวกับศพรวมไปถึงเรื่องของความเชื่อเกี่ยวกับโลกหลังความตายพิธีกรรมเกี่ยวกับศพต่างๆในการเป็นสัปเหร่อนั้นเปรียบเสมือนผู้นำส่งศพหรือร่างกายที่ไร้ลมหายใจไปแล้วผู้นำส่งดวงวิญญาณให้ไปสู่ในภพภูมิที่ดีได้และโดยส่วนใหญ่จะสืบทอดกันรุ่นต่อรุ่นคล้ายในภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาพสะท้อนบทบาทสัปเหร่อในภาพยนตร์เรื่อง สัปเหร่อ
2. เพื่อศึกษาคติความเชื่อที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง สัปเหร่อ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเรื่องราวคติความเชื่อ พิธีกรรม อาชีพของภาพยนตร์ ในเรื่อง สัปเหร่อ มีวิธีการดำเนินวิจัยดังนี้ 1) เก็บรวบรวมข้อมูล 2) ชั้นวิเคราะห์ 3) นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัปเหร่อศึกษาจากการดูภาพยนตร์เรื่อง สัปเหร่อ และรวบรวมข้อมูลเนื้อหาเกี่ยวกับคติความเชื่อ พิธีกรรม ในภาพยนตร์เรื่อง สัปเหร่อ ชั้นวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากข้อมูลเนื้อหาในภาพยนตร์เรื่อง สัปเหร่อ ประกอบด้วย ด้านภาพสะท้อนของสัปเหร่อในภาพยนตร์ และด้านคติความเชื่อในภาพยนตร์แล้วนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

4. สรุปผลการวิจัย

1. ภาพสะท้อนบทบาทสัปเหร่อ ในภาพยนตร์เรื่อง สัปเหร่อ จากการศึกษาพบว่า แนวคิดภาพสะท้อนแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ 1) การสะท้อนลักษณะของคน 2) การสะท้อนวิถีชีวิต 3) การสะท้อนทัศนคติ อันได้มาจากโครงเรื่อง ตัวละคร ภาพ ฉาก และตัวบทสนทนาประกอบกับบทบาทของสัปเหร่อที่ปรากฏในภาพยนตร์ เพื่อให้ทราบถึงภาพสะท้อนบทบาทของสัปเหร่อที่ถูกถ่ายทอดออกมาดังนี้

- 1.1 การสะท้อนลักษณะของคน การสะท้อนลักษณะของคนเป็นการสะท้อนถึงบุคลิกภาพแบ่งได้ 2 ลักษณะ บุคลิกภาพภายนอกบุคลิกภาพ สิ่งที่เราสามารถเห็นได้ในตัวบุคคลหนึ่ง และบุคลิกภาพภายใน การกระทำการแสดงออก โดยพฤติกรรมของแต่ละบุคคลตลอดจนมารยาททางสังคม ในภาพยนตร์ สัปเหร่อส่วนใหญ่จะเห็นได้ว่าตัวละครหลักประกอบไปด้วยผู้ชายเป็นส่วนมาก มีบุคลิกภายนอกประกอบไปด้วยบุคคลที่มีหน้าตาดีและไม่ดี ลักษณะรูปร่างมีทั้งผอมและสมส่วน บุคลิกดี อัจฉริยะดี เป็นที่รักของคนรอบข้างและเป็นมิตร มีช่วงวัยตั้งแต่วัยรุ่นตอนต้น ไปจนถึงวัยกลางคนและสูงวัย ชยัน ทำงานเก่ง หน้าที่

การทำงานดีและพูดเก่ง ส่วนบุคลิกภาพภายในส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วย จริ่งใจ ซื่อสัตย์ ช่วยเหลือผู้อื่น ยอมรับความจริง มีเหตุผล ใส่ใจคนรอบข้าง ชัดเจนกับความรู้สึกลึกซึ้งมั่นคงในความถูกต้อง รักครอบครัว เด็ดขาดและมีความรับผิดชอบ

1.2 การสะท้อนวิถีชีวิต ภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อ โครงเรื่องภาพสะท้อนวิถีชีวิตโดยมีเนื้อหาเริ่มต้นมาจากเจ็ด ลูกชายคนเล็กของสัปเหร่อศักดิ์ ที่เพิ่งเรียนจบกฎหมายรอรับปริญญาและรอสอบตัวทนาย จึงกลับมาอยู่ที่บ้านกับพ่อและแม่ผู้เป็นพี่ชาย ซึ่งเจ็ดก็รู้ว่าพ่อของตัวเองกำลังป่วยเป็นมะเร็งระยะสุดท้าย เนื่องจากอาการป่วยของสัปเหร่อศักดิ์ทำให้มีอุปสรรคต่อการทำงาน จึงไม่สามารถทำงานต่อได้ เลยได้ไปขอร้องให้เพื่อนที่เคยเป็นสัปเหร่อด้วยกันมาก่อน ให้ช่วยกลับมาทำงานสัปเหร่ออีกครั้ง แต่ก็ล้มเหลว เจ็ดเห็นว่าพ่อรักอาชีพนี้มาก เจ็ดจึงอาสาที่จะเป็นสัปเหร่อแทนพ่อ โดยมีเงื่อนไขคือต้องมีผู้ช่วยในการเป็นสัปเหร่อ เพราะตัวเองกลัวผี ประจวบเหมาะที่พี่เซียง อยากเห็นใบข้าว แพนเก่าที่เสียชีวิตไปแล้ว สัปเหร่อศักดิ์จึงได้ยื่นข้อเสนอนี้ให้กับเซียง ว่าจะช่วยทำให้เซียงได้เจอกับใบข้าวอีกครั้ง แต่ต้องมาเป็นผู้ช่วยสัปเหร่อให้กับเจ็ด เซียงก็เลยตกลงรับข้อเสนอนี้ทันที หลังจากที่เซียงรับข้อเสนอของสัปเหร่อศักดิ์แล้ว สัปเหร่อศักดิ์ก็ได้สอนวิธีการเป็นสัปเหร่อว่าควรทำอะไรบ้าง หลังจากที่ได้รับแจ้งว่ามีคนเสียชีวิต รวมถึงสอนขั้นตอนจัดการเกี่ยวกับศพ เช่น การมัดตราสังและได้ให้สมุดที่เขียนเกี่ยวกับการบริกรรมคาถาในการใช้ในพิธี แล้วสุดท้ายเจ็ดก็ได้เปิดใจยอมรับ เคารพ และเชื่อถืออาชีพสัปเหร่อมากขึ้น จากภาพยนตร์จะสะท้อนให้เราได้เห็นมุมมองอาชีพของสัปเหร่อรวมถึงขั้นตอนพิธีกรรมในการจัดทำศพของสัปเหร่อ แต่บทสรุปของเรื่องไม่ว่าจะสุขหรือสมหวัง อุปสรรคอยู่ตรงที่การยอมรับ ส่วนฉากที่สะท้อนวิถีชีวิตจะเห็นได้จากหมู่บ้านโนนคูณ วัด ที่เป็นสถานที่ขยายสังคมให้มีความกว้างขวางขึ้นหรือพบปะผู้คน ทำให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิตและได้เห็นถึงการใช้ชีวิตของคนในหมู่บ้าน และวิถีความเชื่อรวมถึงพิธีกรรมต่างๆ และพิธีการจัดการศพของสัปเหร่อที่สะท้อนออกมาผ่านภาพยนตร์เรื่องสัปเหร่อ

1.3 การสะท้อนทัศนคติ การสะท้อนทัศนคติจากภาพยนตร์เรื่อง สัปเหร่อ ที่ได้สะท้อนออกมาผ่านภาพยนตร์ โดยส่วนใหญ่จะสะท้อนออกมาในเรื่องพิธีกรรม ความเชื่อ ประเพณีและสะท้อนทัศนคติที่มีต่ออาชีพสัปเหร่อ ซึ่งทัศนคติเหล่านี้จะส่งผลออกมาในรูปของการกระทำที่แสดงให้เห็นผ่านภาพยนตร์ ทัศนคติที่มีต่อความเชื่อคือ ความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษหรือความเชื่อในสิ่งลึกลับหรือสิ่งที่มองไม่เห็น เช่น ผีหรือเทวดา เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น ความเชื่อเหล่านี้ทำให้เกิดความสบายใจส่งผลให้มีพิธีกรรมต่างๆ ขึ้นมาประกอบความเชื่อ ทัศนคติที่มีต่อประเพณีคือสิ่งที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยโบราณและยังคงปฏิบัติสืบต่อกันต่อมาจนถึงปัจจุบันและยังคงควบคู่มากับความเชื่อ เมื่อความเชื่อเริ่มถดถอยประเพณีก็จะเสื่อมสลายลง ทัศนคติที่มีต่ออาชีพสัปเหร่อ จากภาพยนตร์จะเห็นได้ว่าอาชีพสัปเหร่อนั้นมีความสำคัญกับชุมชนและศาสนาเป็นอย่างมาก จากการที่ได้สะท้อนออกมาจะเห็นว่าอาชีพสัปเหร่อส่วนมากจะสืบทอดกันรุ่นต่อรุ่นหรือสืบทอดทางครอบครัว ซึ่งปัจจุบันจะพบเห็นคนทำอาชีพนี้น้อยมากเพราะเนื่องจากแนวปฏิบัติของ

สัปดาห์หรือรวมถึงการทำพิธีกรรมทางศาสนาและการทำพิธีศพนั้นสำคัญมาก เพราะในพิธีกรรมเชื่อมโยงไปถึงความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้ว หากทำผิดขั้นตอนหรือผิดวิธี อาจจะทำให้ดวงวิญญาณไม่สามารถไปสู่ภพภูมิที่ดีได้ ดังนั้นอาชีพสัปดาห์หรือจึงต้องได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนหรือคนรอบข้าง และปฏิบัติหน้าที่อย่างมีจรรยาบรรณของสัปดาห์หรือคือการไม่เลือกทำศพ

2. คติความเชื่อที่ปรากฏในภาพยนตร์เรื่อง สัปดาห์หรือ คติความเชื่อและพิธีกรรมงานศพจะเห็นได้จากฉากต่างๆ ที่เกิดขึ้นในภาพยนตร์ เป็นการสะท้อนที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม การกินอยู่ การประกอบอาชีพผ่านตัวละคร ฉาก สถานที่ โครงเรื่อง ที่ถูกถ่ายทอดออกมาจากภาพยนตร์ โดยส่วนมากจะถูกถ่ายทอดออกมาผ่านฉากหรือสถานที่ เช่น ความเชื่อในเรื่องการส่งขวัญที่เป็นความเชื่อของคนในภาคอีสานที่มีความเชื่อว่า เวลาที่คนมีอาการเจ็บไข้ได้ป่วยหรือการประสบอุบัติเหตุ คนอีสานจะเชื่อว่าเมื่อมีเหตุการณ์ดังกล่าวจะทำให้ขวัญหนีหรือหาย คนเผ่าคนแก่ทางภาคอีสานจะเชื่อว่า หากไม่ทำพิธีส่งขวัญจะทำให้อาการของบุคคลนั้นไม่ดีขึ้น หรืออีกความเชื่อคือเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อจิตใจ หรือเหตุการณ์ที่เกือบคร่าชีวิตของบุคคลนั้นเช่น ประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ คนในครอบครัวจะทำพิธีส่งขวัญในจุดที่เกิดเหตุดังกล่าว เพราะเชื่อว่าเป็นการเรียกขวัญให้กลับไปหาบุคคลที่ประสบอุบัติเหตุ

โดยภาพยนตร์เรื่องนี้ ได้นำความเชื่อในพิธีส่งขวัญมาสอดแทรกให้เห็นจากฉากที่ เจ็ดและพ่อได้ซื้อรถมอเตอร์ไซค์และได้เห็นชาวบ้านกำลังทำพิธีส่งขวัญและได้พูดคำสอนขวัญดังเช่น สังโฆรักษา เจ้าหนีไปให้มา ให้กลับคืนมาอยู่บ้านอยู่ช่องเฮาเต๋อ อยู่เฮ้อยู่เนาอยู่ป่าอยู่เขา ขอให้กลับคืนมาอยู่บ้านอยู่ช่องเฮาเต๋อ (สังโฆรักษา เจ้าหนีไปให้รับมาให้กลับคืนมาอยู่บ้านเรานะ อยู่ไร่อยู่นาอยู่ป่าอยู่เขา ขอให้กลับมาอยู่บ้านเรานะ) จากข้อมูลดังกล่าวที่ถูกยกมาจากภาพยนตร์เรื่อง สัปดาห์หรือ จะสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในพิธีกรรมการส่งขวัญของคนในภาคอีสาน ที่ปรากฏในพิธีกรรมดังกล่าว หรืออีกหนึ่งความเชื่อของภาคอีสานคือ เมื่อมีสามีหรือภรรยาคนใดคนหนึ่งเสียชีวิตไป โดยจะให้สามีหรือภรรยาที่ยังมีชีวิต หันหลังให้กับร่างของคนรักโดยผูกมือของทั้งสองไว้โดยสายสิญจน์ ก่อนจะมีการตัดสายสิญจน์ให้ขาด จากนั้นสามีหรือภรรยาก็จะเดินจากไปโดยไม่หันหลังกลับมามอง เป็นการบ่งบอกว่าตนได้ตัดสายสัมพันธ์ออกจากความรักครั้งนี้และพร้อมก้าวเดินต่อไป นอกจากนั้นพิธีกรรมตัดสายแนนยังมีความเชื่อว่าเป็นการประกอบพิธีเพื่อไม่ให้สามีหรือภรรยาที่เสียชีวิตมาเอาคนรักของตนไปอยู่ด้วย

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง สัปดาห์หรือ: ศึกษาภาพสะท้อนและคติความเชื่อที่ปรากฏในภาพยนตร์ ผู้วิจัยของอภิปรายผลประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ เมื่อมีคนตายไม่ว่าชนชาติใดยอมมีพิธีกรรม และพิธีกรรมนั้นก็สุดแล้วแต่ว่าจะทำอย่างไร ทั้งนี้ ก็สุดแล้วแต่ความเชื่อที่ขึ้นอยู่กับลัทธิธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมในสังคมไทย

ชาวพุทธ ตามขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับศพจะต้องได้รับการจัดการที่ถูกต้องตามประเพณีจากผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในพิธีการ ไม่เช่นนั้นจะส่งผลกระทบต่อด้านร้ายแก่บุคคลในครอบครัวที่อยู่และส่งผลกระทบต่อวิญญาณของผู้ตายด้วย สังคมไทยเรียกผู้ที่มีความรู้และความชำนาญด้านนี้ว่า สัปเหร่อ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความหมายของคำว่าสัปเหร่อไว้ว่าเป็นผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับศพ เริ่มตั้งแต่ทำพิธีมัดตราสังจนกระทั่งนำศพไปฝังหรือเผา ดังนั้นสัปเหร่อจึงเป็นบุคคลที่จำเป็นและมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการทำพิธีศพ เพราะมีหน้าที่เกี่ยวกับศพตั้งแต่เริ่มเคลื่อนย้ายศพเข้ามาในบริเวณวัด การจัดศพ อาบน้ำศพ บรรจุศพ การกำกับคาถาอาคม ต่างๆ การนำศพขึ้นเมรุ จนขั้นตอนสุดท้ายคือเก็บอัฐิเสร็จสัปเหร่อ เป็นบุคคลที่มีข้อปฏิบัติและข้อห้ามที่เคร่งครัดเกี่ยวกับพิธีกรรมการทำศพ เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีความรู้ ได้รับการอบรมและฝึกฝน ท่องจำ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติหรือการสอนแบบตัวต่อตัว ในปัจจุบันสัปเหร่อจัดว่าเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทและได้รับความไว้วางใจ ในการจัดการกับศพตามความรู้ที่ได้เรียนรู้มา ให้ถูกต้องตามจารีตประเพณีและทางพระพุทธศาสนา การสืบทอดหรือสืบทอดบทบาทการเป็นสัปเหร่ออยู่ 2 ลักษณะ คือ 1) สืบทอดจากเชื้อสายตระกูล หรือสืบทอดแบบรุ่นสู่รุ่น เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในเชื้อสายหรือจากรุ่นสู่รุ่น ที่ได้ปฏิบัติหน้าที่มาก่อน สอดคล้องกับพระชาลยชัย ชยเมธี คำวิชัย (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของสัปเหร่อที่มีต่อพิธีงานศพกรณีศึกษาในเขตเทศบาลลำปางตำบลหลวงใต้ อำเภอเกาะ จังหวัดลำปางโดยสัปเหร่อจะมีบทบาทหน้าที่จัดการพิธีกรรมที่เกี่ยวกับศพ ซึ่งต้องได้รับความรู้และนำมาใช้ปฏิบัติในการจัดทำพิธีหรือการใช้คาถาอาคมให้ถูกต้อง เพื่อเป็นการป้องกันตนเองโดยสัปเหร่อจะเรียนรู้คาถาอาคมแบบท่องจำปากต่อปาก 2) ผู้ที่มีความสนใจ ต่อการปฏิบัติหน้าที่หรือบทบาทของสัปเหร่อ โดยการอาสาสมัครเป็นผู้ช่วยจนเกิดความสนใจอยากศึกษา เรียนรู้กระบวนการหรือรูปแบบพิธีกรรม และขั้นตอนการปฏิบัติต่อศพ ผู้ที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ของสัปเหร่อนั้นต้องมีความชำนาญในด้านพิธีกรรมและการจัดการเกี่ยวกับศพ หรือได้รับการยอมรับจากชุมชน คติความเชื่อในเรื่องพิธีกรรมที่มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละสังคม ความเชื่อ และศาสนา อาทิ การฝังศพ การเผาศพ และการเก็บรักษาศพ พิธีกรรมงานศพเป็นการบำเพ็ญกุศลให้แก่ผู้ตายเป็นครั้งสุดท้ายตามแบบจารีตประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติของท้องถิ่นพระพุทธศาสนามีทำที่ต่อความตายว่าเป็นความจริงที่ทุกคนจะต้องเผชิญและมีวิธีปฏิบัติต่อความตาย ให้ถูกต้องเพื่อเป็นเครื่องเตือนตนดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาทเพื่อเป็นเครื่องเตือนตนให้เร่งทำกิจหน้าที่ของตนด้วยความไม่ประมาทดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาทเพื่อให้เข้าถึงความหลุดพ้นจากวิภวสงสาร คือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ และความตาย ซึ่งถือว่าการชนะความตายที่สมบูรณ์แบบหรือถือเป็นการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์ตามหลักพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับพระมหานฤตล มหาปณฺโญ จนวนตัว (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สัปเหร่อ: การสืบสานคติความเชื่อและพิธีกรรมงานศพในเขตเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมงานศพได้รับอิทธิพลจากประเทศอินเดีย เพื่อส่งดวงวิญญาณของผู้ตายไปสู่สุวรรคาลัย

จากการเผาและปัดเศษเก้าอี้กระดูกผู้ตายลงแม่น้ำคงคา จนเกิดธรรมเนียมนิยมการทำฌาปนกิจศพและลอยเก้าอี้กระดูก (ลอยอังคาร) การสืบสานคติ ความเชื่อและพิธีกรรมงานศพในวัฒนธรรมล้านนา จึงจำเป็นที่จะต้องตระหนักและสร้างคุณค่าการเป็นสัปเหร่อ ที่ประกอบด้วยความรู้ทางพิธีกรรม การบริหารจัดการขั้นตอนตามขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อสร้างความเป็นอัตลักษณ์และจรรโลงไว้ซึ่งประเพณีอันดีงามของชุมชนสืบต่อไป

ภาพสะท้อนผ่านสื่อภาพยนตร์เรื่อง สัปเหร่อ จะเห็นได้จากมุมมองของตัวละคร วิถีชีวิต และทัศนคติ ตามบทบาทของสังคมของสจวร์ตฮอลล์(1997) ที่ทำให้เราให้ความหมายกับสิ่งต่างๆ ในโลกแห่งความเป็นจริงได้ ทั้งสิ่งของ ผู้คน เหตุการณ์ ความคิดที่เป็นนามธรรมและกระบวนการที่เชื่อมโยง ความสัมพันธ์ของทั้ง 3 สิ่งเข้าด้วยกัน เรียกว่า ภาพสะท้อน ที่เป็นการสะท้อนลักษณะของคน สะท้อนวิถีชีวิต สะท้อนทัศนคติ ซึ่งสอดคล้องกับวารางคณา สุขม่วง (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนคนรักเพศเดียวกันในสังคมผ่านภาพยนตร์ไทย พบว่า ภาพสะท้อนของคนรักเพศเดียวกันผ่านสื่อภาพยนตร์จะเห็นได้จากมุมมองของตัวละคร วิถีชีวิต และทัศนคติ จะเห็นแง่มุมความเป็นคนละเพศเดียวกันที่หลากหลาย สะท้อนผ่านสื่อภาพยนตร์และยังเป็นการสร้างทัศนคติอีกด้านหนึ่ง

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีแรงกระตุ้นการปฏิบัติหน้าที่ของสัปเหร่อที่มีต่อชุมชนเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้เกิดภาคภูมิใจในการปฏิบัติหน้าที่เป็นสัปเหร่อประจำฌาปนกิจสถาน
2. ควรมีการศึกษาวิจัยบทบาทและหน้าที่ของสัปเหร่อในยุคปัจจุบัน
3. ส่งเสริมการสืบสานภูมิปัญญาแก่บุคคลที่สนใจ เพื่อให้เข้าใจและเห็นคุณค่าของเป็นสัปเหร่อ
4. ส่งเสริมให้ชุมชนเล็งเห็นคุณค่าและความเสียสละของสัปเหร่อที่มีต่อพิธีกรรมงานศพ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่อง สัปเหร่อ: ศึกษาภาพสะท้อนและคติความเชื่อที่ปรากฏในภาพยนตร์ พบว่า สัปเหร่อเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อพิธีกรรมงานศพ อีกทั้งยังเป็นบุคคลที่ช่วยบำบัดความทุกข์และป้องกันภัยอันตรายที่จะเกิดจากพิธีกรรมตามความเชื่อของท้องถิ่น และยังเป็น การสืบสานความเชื่อที่มีความสำคัญในพิธีกรรมหลังความตาย อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสามัคคีในการช่วยเหลือกันจากคนในชุมชน โดยสัปเหร่อจะเป็นผู้นำ คอยให้คำปรึกษา ลำดับความสำคัญทางพิธีกรรมให้ถูกต้องตามจารีตประเพณีของท้องถิ่น และสัปเหร่อยังเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านการใช้คาถาอาคมในพิธีกรรมงานศพตามความเชื่อที่มีมาแต่ดั้งเดิมจนเป็นรูปแบบและพิธีกรรมในการสืบสานการสืบต่อมา ตามคติความเชื่อทางด้านพิธีกรรมงานศพบทบาทสัปเหร่อ การจะเป็นสัปเหร่อนั้นจะต้องได้รับความไว้วางใจจากชุมชนและต้อง

ได้รับการยอมรับจากชุมชนว่าเป็นผู้มีความรู้เฉพาะทาง สามารถปฏิบัติจัดการศพตามวิชาความรู้มาใช้ประกอบพิธีกรรมได้อย่างถูกต้องตามจารีตประเพณีหรือตามพิธีทางศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- พระมหานฤตล มหาปณฺโญ. (2562). *สัปเหร่อ: การสืบสานคติ ความเชื่อและพิธีกรรมงานศพในเขตเทศบาลตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชาญชัย ชยเมธี (คำวิชัย). (2566). *บทบาทของสัปเหร่อที่มีต่อพิธีงานศพกรณีศึกษาในเขตเทศบาลลำปางตำบลหลวงใต้ อำเภองาว จังหวัดลำปาง*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรางคณา สุขม่วง. (2560). *ภาพสะท้อนคนรักเพศเดียวกันในสังคมผ่านภาพยนตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชน

Factors related to people's local elections

พระกิตติพล กิตติโก (ช่างพิมพ์), พระครูปลัดเอกพันธ์ สิริวัฒนเมธี (อินจันทีก)
และพระธวัชชัย อุตุตมวโล ทรัพย์สมบัติ

Phra Kittiphon Kittiko (Changpim), Phrakrupalad Aekaphun Siriwannamethi (Inchunthuek)
and Phra Thawatchaiuttamavamsa (Sapsombati)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: ark29082540@gmail.com

บทคัดย่อ

การปกครองในประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในระบอบประชาธิปไตยจะต้องมีการเลือกตั้งผู้นำโดยยึดหลักเสียงข้างมาก คือผู้ที่มีเสียงข้างมากมาเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครอง โดยผ่านกระบวนการการเลือกตั้งซึ่งการจัดการเลือกตั้งและการสรรหา จะต้องมีความกรรมการการเลือกตั้ง เป็นองค์กรที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับด้านการเลือกตั้ง การเลือกตั้งแต่ละครั้งจะเป็นไปอย่างสุจริตและเที่ยงธรรม ประชาชนมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการลงคะแนนเสียง เพราะหากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง มีความรู้ มีข้อมูลอย่างเพียงพอ ประชาชนก็จะสามารถเลือกผู้นำท้องถิ่นของตนเองที่มีความเหมาะสม เพื่อเข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบังเกิดประโยชน์สูงสุด ฉะนั้น การเลือกตั้งจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญในกระบวนการเลือกตั้ง ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจทางการเมือง

คำสำคัญ: การเลือกตั้ง; ประชาชน

Abstract

Government in Thailand has changed from an absolute monarchy since 1932 onwards is a democratic system of government with the King as Head of State. In a democratic system, there must be an election of leaders based on the principle of a

majority. is the person who has a majority to become political and administrative leader Through the election process in which elections and selection are organized. There must be an Election Commission. It is an organization responsible for elections. Each election will be honest and fair. Citizens play a very important role in voting. Because if the people who are eligible to vote have sufficient knowledge and information People will be able to choose their own local leaders who are appropriate. in order to perform duties in local administration efficiently and create maximum benefit, therefore, elections are an important activity in the electoral process. Allow people to participate in political decision-making.

Keywords: election; people

1. บทนำ

การเลือกตั้งเป็นกระบวนการหนึ่งของรูปแบบระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่จะทำหน้าที่ในการคัดเลือกบุคคลใดบุคคลหนึ่งเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยการคัดเลือกจากประชาชนที่อยู่ในรัฐนั้นๆ ซึ่งประชาชนจะใช้เจตจำนงส่วนตนในการพิจารณาเลือกผู้นำที่ตนเองชอบเข้ามาบริหารการปกครอง และผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากประชาชน โดยกระบวนการเลือกตั้งนั้นถือเป็นตัวแทนของประชาชนในรัฐนั้นๆ เพราะการปกครองในแต่ละรัฐนั้นคนทุกคนไม่สามารถที่จะปกครองร่วมกันได้ตั้งนั้นกระบวนการเลือกตั้งจึงถือว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งของรัฐในการค้นหาบุคคลที่เหมาะสมที่สุดเข้ามาเป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหารงานด้านการเมืองและการปกครอง ดูแลและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้กับประชาชน นอกจากนั้นการเลือกตั้งยังเป็นกระบวนการที่ทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและยังเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับสังคมได้เป็นอย่างดี การเลือกตั้งที่จะให้ได้มาซึ่งผู้นำหรือสถาบันการปกครองที่ดีนั้นจะต้องเป็นการเลือกตั้งที่มีความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และมีความโปร่งใส ปราศจากการทุจริตซื้อสิทธิ์ขายเสียง

การเลือกตั้งท้องถิ่น เป็นกระบวนการในการเลือกสรรผู้ปกครองท้องถิ่น ให้เข้าไปใช้อำนาจปกครองท้องถิ่น เพื่อป้องกันสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ระบบสาธารณสุขภาค ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน หากประชาชนเลือกผู้บริหารท้องถิ่นที่เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ มีจิตสำนึก มีคุณธรรม และมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น ก็จะทำให้ประชาชนได้รับผลการพัฒนาโดยตรง มีความเป็นอยู่ดีขึ้น มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในทางตรงข้าม หากประชาชนเลือกสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถน้อย ขาดคุณธรรมและจิตสำนึกที่ดี เมื่อเข้าไปปกครองและบริหารท้องถิ่น บุคคลเหล่านี้ก็

จะทำทุกวิถีทางเพื่อตนเองและพวกพ้องแสวงหาประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ ไม่พัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงคือประชาชนในท้องถิ่น นั้นเอง ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้รับเลือกตั้งก็เนื่องมาจากการทุจริตเลือกตั้ง โดยเฉพาะการซื้อเสียง

ปัญหาการเลือกตั้งส่วนหนึ่งมาจากการซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นปัญหาที่นับจะทวีความรุนแรงมากขึ้นในระบบการเลือกตั้งของไทย จนอาจกล่าวได้ว่ากำลังจะกลายเป็นวัฒนธรรมหรือค่านิยมทางการเมืองที่ถูกต้อง ทั้งการเลือกตั้งระดับชาติและการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ซึ่งกรณีพิพาทเกิดขึ้นมากมาย ทั้งที่มีผลในชั้นศาลเกิดการพิพาท และกรณีที่ไม่มีการร้องเรียนหากกล่าวถึงอย่างกว้างขวางถึงการทุจริต ซึ่งการแข่งขันในการเมืองท้องถิ่นมีความรุนแรงในบางพื้นที่ การทุจริตเลือกตั้งที่เกิดขึ้นบางกรณีสามารถเอาผิดได้ แต่ส่วนใหญ่ไม่สามารถเอาผิดและลงโทษได้ แม้ว่าจะมีองค์กรกลาง คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เข้ามาควบคุมการเลือกตั้งก็ตาม ซึ่งการเมืองท้องถิ่นมักมีข่าวการทุจริตเลือกตั้งที่อย่างสม่ำเสมอ เช่น การร้องเรียนว่ามีการซื้อเสียงเลือกตั้ง มีการดำเนินคดีการแจกสิ่งของเพื่อซื้อเสียง ซึ่งมีการศึกษาเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้งจากองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น จากคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ส่วนใหญ่เป็นการเน้นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากในการศึกษาศึกษานี้เป็นการศึกษาการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้องทั้งในระดับองค์กรที่นำไปเป็นแนวทางการป้องปรามการทุจริตเลือกตั้ง และคู่แข่งกันในทางการเมืองเพื่อหลีกเลี่ยงการทุจริต และที่สำคัญหากงานศึกษาก่อให้เกิดองค์ความรู้ต่อท้องถิ่น จะเป็นต้นแบบที่ท้องถิ่นอื่นสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และประชาชนผู้เลือกตั้งได้รู้เท่าทันต่อการทุจริตของนักการเมืองท้องถิ่น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่น

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ส่วนใหญ่แล้วให้ความหมายไว้ในลักษณะที่คล้ายคลึงกันและอาจแตกต่างกันไปในรายละเอียด ดังนี้

วิลเลียม เอ. ร็อบสัน (William A. Robson) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองซึ่งรัฐได้จัดตั้งขึ้นและให้อำนาจปกครองตนเอง (Autonomy) มีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) และต้องมีองค์กรที่จำเป็นในการปกครอง (Necessary Organization) เพื่อปฏิบัติหน้าที่ให้สมความมุ่งหมายของการปกครองท้องถิ่นนั้นๆ

จอห์น เจ. คลาร์ก (John J. Clark) นิยามว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง หน่วยการปกครองที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดโดยเฉพาะ และหน่วยการปกครองดังกล่าวนี้จัดตั้งและจะอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลาง

Daniel Wit นิยามว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลาง ให้อำนาจหรือ

กระจายอำนาจไปให้หน่วยการปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชน ในท้องถิ่นได้มีอำนาจในการปกครองร่วมกันทั้งหมด หรือเป็นบางส่วนในการบริหารท้องถิ่น ตามหลักการที่ว่า ถ้าอำนาจการปกครองมาจากประชาชนในท้องถิ่นรัฐบาลของท้องถิ่น ก็ย่อมเป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ดังนั้นการบริหารการปกครองท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีองค์กรของตนเอง อันเกิดจากการกระจายอำนาจของรัฐบาลโดยให้องค์กรมีได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาลกลาง มีอำนาจการตัดสินใจและบริหารงานภายในท้องถิ่นในเขตอำนาจของตน

แฮร์ริส จี. มอนตากู (Harris G. Montagu) นิยามว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การปกครองซึ่งหน่วยการปกครองท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระ เพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหารการปกครองท้องถิ่น มีอำนาจอิสระพร้อมความรับผิดชอบซึ่งตนสามารถที่จะใช้ได้โดยปราศจากการควบคุมของหน่วยการบริหารราชการส่วนกลางหรือภูมิภาค แต่ทั้งนี้หน่วยการปกครองท้องถิ่นยังต้องอยู่ภายใต้บทบังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประชาชน ไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่อย่างใด

โกวิท พวงงาม (2555) การปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การให้คนในท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองกันเองเป็นการปกครองตนเองโดยประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานจากหลักการกระจายอำนาจการปกครอง

อุทัย หิรัญโต (2523) นิยาม การปกครองท้องถิ่น คือการปกครองที่รัฐบาลกลางมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งจัดการปกครองและดำเนินการ บางอย่างโดยดำเนินการกันเองเพื่อบำบัดความต้องการ ของตน การบริหารงาน ของท้องถิ่นมีการเป็นจัดองค์การมีเจ้าหน้าที่ ซึ่งประชาชนเลือกตั้งขึ้นมาทั้งหมดหรือบางส่วน ทั้งนี้ความเป็นอิสระในการบริหารงาน แต่รัฐบาลต้องควบคุมด้วยวิธีการต่างๆ ตามความเหมาะสม จะปราศจากการควบคุมของรัฐบาลไม่ได้เพราะการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งที่รัฐทำให้เกิดขึ้น

ประทาน คงฤทธิศึกษากร (2526) นิยามว่า การปกครองท้องถิ่นเป็นระบบการปกครองที่เป็นสืบเนื่องมาจากการกระจายอำนาจทางการปกครองของรัฐ และโดยนัยนี้จะเกิดองค์การทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นนั้นๆ องค์การนี้จัดตั้งและถูกควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายของตนเอง

วิเชียร ต้นศิริคงคล การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองของชุมชนหนึ่ง ๆ ซึ่งมีอำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ด้านต่างๆ เพื่อประโยชน์ของประชาชนที่อยู่ภายในชุมชนตามขอบเขตอำนาจที่ได้รับจากรัฐบาลกลางหรือส่วนกลาง โดยจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีงบประมาณ ความเป็นอิสระในการบริหารงานภายในองค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งการปกครองท้องถิ่นมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. อาจมีรูปแบบหน่วยการปกครองท้องถิ่นหลายรูปแบบตามความแตกต่างของความเจริญประชากรหรือขนาดพื้นที่

2. ต้องมีอำนาจอิสระ ในการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม
3. หน่วยงานปกครองท้องถิ่น ต้องมีสิทธิตามกฎหมายที่จะดำเนินการปกครองตนเองโดยสิทธินี้ แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง สิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประการที่สอง สิทธิในการกำหนดงบประมาณเพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ที่มีอยู่
4. เมืองครุฑที่จำเป็นในการบริหารและปกครองตนเอง คือ เมืองครุฑฝ่ายบริหารและองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ
5. ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น

Harris G. Montagu การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองซึ่งหน่วยกาปกครองท้องถิ่นได้มีการเลือกตั้งโดยอิสระเพื่อเลือกผู้ที่มีหน้าที่บริหาร การปกครองท้องถิ่น มีอำนาจอิสระพร้อมความรับผิดชอบซึ่งตนสามารถที่จะใช้ได้โดยปราศจาก การควบคุมของหน่วย การบริหารราชการส่วนกลางหรือภูมิภาค แต่ทั้งนี้หน่วยงานปกครองท้องถิ่น ยังต้องอยู่ภายใต้ บทบังคับว่าด้วยอำนาจสูงสุดของประเทศไม่ได้กลายเป็นรัฐอิสระใหม่แต่อย่างใด

ธเนศวร์ เจริญเมือง (2550) การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นระบบการบริหารและจัดการสาธารณะ และทรัพยากรต่างๆ ของท้องถิ่นหนึ่งภายในรัฐหนึ่งเป็นท้องถิ่นที่มีขอบเขตชัดเจน ภายในรัฐนั้นมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีโครงสร้างด้านอำนาจและหน้าที่ที่กำหนดโดยกฎหมายทั่วไปและหรือกฎหมายพิเศษ จากนิยามต่างๆ ข้างต้นสามารถสรุปหลักการปกครองท้องถิ่นได้ในสาระสำคัญ ดังนี้

1. การปกครองของชุมชนหนึ่ง ซึ่งชุมชนเหล่านั้นอาจมีความแตกต่างกันในด้านความเจริญ จำนวนประชากรหรือขนาดของพื้นที่ เช่น หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ของไทยจัดเป็นกรุงเทพมหานคร เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหาร ส่วนตำบล และเมืองพัทยาตามเหตุผลดังกล่าว

2. หน่วยงานปกครองท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติหน้าที่ ตามความเหมาะสม กล่าวคือ อำนาจของหน่วยงานปกครองท้องถิ่นจะต้องมีขอบเขตพอควร เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง หากมีอำนาจมากเกินไปไม่มีขอบเขต หน่วยงานปกครองท้องถิ่นนั้น ก็จะกลายเป็น รัฐอธิปไตยเอง เป็นผลเสียต่อความมั่นคงของรัฐบาล อำนาจของท้องถิ่นนี้มีขอบเขต ที่แตกต่างกันออกไป ตามลักษณะความเจริญและความสามารถของประชาชนในท้องถิ่นนั้น เป็นสำคัญ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในการพิจารณาการกระจายอำนาจให้หน่วยงานปกครองท้องถิ่นระดับใด จึงจะเหมาะสม

3. หน่วยงานปกครองท้องถิ่นจะต้องมีสิทธิตามกฎหมาย (Legal Rights) ที่จะดำเนินการปกครองตนเอง สิทธิตามกฎหมายแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1. หน่วยงานปกครองท้องถิ่นมีสิทธิจะตรา กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ขององค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ในการบริหารตามหน้าที่และ

เพื่อใช้บังคับประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น เทศบัญญัติ เป็นต้น 2. สิทธิที่เป็นหลักในการดำเนินการบริหารท้องถิ่นคือ อำนาจในการกำหนดงบประมาณเพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นนั้นๆ

4. หน่วยงานปกครองท้องถิ่นมีสิทธิที่จะตรากฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่างๆ ขององค์การปกครองท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ในการบริหารตามหน้าที่และ เพื่อใช้บังคับประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ เช่น เทศบัญญัติ ข้อบังคับ สุขาภิบาล เป็นต้น

5. สิทธิที่เป็นหลักในการดำเนินการบริหารท้องถิ่นคือ อำนาจในการกำหนดงบประมาณเพื่อบริหารกิจการตามอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานการปกครอง ท้องถิ่นนั้นๆ

6. มีองค์กรที่จำเป็นในการบริหารและการปกครองตนเอง องค์กรที่จำเป็นของท้องถิ่น จัดแบ่งเป็นสองฝ่าย คือ องค์กรฝ่ายบริหารและองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ เช่น การปกครองท้องถิ่นแบบเทศบาล จะมีคณะเทศมนตรีเป็นฝ่ายบริหาร และสภาเทศบาลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ หรือในแบบมหานครคือ กรุงเทพมหานครจะมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นฝ่ายบริหาร สภากรุงเทพมหานครจะเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลกลางมอบอำนาจให้ประชาชนดำเนินการปกครองตนเอง โดยทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารพัฒนา และให้บริการประชาชนในพื้นที่ที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ตัดสินใจและดำเนินการภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่กำหนดในท้องถิ่นของตน

3. วัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่น

ชวงค์ ฉายะบุตร ได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการปกครองท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดว่าในการบริหารประเทศ จะต้องอาศัยเงินงบประมาณเป็นหลัก หากเงินงบประมาณจำกัด ภารกิจที่จะต้องบริการ ให้กับชุมชนต่าง ๆ อาจไม่เพียงพอ ดังนั้นหากจัดให้มีการปกครองท้องถิ่น หน่วยงานปกครองท้องถิ่นนั้นๆ ก็สามารถมีรายได้ มีเงินงบประมาณของตนเองเพียงพอ ที่จะดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่นได้ จึงเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลได้เป็นอย่างมาก การแบ่งเบานี้เป็น การแบ่งเบาทั้งในด้านการเงิน ตัวบุคคล ตลอดจนเวลาที่ใช้ในการดำเนินการ

2. เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริงเนื่องจากประเทศมีขนาดกว้างใหญ่ ความต้องการของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นที่ ย่อมมีความแตกต่างกัน การรอรับบริการจากรัฐบาลแต่อย่างเดียว อาจไม่ตรงตามความต้องการที่แท้จริงและล่าช้า หน่วยงานปกครองท้องถิ่นที่มีประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้บริหารเท่านั้น จึงจะสามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้

3. เพื่อความประหยัด โดยที่ท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน สภาพความเป็นอยู่ของ

ประชาชนก็ต่างไปด้วย การจัดตั้งหน่วยปกครองท้องถิ่นขึ้นจึงมีความจำเป็น โดยให้อำนาจ หน่วยการปกครองท้องถิ่นจัดเก็บภาษีอากร ซึ่งเป็นวิธีการหารายได้ให้กับท้องถิ่นเพื่อ นำไปใช้ในการบริหารกิจการของท้องถิ่น ทำให้ประหยัดเงินงบประมาณของรัฐบาล ที่จะต้องจ่ายให้กับท้องถิ่นทั่วประเทศเป็นอันมาก และแม้จะมีการจัดสรรเงินงบประมาณจาก รัฐบาลไปให้บ้างแต่ก็มีเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่าง รอบคอบ

4. เพื่อให้หน่วยการปกครองท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน จากการที่การปกครองท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการปกครองตนเอง ไม่ว่าจะโดยการสมัครรับเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นเลือก เข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติของหน่วยการปกครองท้องถิ่นก็ตาม การปฏิบัติหน้าที่ที่แตกต่างกันนี้มีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ถึงกระบวนการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยในระดับชาติได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์ของการปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้คือ 1) ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล 2) เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน 3) เพื่อความประหยัด 4) เพื่อให้หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถาบันที่ให้การศึกษการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน

4. ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น

จากแนวความคิดในการปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการปกครองของรัฐ ในอันที่จะรักษาความมั่นคงและความผาสุกของประชาชน โดยยึดหลักการกระจายอำนาจปกครอง และเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นจึงสามารถสรุปได้ดังนี้

การปกครองท้องถิ่น คือ รากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Basic Democracy) เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึก ว่าตนมีความเกี่ยวข้องกับส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง การบริหารท้องถิ่น เกิดความรับผิดชอบ และ ห่วงแทนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย อันจะนำมา ซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบการ ปกครองประชาธิปไตยในที่สุด โดยประชาชนจะมีโอกาสเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร การเลือกตั้ง จะเป็นการฝึกฝน ให้ประชาชนใช้ดุลพินิจเลือกผู้แทนที่เหมาะสม สำหรับผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปบริหาร กิจการของท้องถิ่น นับได้ว่าเป็นผู้นำในท้องถิ่นจะได้ใช้ความรู้ความสามารถบริหารงานท้องถิ่น เกิดความ คำนึงเคยมีความซื่อสัตย์ในการใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมือง ในระดับชาติต่อไป

การปกครองท้องถิ่นทำให้ประชาชนในท้องถิ่นรู้จักการปกครองตนเอง (Self Government) หัวใจ ของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประการหนึ่งก็คือ การปกครองตนเองมิใช่เป็น การปกครองอันเกิด จากคำสั่งเบื่องบน การปกครองตนเองคือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการปกครอง ซึ่งผู้บริหารท้องถิ่น

นอกจากจะได้รับเลือกตั้งมาเพื่อรับผิดชอบบริหารท้องถิ่น โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนแล้ว ผู้บริหารท้องถิ่นจะต้องฟังเสียง ประชาชนด้วยวิถีทางประชาธิปไตยต่าง ๆ เช่น เปิดโอกาสให้ประชาชนออกเสียงประชามติ (Referendum) ให้ประชาชนมีอำนาจถอดถอน (Recall) ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึก ในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรคปัญหาและช่วยกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นของตน

นอกจากนี้ การปกครองตนเองในรูปของการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริงหรือ การกระจายอำนาจไปในระดับต่ำสุด คือ รากหญ้า (Grass roots) ซึ่งเป็นฐานเสริมสำคัญยิ่ง ของการพัฒนากระบวนการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ความล้มเหลวของ ระบอบประชาธิปไตยมีหลายองค์ประกอบ แต่องค์ประกอบสำคัญยิ่งขาดอันหนึ่ง ก็คือการขาดรากฐานในท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของ การกระจายอำนาจ การปกครองท้องถิ่นมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เนื่องจากความจำเป็นบางประการ ดังนี้ 1) ภารกิจของรัฐบาลมีอยู่อย่างกว้างขวาง นับวันจะขยายเพิ่มขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากงบประมาณที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีตามความเจริญเติบโตของบ้านเมือง 2) รัฐบาลมีอาจจะดำเนินการในการสนองความต้องการของประชาชน ในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง เพราะแต่ละท้องถิ่นย่อมมีปัญหา และความต้องการที่แตกต่างกัน การแก้ปัญหาหรือจัดบริการโครงการในท้องถิ่นโดยรูปแบบที่เหมือนกัน ย่อมไม่บังเกิดผลสูงสุด ท้องถิ่นย่อมรู้ปัญหาและเข้าใจปัญหาได้ดีกว่า ผู้ซึ่งไม่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ประชาชนในท้องถิ่นจึงเป็นผู้ที่เหมาะสมที่จะแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นมากที่สุด 3) กิจการบางอย่างเป็นเรื่องเฉพาะท้องถิ่นนั้น ไม่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอื่น และไม่มีส่วนได้ ส่วนเสียต่อประเทศโดยรวม จึงเป็นการสมควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่น ดำเนินการดังกล่าวเอง

ดังนั้น หากไม่มีหน่วยการปกครองท้องถิ่นแล้ว รัฐบาลจะต้องรับภาระดำเนินการทุกอย่าง และไม่ว่าจะสนองความต้องการของท้องถิ่นทุกจุดหรือไม่ รวมทั้งจะต้องดำเนินการ เฉพาะท้องถิ่นนั้นๆ ไม่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นอื่น หากได้จัดให้มีการปกครองท้องถิ่น เพื่อดำเนินการเองแล้ว ภาระของรัฐบาลก็จะผ่อนคลายไป รัฐบาลจะมีหน้าที่เพียงแต่ควบคุม ดูแลเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เพื่อให้ท้องถิ่นมีมาตรฐานในการดำเนินงานยิ่งขึ้นการแบ่งเบาภาระทำให้รัฐบาลมีเวลาที่จะดำเนินการในเรื่องที่สำคัญ หรือกิจการใหญ่ๆ ระดับชาติอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยรวม ความคับคั่งของภาระหน้าที่ต่างๆ ที่รวมอยู่ส่วนกลางจะลดน้อยลง ความคล่องตัวในการดำเนินงานของส่วนกลางจะมีมากขึ้น

การปกครองท้องถิ่นสามารถสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากท้องถิ่นมีความแตกต่างกันไม่ว่าทางสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ประชาชน ความต้องการ และปัญหาต่างกันออกไป ผู้ที่ให้บริการหรือแก้ไขปัญหาให้ถูกจุด และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนก็ต้องเป็น ผู้ที่รู้จักปัญหาและความต้องการ ของประชาชนเป็นอย่างดี การบริหารงานจึงจะเป็น

ไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ไม่ต้องเสียเวลาเสนอเรื่องขออนุมัติ ไปยังส่วนเหนือขึ้นไป ท้องถิ่นจะบริหารงานให้เสร็จสิ้นลง ภายในท้องถิ่นนั่นเอง ไม่ต้องสิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็น

การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมือง การบริหารของประเทศในอนาคต ผู้นำหน่วยการปกครองท้องถิ่นย่อมเรียนรู้ประสบการณ์ทางการเมือง การได้รับเลือกตั้ง การสนับสนุนจากประชาชนในท้องถิ่นย่อมเป็นพื้นฐานที่ดีต่ออนาคตทางการเมืองของตน และยังฝึกฝนทักษะทางการบริหารงานในท้องถิ่นอีกด้วย ในประเทศไทย ผู้นำทางการเมืองที่มีชื่อเสียง เช่น นายทองหยด จิตตะวีระ, นายสุรินทร์ เทพกาญจนา เป็นต้น ล้วนแต่มีผลงานจากการเป็นนายกเทศมนตรี หรือผู้บริหารท้องถิ่นมาก่อน จนสามารถประสบความสำเร็จเป็นนักการเมืองที่มีชื่อเสียงในระดับชาติ

การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวความคิดในการพัฒนาชนบท แบบพึ่งตนเอง การปกครองท้องถิ่นโดยยึดหลักการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดการพัฒนาชนบท แบบพึ่งตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การดำเนินงานพัฒนาชนบท ที่ผ่านมายังมีอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมจากประชาชน ในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ซึ่งการพัฒนาชนบทที่สัมฤทธิ์ผลนั้น จะต้องมาจากการริเริ่มช่วยตนเอง ของท้องถิ่น ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงกัน โดยอาศัยโครงสร้างความเป็นอิสระ ในการปกครองตนเอง ซึ่งต้องมาจากการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง มิเช่นนั้นแล้ว การพัฒนาชนบทจะเป็นลักษณะ “หยิบยื่นยัดใส่ หรือกึ่งหยิบยื่นยัดใส่” เกิดความคาดหวัง ทุกปีจะมี “ลาถลอย” แทนที่จะเป็นผลดีต่อท้องถิ่นกลับสร้างลักษณะการพัฒนาแบบพึ่งพา ไม่ยอมช่วยตนเอง อันเป็นผลทางลบต่อการพัฒนาพื้นฐานระบอบประชาธิปไตย

สรุปได้ว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญ คือ เป็นกลไกที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น ทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในรูปของการให้บริการต่างๆอย่างมีประสิทธิภาพ และรวดเร็ว

5. การปกครองส่วนท้องถิ่นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ปี 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติไว้ในหมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อกำหนดหลักการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่น ไว้ดังนี้

มาตรา 249 ภายใต้บังคับมาตรา 1 ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามวิธีการและรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กฎหมายบัญญัติการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใดให้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นและความสามารถในการปกครองตนเองในด้านรายได้ จำนวนและความหนาแน่นของประชากร และพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบ ประกอบกัน

มาตรา 250 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่และอำนาจดูแลและจัดทำบริการสาธารณะและ

กิจกรรมสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 251 การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งต้องใช้ระบบคุณธรรมและต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความจำเป็นของแต่ละท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ การจัดให้มีมาตรฐานที่สอดคล้องกันเพื่อให้สามารถพัฒนาร่วมกันหรือการสับเปลี่ยนบุคลากรระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันได้

มาตรา 252 สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นหรือในกรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ จะให้มาโดยวิธีอื่นก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติคุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย

มาตรา 253 ในการดำเนินงาน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชนทราบ รวมตลอดทั้งมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 254 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกันเพื่อเสนอข้อบัญญัติหรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ

6. องค์ประกอบการปกครองท้องถิ่น

ระบบการปกครองท้องถิ่นจะต้องประกอบด้วย องค์ประกอบ 7 ประการ คือ

สถานะตามกฎหมาย (Legal Status) หมายความว่า หากประเทศใดกำหนดเรื่องการปกครองท้องถิ่นไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศ การปกครองท้องถิ่นในประเทศนั้นจะมีความเข้มแข็งกว่าการปกครองท้องถิ่นที่จัดตั้งโดยกฎหมายอื่นเพราะข้อความที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศนั้นมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจอย่างแท้จริง

พื้นที่และระดับ (Area and Level) ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นมีหลายประการ เช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ และความสำนึกในการปกครองตนเองของประชาชนจึงได้มีกฎเกณฑ์ที่จะกำหนดพื้นที่และระดับของหน่วยการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 2 คือหน่วยการปกครองท้องถิ่นขนาดเล็กและขนาดใหญ่ สำหรับขนาดของพื้นที่จากการศึกษาขององค์การสหประชาชาติ โดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) องค์การศึกษาวิทยา

ศาสตร์และวัฒนธรรม (UNESCO) องค์การอนามัยโลก (WHO) และสำนักกิจการสังคม (Bureau of Social Affair) ได้ให้ความเห็นว่าหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่สามารถให้บริการและบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพได้ ควรมีประชากรประมาณ 50,000 คน แต่ก็ยังมีปัจจัยอื่นที่ต้องพิจารณาด้วย เช่น ประสิทธิภาพในการบริหาร รายได้ และบุคลากร เป็นต้น

การกระจายอำนาจและหน้าที่ การที่จะกำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ที่มากขึ้นขึ้นอยู่กับนโยบายทางการเมืองและการปกครองของรัฐบาลเป็นสำคัญ

องค์การนิติบุคคล จัดตั้งขึ้นโดยผลแห่งกฎหมายแยกจากรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลแห่งชาติมีขอบเขตการปกครองที่แน่นอน มีอำนาจในการกำหนดนโยบายออกกฎ ข้อบังคับ ควบคุมให้มีการปฏิบัติตามนโยบายนั้นๆ

การเลือกตั้ง สมาชิกองค์การหรือคณะผู้บริหารจะต้องได้รับเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ทั้งหมดหรือบางส่วน เพื่อแสดงถึงการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน โดยเลือกผู้บริหารท้องถิ่นของตนเอง

อิสระในการปกครองตนเอง สามารถใช้ดุลยพินิจของตนเองในการปฏิบัติกิจการภายในขอบเขตของกฎหมายโดยไม่ต้องขออนุมัติจากรัฐบาลกลาง และไม่อยู่ในสายการบังคับบัญชาของหน่วยงานทางราชการ

งบประมาณของตนเอง มีอำนาจในการจัดเก็บรายได้ การจัดเก็บภาษีตามขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจในการจัดเก็บ เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะทำนุบำรุงท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

การควบคุมดูแลของรัฐ เมื่อได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้วยังคงอยู่ในการกำกับดูแลจากรัฐ เพื่อประโยชน์และความมั่นคงของรัฐและประชาชนโดยรวม โดยการมีอิสระในการดำเนินงานของหน่วยการปกครองท้องถิ่นนั้น ทั้งนี้มิได้หมายความว่าไม่มีอิสระเต็มที่ทีเดียว คงหมายถึงเฉพาะอิสระในการดำเนินการเท่านั้น

สรุปได้ว่า องค์ประกอบการปกครองท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 7 ประการ คือ 1) สถานะตามกฎหมาย 2) พื้นที่และระดับ 3) การกระจายอำนาจและหน้าที่ 4) องค์การนิติบุคคล 5) การเลือกตั้ง 6) อิสระในการปกครองตนเอง 7) งบประมาณของตนเอง 7) การควบคุมดูแลของรัฐ

7. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political participation) ถือเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบประชาธิปไตยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจต่อการเมืองการปกครองของประเทศ และที่สำคัญการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง กล่าวคือ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย สังคมใด จะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ พิจารณาได้จากระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำ แสดงว่าสังคมนั้นมีระดับความเป็นประชาธิปไตยต่ำ โดยนัยนี้ นักวิชาการทางรัฐศาสตร์บางกลุ่มจึงถือว่า การพัฒนาทางการเมืองคือ การทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาทางการเมือง โดยตรงโดยเฉพาะ การพัฒนาการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการดำเนินงานหลายประการโดยเฉพาะ การทำให้ประชาชนยอมรับโครงการและสามารถดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดทั้งนี้ก็เนื่องมาจากกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ตรงกับความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังช่วยในการพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในการช่วยเหลือตนเองอันเป็นการนำไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างดียิ่ง

8. สรุป

การเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นถือเป็นหลักการขั้นพื้นฐานที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อีกทั้ง ยังเป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นของประชาชน ด้วยการออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งเพื่อเลือกตัวแทนของตนเอง เข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยในท้องถิ่นถือเป็นจุดเริ่มต้นของประชาธิปไตยของชาติ อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งท้องถิ่นยังเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงสถานะของผู้บริหารท้องถิ่นและยังเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพของประชาธิปไตยท้องถิ่น อีกทั้ง การเลือกตั้งท้องถิ่นยังเปรียบเสมือนเวทีในการศึกษาระบบการเมืองในท้องถิ่นเช่นเดียวกับการเมืองในระดับชาติ

ผลการเลือกตั้งท้องถิ่น สามารถแสดงถึงการตอบสนองของประชาชนในท้องถิ่น ที่มีต่อนโยบายที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งในท้องถิ่นใช้ในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งจะนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงทิศทางของนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิม ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น ซึ่งประเด็นที่ใช้ในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นนี้ อาจจะมีความสอดคล้องหรือแตกต่างจากประเด็นนโยบายที่มีอยู่ในการเมืองระดับชาติก็ได้

นอกจากนี้ การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นเรื่องในชีวิตประจำวันโดยทั่วไป ทำให้ไม่ได้ในทางปฏิบัติ แต่การเลือกตั้งท้องถิ่นก็ไม่ใช่ทั้งหมดของความเป็นประชาธิปไตยที่มีอยู่ เพราะการปกครองท้องถิ่นตามหลักการสากล จะต้องให้ความสำคัญกับการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่นตามหลักประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) เพื่อให้ผลลัพธ์ที่ได้เป็นประโยชน์ต่อกับประชาชน

ในท้องถิ่นโดยตรงจากการร่วมคิดร่วมทำกิจการสาธารณะด้วยตนเองอย่างมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ประชาชนในท้องถิ่น จึงไม่ควรมึบบทบาทเพียงแคไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งท้องถิ่นเท่านั้น แต่ต้องมีบทบาทติดตามและตรวจสอบการทำงานของตัวแทนและฝ่ายบริหารในระดับท้องถิ่นที่ได้รับเลือกตั้งเข้าไปบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หรือรัฐบาลท้องถิ่นเพราะมีความใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ. (2531). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, โกวิทย์ พวงงาม. (2555). *การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต*. ม.ป.ป.
- ชวงค์ ฉายะบุตร. (2539). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ศพรินทร์ตั้งเซ็นเตอร์จำกัด.
- ชูศักดิ์ เที้ยงตรง. (2518). *การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัชชานุช พิษิตธนารัตน์. (2562). การทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 7(1), 71-81.
- ณัฐวุฒิ เดชาประเสริฐ. (2561). *รูปแบบการทุจริตข้อเสี่ยงเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ธนศวรร์ เจริญเมือง. (2550). *100 ปีการปกครองไทย พ.ศ. 2440-2540*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: คปไฟ.
- ประทาน คงฤทธิศึกษาการ. (2526). *การปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2525). *การกระจายอำนาจ (decentralization) และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิญญู อังคนารักษ์. (2518). *การปรับปรุงอำนาจการบังคับบัญชาของผู้ว่าราชการจังหวัด : เกร็ดการบริหาร และการปกครอง*. กรุงเทพฯ: ส่วนท้องถิ่น.
- อนันต์ อนันตกุล. (2521). *กรมการปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อุทัย หิรัญโต. (2523). *การปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- Clark, John J. (1957). *Business Nucheations, growth and economic stabilization : areader*. New York : Random House.
- Daniel Wit. (1967). *Comparative Survey of Local Govt and Administration*. Bangkok: Kurusapho Press.
- Montagu, Harris G. (1984). *Comparative Local Government*. Great Britain : William Brendon and Son,
- Robson, William A. (1953). *Local Governmen in Encyclopedia of Social Science*. New York: The Macmillan.

การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

The Decision to Select Members of the House of Representatives for the People of Ban Khok Si, Khok Si Subdistrict, Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province

ชานนท์ สาตมะเร็ง, สุธิพงษ์ สวัสดิ์ดีทา, พระครูปลัดฉัตร ฌสุโท, ประกอบ มีโคตรกอง และอภิณพ ฮาดภักดี
Chanon satmareong, Sutipong Sawatta, Phrakrupalud Thanthon Nasuho, Prakob Meekhotkong
and Apinop Hadpakdee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: 6305504070@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2) เปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูล จำนวน 338 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร (2) ด้านพรรคการเมือง (3) ด้านการหาเสียงของผู้สมัคร (4) ด้านนโยบายของพรรคการเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 76.35$) ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร ($M = 23.16$) รองลงมา คือด้านนโยบายของพรรคการเมือง ($M = 19.34$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ คุณลักษณะด้านพรรคการเมือง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 15.74$)

2. เปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนมีเพศ อายุ ระดับ

การศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชน บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม ประชาชนมีเพศ อายุ ไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมแตกต่างกัน

คำสำคัญ: การตัดสินใจ; สมาชิกสภา; ผู้แทนราษฎร

Abstract

This research Its purpose is 1.To study the decision level of the House of Representatives of Ban Khoksi people, Khok Si Subdistrict, Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province 2. To compare the decision to elect members of the House of Representatives of Ban Khok Si People, Khok Si Subdistrict, Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province. Same or different? It is a quantitative research group of 338 people. Research tools are questionnaires, statistics used in the research: frequency, percentage, average deviation.

The research found that:

1. The decision to elect members of the House of Representatives of Ban Khok Si, Khok Si Sub-district, Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province on all 4 sides is (1). Qualifications of candidates (2) political parties (3) campaigning for candidates (4) political party policies, overall very high (M = 76.35) Qualifications of applicants (M = 23.16) The next is the policy of the political party (M = 19.34) And the least average side is the political party's characteristics with the highest average (M = 15.74).

2. To compare the decisions of the House of Representatives of Ban Khok Si, Khok Si Sub-district, Mueang Khon Kaen District, KhonKaen Province, classified by personal factors. It was found that people had different ages and average monthly income. There is no difference. People with education, career and average monthly income have decided to elect members of the House of Representatives of Ban Khok Si, Khok Si Sub-district, Mueang KhonKaen District, KhonKaen Province in general.

Keywords: decision making; Council member; representative

1. บทนำ

การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่ทั่วโลกต่างยอมรับว่าเป็นระบอบการปกครองโดยคนส่วนใหญ่ (ประยุทธ์ หงษ์ทองคำ, 2539). ที่ให้สิทธิ์เสรีภาพแก่ประชาชนและเป็นการปกครองที่คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนมากที่สุด ดังคำกล่าวของท่านประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาอับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ได้ให้คำนิยามของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (Democracy) ที่ได้รับการยอมรับและนำไป อ้างอิงกันอย่างกว้างขวางว่า “การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองของ ประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” (government of the people, by the people, and for the people) ความหมายของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ดังกล่าว อำนาจสูงสุด หรืออำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยประชาชนทำหน้าที่ปกครองตนเองโดยตรง (Direct Democracy) นั้นเป็นอุดมคติ เพราะในทางปฏิบัตินั้นไม่สามารถกระทำได้ จึงเกิดรูปแบบการปกครอง ระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Indirect Democracy or Representative government) โดยประชาชนเลือกผู้แทนขึ้นทำหน้าที่แทนตน แล้วผู้แทนเหล่านั้นมีหน้าที่ร่วมกันกำหนดทั้งผู้ปกครอง (รัฐบาล) นโยบาย และวิธีการปฏิบัติตามนโยบาย ซึ่งเป็นหลักการและกระบวนการทางการเมืองการปกครองที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ประชาธิปไตย ของอับราฮัม ลินคอล์น การที่ประชาชนทำหน้าที่ปกครองด้วยตนเองโดยตรง จรรยา สุภาพ (2514). หรือเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนเอง เป็นกลไกที่สำคัญที่จะทำให้กระบวนการทางการเมืองใน ระบอบประชาธิปไตยทุกระดับ และทุกมิติ ดำเนินไปด้วยมีประสิทธิภาพ โดยที่ประชาชนต้องมีคุณสมบัติที่สนับสนุนต่อหลักการประชาธิปไตย เช่น มีความสนใจ กระตือรือร้น ที่มีส่วนร่วมทางการเมือง หรือติดตาม ควบคุมตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอย่างจริงจัง

ซึ่งกล่าวได้ว่า การเมืองเป็นเรื่องของทุกคน ที่กล่าวว่าชีวิตของทุกรูปทุกนาม ไม่ว่าจะมนุษย์นั้นจะอยู่ในตำบลใดก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงจากอิทธิพลอำนาจ และแรงกระแทกกระเทือนของการเมืองได้ ไม่ว่าจะมนุษย์จะเข้าไปในลักษณะหรือกระบวนการในการเมืองหรือไม่ก็ตาม พฤติกรรมของ มนุษย์ย่อมเกี่ยวหรือผูกพันกับการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่งผลให้เกิดการแสดงออกทางการเมือง (Political Participation) สนุก สดชื่น (2559). ซึ่งเป็นหัวใจของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ตลอดทั้งได้รับการตอบสนองเอาใจใส่จากนักการเมือง องค์กรทางการเมืองที่มาจากการเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น ทำให้ประชาชนได้หันมาสนใจในเรื่องการเมืองการปกครองมากยิ่งขึ้น จากนั้นก็ได้เข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากขึ้น ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่จากการเมืองการปกครองโดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตย ได้รับอรรถประโยชน์สูงสุดจากการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หรือที่เรียกอีกประการหนึ่งว่า ประชาธิปไตยกินได้

ปัจจุบันการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ถูกมองว่าราษฎรที่ได้รับการศึกษามีน้อย การเข้าถึงสื่อมวลชนก็น้อย การพัฒนาเป็นสังคมคนเมืองก็ต่าง สิ่งพวกนี้ก็คือ ข้อจำกัดของการแสดงทางการเมือง

เมืองที่สำคัญ เช่น ภาวะทางเศรษฐกิจและการครองชีพ ฐานะทาง เศรษฐกิจดี ก็มีความมั่งคั่งและมีโอกาส เป็นประชาธิปไตยได้มากกว่าประเทศที่ยากจน ในขณะเดียวกัน ความยากจน ประชาชนเองจะมีโอกาส เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย แต่ถ้าความยากจน ความขาดแคลน และเดือดร้อนทางเศรษฐกิจมีมาก จนอยู่ในภาวะเกินทน อาจจะทำให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น นับจากหลังปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา เมื่อประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในระบอบการเมืองเพิ่มมากขึ้น มีการเข้า มาส่วนร่วมทางการเมือง ทุกระดับสูงขึ้นมากขึ้น แต่กระนั้นก็ยังพบว่าบทบาทการแสดงออกทางการเมือง ของประชาชน ในระบอบประชาธิปไตยยังขาดจิตใต้สำนึกในการมีส่วนร่วม และขาดความเชื่อมั่นต่อ ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ที่จะรักษาและหวงแหนประชาธิปไตยที่จะไม่ให้ใครคนใดคนหนึ่งมาแย่งชิงเอา ไปจากประชาชนได้ (กรรณิกา ชมดี, 2544)

การมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประจำปี 2566 ที่ผ่านมาของประชาชนชาวบ้าน โคนสี หมู่ 1, 2, 13 และ 14 พบว่า มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด จำนวน 2,167 คน มาใช้สิทธิจำนวน 1,399 คน คิดเป็นร้อยละ 55 % จากเหตุผลข้างต้นทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาระดับการตัดสินใจเลือก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้าน โคนสี ตำบลโคนสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาการตัดสินใจ ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนบ้านโคนสี ตำบลโคนสี อำเภอเมืองขอนแก่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนบ้านโคนสี ตำบล โคนสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคนสี ตำบล โคนสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยการทบทวนเอกสารจากเอกสารตำราผลงาน วิจัยที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามวิถี ประชาธิปไตย บ้านโคนสี ตำบลโคนสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ บ้านโคนสี หมู่ที่ 1, 2, 13 และ 14 ตำบลโคนสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ขอบเขตด้าน ประชากร ได้แก่ ประชาชนในเขตพื้นที่บ้านโคนสี ตำบลโคนสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 2,567 คน ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรต้น คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อ เดือน ตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บ้านโคนสี ตำบลโคนสี อำเภอเมือง

ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย ได้แก่ 1) คุณสมบัติของผู้สมัคร 2) พรรคการเมือง 3) การหาเสียงของผู้สมัคร 4) นโยบายของพรรคการเมือง

4. สรุปผลการวิจัย

การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ประชากรในเขตบ้านโคกสี จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 55.90 อายุระหว่างอายุ 46 – 55 ปี จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 ระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 29.30 อาชีพเกษตรกร จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 26.90 รายได้ 5,001 - 10,000 บาท จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 29.00

การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ทั้ง 4 ด้าน คือ (1) ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร (2) ด้านพรรคการเมือง (3) ด้านการหาเสียงของผู้สมัคร (4) ด้านนโยบายของพรรคการเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 76.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด พบว่า ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร ($M = 23.16$) รองลงมา คือด้านนโยบายของพรรคการเมือง ($M = 19.34$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ คุณลักษณะด้านพรรคการเมือง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 15.74$) ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร พบว่า ระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประชาชนให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของผู้สมัคร ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง ประชาชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนผู้สมัครและนักการเมืองที่ชอบ ประชาชนให้ความร่วมมือกับทางราชการ ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดี ประชาชนพูดคุยประเด็นการเมืองกับสมาชิกภายในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คงฤทธิ์ กุลวงษ์ (2561) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่ออำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ด้านพรรคการเมือง พบว่า การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ด้านพรรคการเมือง โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

มาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ จากประสบการณ์การเลือกตั้งทำให้ประชาชนเล็งเห็นความสำคัญในการเลือกพรรค ที่มีผู้สมัครที่น่าเชื่อถือ ซึ่งสอดคล้องกับ มานพ เข้มเมือง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวงอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการใช้สิทธิการเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ นกุล ชื่นพิก และคณะ(2561)ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในตำบลเขาพระอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในตำบลเขาพระอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก

3. ด้านการหาเสียงของผู้สมัคร พบว่า ระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ด้านการหาเสียงของผู้สมัคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การตัดสินใจเป็นผู้เข้าร่วมสนับสนุนการหาเสียง เช่น รถหาเสียง ป้าย ใบปลิว ทำให้ประชาชนท่านอื่นได้ทราบถึงข้อมูลผู้สมัคร และตัดสินใจเข้าร่วมรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องการใช้สิทธิลงคะแนน และทำให้ได้มีการตัดสินใจเข้าร่วมรณรงค์หาเสียงในเขตพื้นที่ของผู้ลงสมัครของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยาณี กปิตถัย(2554) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนาสาร อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยทำการศึกษาถึงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนาสาร อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี แบ่งออกเป็นด้านการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และการตรวจสอบการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4. ด้านนโยบายของพรรคการเมืองประโยชน์ต่อส่วนรวมก็ได้ พบว่า ระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ด้านการหาเสียงของผู้สมัคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประชาชนเลือกผู้สมัครที่มีนโยบาย ทำเพื่อส่วนรวม และเลือกผู้สมัครที่มีนโยบายการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนได้มีอาชีพมั่นคง ได้เลือกผู้สมัครที่มีนโยบายที่สนับสนุนการท่องเที่ยว เพิ่มรายได้แก่ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ นกุล ชื่นพิก และคณะ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในตำบลเขาพระอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในตำบลเขาพระอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงด้านพรรคการเมือง

1.1 คณะกรรมการการเลือกตั้งควรกำหนดให้ส่งเสริมประชาชนมีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เช่น มีการให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

1.2 คณะกรรมการการเลือกตั้งควรหาวิธีการส่งเสริมให้ประชาชนมีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เช่น มีการให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 คณะกรรมการการเลือกตั้งควรนำผลการวิจัยการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ไปประยุกต์ใช้กับการเลือกคุณสมบัติของผู้สมัคร

2.2 คณะกรรมการการเลือกตั้งควรส่งเสริมให้ประชาชนมีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

2.3 คณะกรรมการการเลือกตั้งควรจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการทำการศึกษาเรื่อง การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

3.2 ควรนำผลการศึกษาที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในองค์กร หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

3.3 ควรมีการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข่าวสารเพื่อกระตุ้นให้ ประชาชนมีส่วนร่วมการ แสดงออกทางการเมืองควรส่งเสริมให้ประชาชนไปใช้เลือกตั้ง จากป้าย โฆษณา สื่อออนไลน์ ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการไปใช้เลือกตั้ง ควรมีการส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่องการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ คณะกรรมการการเลือกตั้งควรกำหนดให้ส่งเสริมประชาชนมีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เช่น มีการให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งควรหาวิธีการส่งเสริมให้ประชาชนมีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้

แผนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เช่น มีการให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และสิทธิที่เกี่ยวกับการเลือกตั้ง คณะกรรมการการเลือกตั้งควรนำผลการวิจัย การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ไปประยุกต์ใช้กับการเลือกคุณสมบัติของผู้สมัคร คณะกรรมการการเลือกตั้งควรส่งเสริมให้ประชาชนมีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น คณะกรรมการการเลือกตั้งควรจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษาเรื่อง การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของประชาชนบ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป ดังนี้ควรมีการทำการศึกษารื่อง การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ควรนำผลการศึกษาที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในองค์กร หน่วยงาน ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป ควรมีการประชาสัมพันธ์หรือเผยแพร่ข่าวสารเพื่อกระตุ้นให้ ประชาชนมีส่วนร่วมการแสดงออกทางการเมืองควรส่งเสริมให้ประชาชนไปใช้เลือกตั้ง จากป้าย โฆษณา สื่อออนไลน์ ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการไปใช้เลือกตั้ง ควรมีการส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชน เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา ชมดี. (2544). *การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ: ศึกษา เฉพาะกรณีโครงการสารภีตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์คณะสังคมศาสตร์มหาบัณฑิต สังคมสงเคราะห์ศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- คงฤทธิ กุลวงษ์. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 143(3), 120-123.
- จรรยา สุภาพ. (2514). *การเมือง*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประหยัด หงษ์ทองคำ. (2539). *พัฒนาการทางการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: พาพาสปิยาณี กปิตถัย.
- (2554). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนาสารอำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นุกูล ชื่นพัก วรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล และจิราพร ปลอดภัย. (2561). พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในตำบลเขาพระอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา. *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9*. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

-
- มานพ เข้มเมือง. (2556). “การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลหนองแวงอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 5(1), 107-124.
- สนุก สິงห์มาตร. (2559). รูปแบบการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(3), 29-44.

การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนอง
วัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
The Decision To Select Members Of The Khon Kaen Municipality
Council Of The People Of Khum Nong Wat Phatthana, Nai
Mueang Subdistrict, Mueang Khon Kaen District Khon Kaen
Province

พระจิรกิตติ กิตติจิรวุฒโน, พระสิทธิชัย สิริโร, สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา พระมหาชลภักตร์ ชลภทโท,
ทรงพล โชติกเวชกุล และบุรินทร์ ภูัสกุล

Phra Jirakitt Kittijiravaddhano, Phra Sittichai Siritharo, Sutipong Sawatta,
Phramaha Cholaphat Cholapadho, Songphon Choutikavatchagul and Burin Poosakul
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 6305504034@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 2) เปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง อายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในคุ้มหนองวัดพัฒนา กลุ่มตัวอย่างจำนวน 221 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.07$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด พบว่า ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ($M = 4.18$) รองลงมาได้แก่ ด้านเหตุผลเลือกตัวบุคคล และด้านระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง ($M = 4.10$) ด้านการลงคะแนนเสียง ($M = 3.91$)

2. การเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่างกัน มีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นแตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มี ระดับการศึกษาต่างกัน มีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การตัดสินใจ; สมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่น; คุ้มหนองวัดพัฒนา

Abstract

This research the objectives are: 1. To study the level of decision-making in the election of Khon Kaen Municipality Council members of the people of Khum Nong Wat Phatthana, Nai Mueang Subdistrict, Mueang Khon Kaen District. Khon Kaen Province 2. To compare the decision to elect members of the Khon Kaen Municipality Council of the people of Khum Nong Wat Phatthana, Nai Mueang Subdistrict, Mueang Khon Kaen District. Khon Kaen Province How are they the same or different? Population includes people who have the right to vote, aged 18 years and up. Lives in Khum Nong Wat Phatthana Develop a sample group of 221 people. Research tools include questionnaires. Statistics used in research include frequency, percentage, mean, standard deviation Standards.

The results of the research found that:

1. The decision to select members of the Khon Kaen Municipality Council of the people of Khum Nong Wat Phatthana, Nai Mueang Subdistrict, Mueang Khon Kaen District. Khon Kaen Province, all 4 sides Overall it was at a high level ($M = 4.07$). Arranged from highest to lowest average, it was found that the use of voting rights ($M = 4.18$), followed by: Reasons for choosing a person and the timing of election decision making ($M = 4.10$), the voting aspect ($M = 3.91$).

2. Results of comparing the level of decision making in selecting members of the Khon Kaen Municipality Council of the people of Khum Nong Wat Phatthana, Nai Mueang Subdistrict, Mueang Khon Kaen District. Khon Kaen Province Classified by personal factors, it was found that people with different genders, ages, occupations, and average incomes There are different decisions to choose members of the Khon Kaen City Municipality.

As for the people who have different educational levels It has been decided to elect members of the Khon Kaen Municipality Council. no different.

Keywords: Decision; Member of the Khon Kaen Municipality Council; Khum Nong Wat Phatthana

1. บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นถือว่าเป็นพื้นฐานของการส่งเสริมการปกครองรูปแบบประชาธิปไตย โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา จึงถือได้ว่าเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติ ตนของประชาชนเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย โดยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในแผนการดำเนินงานต่างๆ ของท้องถิ่น และยังให้เกิดความสำนึกในสิทธิหน้าที่ของตนเอง ที่มีต่อสังคมส่วนรวมหน้าที่พลเมืองอันจะนำไปสู่การปกครองที่ดี ดังนั้นจึงถือได้ว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครอง ของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน ซึ่งการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองที่กล่าวได้ว่ามีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด เพราะประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งตัวแทนของตนเองส่วนใหญ่เข้าทำหน้าที่ในองค์กรที่เรียกว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ ทำภารกิจเพื่อตอบสนองงานตามต้องการและแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเทศบาลนครขอนแก่น (2566)

จากพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลของประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน ที่อยู่ในภายใต้อิทธิพลของการโน้มน้าวชักจูงด้วยวิธีการต่างๆ โดยเฉพาะวิธีการเสนอผลประโยชน์ที่ตอบแทนให้ จึงได้นำไปสู่ปัญหาทางการเมืองต่างๆ เป็นจำนวนมาก และสำหรับระบบการเมืองไทยแบบท้องถิ่นเท่าที่ผ่านมาเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ สติธร ธนานิธิโชติ (2566)

จังหวัดขอนแก่นเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีการแข่งขันทางการเมืองค่อนข้างสูงตามที่คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2564 โดยให้จัดการเลือกตั้งภายใน 60 วันนับตั้งแต่วันที่คณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศกำหนดให้มีการเลือกตั้ง ซึ่งเปิดรับสมัครรับเลือกตั้งในระหว่างวันจันทร์ที่ 8 ถึงวันศุกร์ที่ 12 กุมภาพันธ์ 2564 และกำหนดวันเลือกตั้งเป็นวันอาทิตย์ที่ 28 มีนาคม 2564 จากการเลือกตั้งที่ผ่านมามีประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา เข้าไปใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวน 407 คน จากผู้มีสิทธิ 492 คิดเป็น 82.7% ซึ่งไม่ถึงครึ่งจากประชากรที่มีสิทธิเลือกตั้ง อาจเป็นเพราะระบบการเลือกตั้งมีความยุ่งยาก ถ้าการเลือกตั้งถูกทำให้ง่ายมากขึ้นคนจะไปเลือกตั้งมากขึ้นหรือไม่ เช่น การเลือกตั้งในวันหยุดจะทำให้จำนวนคนออกไปเลือกตั้งเปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้

ยังมีการศึกษาระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับการเลือกตั้ง เช่น จำนวนวันเลือกตั้งจำนวนการเลือกตั้งในวันหยุด การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งทางไปรษณีย์บุทเลือกตั้งแบบพิเศษ เป็นต้น ทั้งหมดนี้อาจทำให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อย สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2564)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามปัจจัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่น ของประชาชนในเขตชุมชนคุ้มหนองวัดพัฒนา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) ประชากร (Population) ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ที่อาศัยอยู่ในคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น แยกเป็น ชาย 213 คน และ เพศหญิง 239 คน รวมจำนวน 492 คน กลุ่มตัวอย่าง การคำนวณขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับใช้ในการวิจัย โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามานะ (Tarō Yamane) จำนวน 221คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling) ส่วนบุคคล

4. สรุปผลการวิจัย

การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 52.90 มีระหว่างอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 25.80 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา, ปวส. จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 24.40 มีอาชีพอื่นๆ จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 40.70 มีรายได้ 5,001-10,000 บาท จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 23.10

การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.07$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด พบว่า ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 4.18$) รองลงมา คือ ด้านระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง และด้านเหตุผลเลือกตัวบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 3.78$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อย คือ ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ($M = 3.78$)

ผลการเปรียบเทียบการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนอง
วัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิจัย
พบว่า ประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ที่มีเพศ อายุ
อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่น
โดยภาพรวม แตกต่างกัน ดังนั้นจึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน
มีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่น โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงไม่ยอมรับ
สมมติฐานที่ตั้งไว้

5. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลในครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภา
เทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า ระดับผลการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชน
คุ้มหนองวัดพัฒนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่ประชาชนส่วนใหญ่เลือกผู้แทน
ตนเข้าไปทำหน้าที่บริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่จะพิจารณาถึงนโยบาย การแก้ปัญหา
และการพัฒนาของผู้ลงสมัครนั้นๆ ทำให้เป็นที่สนใจของประชาชนส่วนใหญ่ที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการ
พัฒนา เขตพื้นที่ที่อยู่อาศัยของตน จะให้ได้จากแบบสอบถามที่จากโดยภาพรวมจะเห็นได้ว่า ประชาชนได้
ให้ความสนใจและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการเลือกตั้ง เนื่องจากเทศบาลนครขอนแก่น เป็นเขตพื้นที่การ
ปกครองท้องถิ่นที่มีประชากรจำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นพื้นที่เศรษฐกิจของจังหวัดขอนแก่น มีการแข่งขัน
ต่างๆ มากมาย การที่ประชาชนให้ความสนใจเกี่ยวกับการเลือกตั้งตัวแทนเข้ามาบริหารงาน การปกครองและ
พัฒนาส่งเสริมด้านชีวิตที่ดีให้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนที่เข้าใจปัญหาและมีความคิดที่อยากให้เขตพื้นที่
ของตนพัฒนา จึงทำให้การเลือกตั้งเป็นแนวทางให้ทำสิ่งนั้นให้สำเร็จ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการตัดสินใจเลือก
สมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนาในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เป็นการ
เล็งเห็นความสำคัญของสิทธิการเลือกตั้งและให้ความสำคัญของปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดล
ฤดี วรรณสุทธะ (2544) ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรศึกษารณการเลือก
ตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 5 มกราคม พ.ศ. 2544 ในพื้นที่อำเภอภูซำ จังหวัดยโสธร” ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัย
ทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพและรายได้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของ
ประชาชนส่วนปัจจัยทางสังคม ได้แก่ อายุระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียง
เลือกตั้งของประชาชนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง จากการศึกษพบว่า ระดับผลการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาล
นครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทำให้เห็นว่าประชาชนส่วน

ใหญ่ในความสัมพันธ์กับสิทธิการเลือกตั้งของตน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง และประชาชนให้ความสนใจกับการแก้ปัญหาและการพัฒนาตามนโยบายหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งที่จะเข้ามาพัฒนาพร้อมจะแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประชาชนในเขตพื้นที่ต้นอาศัยการบริหารที่ดีนั้นต้องอาศัยเสียงส่วนมากจากประชาชนในการมีเสียงในการพัฒนาผ่านนโยบายการหาเสียง ดังนั้นการใช้สิทธิของประชาชนทำให้เห็นการมีความรู้ความเข้าใจในอำนาจสิทธิการเลือกตั้งของตน เป็นการปลูกฝังแนวความคิดให้กับคนรุ่นใหม่ในการใช้สิทธิเลือกตั้ง และได้ทราบถึงความสำคัญในการออกไปใช้สิทธิของตน การใช้สิทธิเลือกตั้งนั้นประชาชนและภาครัฐได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก และการให้ความรู้แก่ประชาชน ทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิการเลือกตั้งของตน ตามระบอบประชาธิปไตย ที่ประชาชนทั่วไปควรที่จะเข้าใจ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ มานพ เข้มเมือง (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวงอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลหนองแวง อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการใช้สิทธิการเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ นุกูล ชื่นพัก และคณะ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในตำบลเขาพระอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในตำบลเขาพระอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง อยู่ในระดับมาก

2. ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จากการศึกษาพบว่า ระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประชาชนมองว่าเป็นกระบวนการหนึ่งในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่ควรจะต้องเลือกคนเข้ามาทำหน้าที่บริหารงานและพัฒนาตามนโยบายของผู้รับสมัครรับเลือกตั้ง และการเลือกตั้งต้องอาศัยความรู้ต่างๆ ทั้งนโยบายการหาเสียง มองไปถึงความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์การทำงาน เพื่อเป็นการเลือกตั้งที่เลือกผู้สมัครที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาบริหารงานกิจการต่างๆ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการตัดสินใจเลือกตั้งของประชาชนขึ้นกับเหตุผลส่วนบุคคล ทั้งนโยบายการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้ง หัวคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้งแนะนำ ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นที่ยอมรับของสังคม ลงคะแนนตามสมาชิกในครอบครัว ได้รับสิ่งตอบแทนจากผู้สมัคร และเพราะมีความคุ้นเคยกับผู้สมัคร และได้แรงจูงใจจากคนในพื้นที่ การลงคะแนนเป็นเครื่องมือที่จะช่วยบอกเสียงข้างมากตัดสินใจอย่างไร เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนให้เกิดผลหรือการปฏิบัติไปตามที่ตกลงใจนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสถิต สุทธิมน (ราชวงศ์) (2563) โดยท่านได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชน ในจังหวัดขอนแก่น เขตเลือกตั้งที่ 1 ผลงานวิจัยพบว่า ระดับพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชน

ในจังหวัดขอนแก่น เขตเลือกตั้งที่ 1 ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ด้านระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง พบว่า พิจารณาตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ด้านระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การตัดสินใจเลือกตั้งผู้สมัครในวันเลือกตั้ง เป็นการที่ประชาชนบางส่วนอาจมีการเชื่อมั่นในประสพการณ์การทำงานของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ทั้งการที่ประชาชนตัดสินใจเลือกตั้งผู้สมัครตอนอยู่ในคูหาเลือกตั้ง ส่วนมาแล้วนั้นอาจเพราะยังมีความลังเลใจในการเลือกตั้ง ด้วยเหตุผลต่างๆ ตามที่เข้าใจในช่วงต้นและเปลี่ยนใจในช่วงท้ายในขณะที่อยู่ในคูหาเลือกตั้ง ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตเลือกตั้งเป็นการตัดสินใจเลือกผู้ลงสมัครเลือกตั้งที่มีประสพการณ์การทำงานที่ให้เห็นเป็นประจักษ์ ทำให้เกิดความพอใจต่อการตัดสินใจเลือกตั้งผู้สมัครตั้งแต่ก่อนหาเสียง และการที่ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งมีการลงพื้นที่หาเสียง เป็นการใกล้ชิดกับประชาชนอีกทั้งยังเป็นการรับและพร้อมที่จะไปแก้ปัญหาและพัฒนา ทำให้ประชาชนมีการตัดสินใจเลือกตั้งผู้สมัครขณะหาเสียง หรือประชาชนบางส่วนหลังจากได้ทบทวนนโยบายพัฒนาและแก้ปัญหาของผู้สมัครรับเลือกตั้งจึงทำให้ประชาชนมี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชภาดา ธนวิโรดม (2557) ได้ทำการศึกษางานวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขต เทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

4. ด้านเหตุผลเลือกตัวบุคคล จากการศึกษาพบว่า การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ด้านเหตุผลเลือกตัวบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้มีความรู้ความสามารถทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่น ในการทำงานบริหารพัฒนาและแก้ปัญหาของประชาชนได้ อีกการที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นคนในพื้นที่ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่นั้นอาจมีความเชื่อมั่นและเป็นสนับสนุนคนในพื้นที่ในการไปทำหน้าที่แก้ไขปัญหาหรือพัฒนา ในเขตพื้นที่ของตน จากการศึกษาผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ที่สร้างคุณประโยชน์ให้กับชุมชน ทำให้ประชาชนได้เห็นการทำงานและเป็นการสนับสนุนในการทำงานของผู้ลงสมัคร และผู้สมัครรับเลือกตั้งถ้าเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องจากหน่วยงานต่างๆ ถือได้ว่าเป็นผู้ที่ความเคารพและความนับถือของคนส่วนมากในพื้นที่ ซึ่งส่งผลต่อการทำงานได้ง่ายหลังจากได้รับอำนาจการบริหารงาน เพราะได้รับการเสียงสนับสนุนจากประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมพล นุชอุดม และคณะ (2562) ได้ทำการศึกษางานวิจัยเรื่อง “เกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกผู้แทนระดับท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานครพบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกผู้แทนระดับท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

5. ผลการเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ในภาพรวม จำแนกตามเพศ พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าประชาชนไม่ว่าจะมีเพศใดก็ตามต่างก็มีทัศนคติหรือความคิดเห็น

ที่ไม่แตกต่างกันออก ดังนั้นการตัดสินใจเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านของประชาชนบ้านแดงน้อย หมู่ที่ 7 ตำบลบ้านทุ่ม อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา กะตากลุ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพะพรมจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกันการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนเฉพาะกรณี หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพะพรมจังหวัดนครศรีธรรมราช ไม่แตกต่างกัน

6. ผลการเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ในภาพรวม จำแนกตามอายุ พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่น โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า อายุเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ที่สำคัญเพราะอายุจะเป็นที่บ่งถึงประสบการณ์และระดับประสบการณ์ในเรื่องต่างๆ ของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องชี้ถึงความคิดความเชื่อ การคิดวิเคราะห์สำหรับการตัดสินใจหรือ อายุยังทำให้บุคคลมีความแตกต่างกัน เช่นเมื่ออายุมากขึ้น ก็ทำให้ประสบการณ์มากขึ้น ความฉลาดรอบคอบก็มากขึ้น ทำให้ความสนใจมีการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของโพธิ์คิน ขวออุ่นหล้า และคณะ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดบึงกาฬ” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดบึงกาฬแตกต่างกัน

7. การเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ในภาพรวม จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า อาชีพซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการแนวความคิด และปัญหาที่แตกต่างกันตามอาชีพของแต่ละบุคคล จึงส่งผลในการใช้สิทธิการเลือกตั้งตามนโยบายของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับ พรสวัสดิ์ นวพลและคณะ (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานครของพื้นที่แขวงศาลาธรรมสพน์เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ของพื้นที่แขวงศาลาธรรมสพน์เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานครแตกต่างกัน

8. ผลการเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ในภาพรวม จำแนกตามอาชีพ พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่น โดยภาพรวม แตกต่างกันซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ วสันต์ สุวรรณ (2547) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษา

เฉพาะกรณีตำบลหนองจ่อมอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกักันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณีตำบลหนองจ่อมอำเภอสันทรายจังหวัดเชียงใหม่แตกต่างกัน

9. ผลการเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ในภาพรวม จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา โดยภาพรวม แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รายได้เฉลี่ยต่อเดือนซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลและมีอิทธิพลต่อกระบวนการทางความคิดและทัศนคติของแต่ละบุคคล แนวความคิดหรือการแสดงความคิดเห็นจึงแตกต่างกันออกไปตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา กะตากล (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหมจังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันการมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนเฉพาะกรณี หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหมจังหวัดนครศรีธรรมราชแตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้นำท้องถิ่นและสมาชิก ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง โดยให้มีการจัดอบรมให้ความรู้ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง ด้านระยะเวลาการตัดสินใจเลือกตั้ง ด้านเหตุผลเลือกตัวบุคคล ต่อการตัดสินใจเลือกตั้งและให้เร่งเห็นความสำคัญของสิทธิการเลือกตั้งของตน

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

ผู้นำท้องถิ่นและสมาชิกในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ควรนำงานวิจัย ไปปรับใช้ในการบริหารงานให้มีความเป็นรูปธรรมให้ชัดเจน มีการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตามความต้องการของประชาชน และให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการทำวิจัยเรื่อง การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

3.2 ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในองค์กร หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่อง การตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษาได้รับองค์ความรู้จากศึกษาครั้งนี้ คือ 1. พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของ ประชาชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น คุ้มหนองวัดพัฒนาตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2. ประชาชนที่มี เพศ อายุ อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่างกันมีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มี ระดับการศึกษา ต่างกันมีการตัดสินใจเลือกสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่นของประชาชนคุ้มหนองวัดพัฒนา ไม่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา กะตากล. (2562). การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนศึกษาเฉพาะกรณี หมู่ที่ 4 ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหมจังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(6), 2860-2874.
- เฉลิมพล นุชอุดม. (2562). เกณฑ์ในการตัดสินใจเลือกผู้แทนระดับท้องถิ่น ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 11(2), 132.
- ดลฤดี วรรณสุทธะ. (2547). พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรศึกษารณีการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2554 ในพื้นที่อำเภอกุตุชุมจังหวัดยโสธร. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นุชปลาตา ธนวิโรตม. (2557). พฤติกรรมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นุกูล ชื่นพิก, วรลักษณ์ ลลิตศศิวิมล และจิราพร ปลอดนุ้ย. (2561). พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในตำบลเขาพระอำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา. *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติแลนานาชาติ ครั้งที่ 9*. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- โพธิ์คิน ขวอ่นหล้า และคณะ. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดบึงกาฬ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 12(2), 354-367.
- พรสวรรค์ นวพล. (2560). พฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ของพื้นที่แขวงศาลาธรรมสพน์เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร. (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). สมุทรปราการ: สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ.

- มานพ เข้มเมือง. (2556). การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลหนองแวงอำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 5(1), 107-124.
- วสันต์ สุวรรณ. (2547). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลหนองจ่อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สตีธร ธนานิธิโชติ. (2566). *พฤติกรรมนิยมและสถาบันนิยมในการเมืองการเลือกตั้ง*. เข้าถึงได้จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=พฤติกรรมนิยมและสถาบันนิยมในการเมืองการเลือกตั้งไทย>
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2564). *ประกาศกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่น*. เข้าถึงได้จาก https://www.ect.go.th/ect_th/th/main
- สำนักงานทะเบียนเทศบาลนครขอนแก่น. (2563). *ประชาชนทั่วไปที่มีสิทธิเลือกตั้งที่อาศัยอยู่ในเทศบาลนครขอนแก่น*. เข้าถึงได้จาก https://www.ect.go.th/ect_th/th/election-results

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
The Participation Of Citizens In The Development Of Natural
Resources And The Environment In Lam Phan Sub-district
Municipality, Mueang District, Kalasin Province

พรชัย ติตย์เจริญ, สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา และชาญชัย ฮวดศรี

Pornchai Thitcharoen, Suthiphong Sawattha, Chanchai Huadsri

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 611410007@std.cas.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยประยุกต์ตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนจำนวน 400 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ และวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรายด้านพบว่า 1.ด้านการตัดสินใจ (M = 3.63) อยู่ในระดับมาก 2.ด้านการดำเนินการ (M = 3.47) อยู่ในระดับปานกลาง 3.ด้านการรับผลประโยชน์ (M = 3.47) อยู่ในระดับปานกลาง 4.ด้านการประเมินผล (M = 3.53) อยู่ในระดับมาก และในภาพรวม (M = 3.52) อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์แตกต่างกัน และประชาชนที่มี เพศ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า 1) ด้านฉันทะ 1) ด้านฉันทะ ควรมีความศรัทธาและความพอใจในการร่วมมือหรือมีส่วนร่วม มีความเข้าใจถึงหน้าที่ หลักปฏิบัติ ในการที่จะพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับเทศบาลในการจัดกิจกรรมเพื่อความสมานฉันท์ในท้องถิ่นและการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ 2) ด้านวิริยะ ควรร่วมมือกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันไม่ควรปล่อยปะละเลย ร่วมกันแก้ไขโดยไม่ปิดความรับผิดชอบ หมั่นศึกษาหาความรู้เพื่อมาพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง 3) ด้านจิตตะ ประชาชนทุกคนต้องมีจิตสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง มีความจริงใจ ตั้งใจในการแก้ไขปัญหา ควรมีความสำนึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ 4) ด้านวิมังสา ควรมีการวางแผน วางแนวทางในการปฏิบัติ มีการพิจารณาหาเหตุผลถึงปัญหาที่มีในท้องถิ่นร่วมกัน เพื่อที่จะทำการพัฒนาได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

Abstract

This research aimed to: 1) study the level of citizen participation in the development of natural resources and the environment in Lam Phan Sub-district Municipality, Mueang District, Kalasin Province; 2) compare the participation of citizens in the development of natural resources and the environment in Lam Phan Sub-district Municipality, Mueang District, Kalasin Province, classified by personal factors; 3) propose ways to enhance citizen participation in the development of natural resources and the environment in Lam Phan Sub-district Municipality, Mueang District, Kalasin Province, applying the Four Iddhipāda. The research adopted a mixed-method approach, consisting of quantitative research using questionnaires to collect data from a sample of 400 individuals. Statistical analysis included frequency, percentage, mean, and standard deviation values,

hypothesis testing with t-tests and F-tests, and qualitative research through in-depth interviews with 12 key informants, analyzed using descriptive content analysis techniques.

The research findings were as follows:

1. The overall level of citizen participation in the development of natural resources and the environment in Lam Phan Sub-district Municipality, Mueang District, Kalasin Province, was high ($M = 3.52$), with decision-making ranked the highest ($M = 3.63$) followed by evaluation ($M = 3.53$), action ($M = 3.47$), and benefit reception ($M = 3.47$).

2. The comparison of citizen participation levels based on individual factors shows significant statistical differences by age, education, and occupation, aligning with the set hypotheses at the 0.05 level. Gender and average monthly income did not show a significant difference, contradicting the hypotheses.

3. Recommendations for enhancing citizen participation in the development of natural resources and the environment in Lam Phan Sub-district Municipality follow the Four Iddhipāda. Citizens should have faith and satisfaction, continuously seek knowledge, possess a sense of civic duty, sincerity in jointly solving problems, plan and outline action strategies, and collectively consider local issues to develop effectively and appropriately.

Keywords: participation of citizens,;Development of natural resources and the environment

1. บทนำ

ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง เพราะเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิตของประชาชน และทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม การพัฒนาเทคโนโลยีอันเป็นผลมาจากการพัฒนาประเทศและการเพิ่มขึ้นของประชากรมนุษย์อย่างรวดเร็วในช่วงเวลาที่ผ่านมาทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ น้ำ ดิน และแร่ธาตุอย่างสิ้นเปลือง ส่งผลทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดังกล่าวทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจยังเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเพื่อผลิตสินค้าทั้งที่เป็นสินค้าประเภททุน (capital goods) และสินค้าบริโภค (consumer goods) ซึ่งกระบวนการผลิตนี้เองที่ก่อให้เกิดของเสียออกสู่สิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพชนบทเป็นชุมชนเมืองอาจเป็นอีกสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมรุนแรงมากขึ้น (อภิลาส โอสธานนท์, 2537) และ

การพัฒนาประเทศในบริบทของสังคมไทยก็เช่นกัน ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมได้ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว มีความสัมพันธ์กันกับอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากร และการขยายตัวของสังคมเมือง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นด้านสาธารณสุข ปลอดภัย ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา และอื่น ๆ ซึ่งล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อการเจริญเติบโตของประเทศ ก่อให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการในรูปแบบต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น ทำให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่เกินศักยภาพในการรองรับ นอกจากนี้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังถูกใช้เป็นแหล่งรองรับมลพิษและของเสียจากกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์อีกด้วย ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ สุขภาพอนามัย ตลอดจนคุณภาพชีวิตของประชาชน(นปภัช ธรรมบำรุง, 2564)

เทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่รับผิดชอบประชาชนในเขตพื้นที่บริการที่ได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมหลากหลายกิจกรรม ทั้งด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรม ทั้งยังเป็นแหล่งชุมชนที่พักอาศัย ต้องเผชิญปัญหาท้าทายแบบใหม่ เนื่องจากสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงจากชนบทและอิงฐานการผลิตการเกษตรไปสู่สังคมเมือง ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เน้นทางด้านวัตถุนิยมทำให้สังคมหลงลืมความถูกต้อง วัฒนธรรมตะวันตกเผยแพร่เข้ามาอย่างรวดเร็วและมีการรับเอาวัฒนธรรมดังกล่าว โดยไม่มีการปรับให้เข้ากับสังคม ดังนั้น จึงเกิดปัญหาในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางชีวภาพและกายภาพ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ ปัญหาขยะ ปัญหาน้ำท่วมขัง รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ อีก ซึ่งมีผลทำให้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมขยายวงกว้างออกไป(เทศบาลตำบลลำพาน, 2566) จึงจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนร่วมกับภาครัฐ ตามหลักการปกครองตนเอง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักใช้ รู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ อันจะเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน

นอกจากประชาชนซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมทั้งท้องถิ่นแล้ว แนวทางปฏิบัติเพื่อที่จะทำให้การมีส่วนร่วมพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและเพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายได้ โดยในทางพระพุทธศาสนาได้แสดงหลักแห่งการทำงานที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพ อันสามารถที่จะให้งานนั้นเกิดสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ที่เรียกว่า อิทธิบาท(ที.ปา. (ไทย) 11/306/277,มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ ความเพียรพยายามทำในสิ่งนั้น จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ วิมังสา หมั่นพิจารณาสอบสวนหาเหตุผลในสิ่งนั้นให้กระจ่างชัด อิทธิบาททั้ง 4 ประการนี้จะเป็นเครื่องมือให้เกิดการบรรลุถึงผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่ม

กรณีศึกษาให้กับองค์ความรู้ด้านการปกครองท้องถิ่นในการที่จะกำหนดการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นเจ้าของท้องถิ่นโดยแท้จริง โดยคาดหวังว่าจะก่อให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างประชาชนกับภาครัฐในท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยประยุกต์ตามหลักอิทธิบาท 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ซึ่งใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) เพื่อการวิเคราะห์ให้มีความครอบคลุมรอบด้าน

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) มีประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 9,103 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2566) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12 รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลงานวิจัย ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา 2 รูป ผู้บริหารเทศบาล 1 คน สมาชิกสภาเทศบาล 1 คน ข้าราชการประจำในเทศบาล 2 คน ผู้นำชุมชน หมู่บ้าน 6 คน การเก็บรวบรวม การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยการสำรวจ จากการแจกแบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 รูปหรือคน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในการวิจัยเชิงปริมาณ เมื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องของแบบสอบถาม จากนั้นจึงนำแบบสอบถามซึ่งมีความถูกต้องสมบูรณ์มาลงรหัสตามวิธีการวิจัยทางสถิติ และดำเนินการ

ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์จากนั้นนำผลที่ได้มาทำตารางวิเคราะห์ทางสถิติเพื่ออธิบายความหมายต่อไป และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 รูปหรือคน ใช้การพรรณนาความ

4. สรุปผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรายด้านพบว่า 1.ด้านการตัดสินใจ ($M = 3.63$) อยู่ในระดับมาก 2.ด้านการดำเนินการ ($M = 3.47$) อยู่ในระดับปานกลาง 3.ด้านการรับผลประโยชน์ ($M = 3.47$) อยู่ในระดับปานกลาง 4.ด้านการประเมินผล ($M = 3.53$) อยู่ในระดับมาก และในภาพรวม ($M = 3.52$) อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ แตกต่างกัน มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และประชาชนที่มี เพศ รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน แตกต่างกัน มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ตามหลักอิทธิบาท4 พบว่า 1) ด้านฉันทะ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมีความศรัทธาและความพอใจในการร่วมมือหรือมีส่วนร่วม มีความเข้าใจถึงหน้าที่ หลักปฏิบัติ ในการที่จะพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับเทศบาลในการจัดกิจกรรมเพื่อความสมานฉันท์ในท้องถิ่นและการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ 2) ด้านวิริยะ การมีส่วนร่วมนั้นเกิดความสำเร็จได้ก็เพราะเกิดจากการที่ประชาชนนั้นร่วมมือกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันไม่ควรปล่อยปะละเลย ร่วมกันแก้ไขโดยไม่ปิดความรับผิดชอบ หมั่นศึกษาหาความรู้เพื่อมาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลช่วยกัน 3) ด้านจิตตะ ประชาชนทุกคนต้องมีจิตสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง มีความจริงจัง ตั้งใจในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน ควรมีความสำนึกรับผิดชอบต่อนหน้าที่หรืองานที่ได้รับมอบหมาย 4) ด้านวิมังสา การมีส่วนร่วมของประชาชนจะเกิดผลที่มีประสิทธิภาพขึ้นได้นั้น ควรมีการวางแผน วางแนวทางในการปฏิบัติ มีการพิจารณาหาเหตุผลถึงปัญหาที่มีในท้องถิ่นร่วมกัน เพื่อที่จะทำการพัฒนาได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์

5. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลในครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประชาชนได้เข้าร่วมประชุมกับเทศบาลเสนอปัญหาความต้องการของท้องถิ่น จัดกิจกรรมของกลุ่มต่างๆ ในพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมขึ้นในท้องถิ่น มีความยินดีให้ความร่วมมือในโครงการต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเอง และท้องถิ่น มีความรู้ความเข้าใจถึงปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นและร่วมมือกันเข้าไปแก้ไขอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อัญมณี ทาทิตย์, 2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่อำเภอวังสมบุญ จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่อำเภอวังสมบุญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phra Khamla Xayyavong, 2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า 1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระธวัชชัย สนธิธมโม(วรรณนาวิน), 2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1. ด้านการตัดสินใจ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการตัดสินใจ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเลือกแนวทางและการวางแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหาเป็นขั้นตอน เทศบาลได้เชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อัญมณี ทาทิตย์, 2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่อำเภอวังสมบุญ จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

2. ด้านการดำเนินการ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการดำเนินการ พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประชาชนได้เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมหรือการให้ความร่วมมือกับกลุ่มที่ดำเนินการของเทศบาล มีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการ โดยอาจเป็นการให้คำแนะนำสนับสนุนทรัพยากร และเทศบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยเริ่มตั้งแต่ให้ประชาชนรับรู้ข้อมูล การดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย(พระมหาสุริยะ มหฺทโว (มาธธรรม), 2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

3. ด้านการรับผลประโยชน์ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประชาชนสามารถนำกิจกรรมหรือโครงการต่างๆของ การพัฒนาท้องถิ่น ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ได้รับความสะดวกในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น อนุรักษ์ป่าไม้ การจัดการขยะมูลฝอยในหมู่บ้าน ได้มีได้เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามและประเมินผล ในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ(ญาณิศา โคตะมา และคณะ, 2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางเลน อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

4. ด้านการประเมินผล ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านการประเมินผล พบว่าอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของโครงการหรือการพัฒนาต่างๆของเทศบาล มีส่วนร่วมในการติดตามดูแล อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมตามแผนงานของโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phra Khamla Xayyavong, 2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตพื้นที่อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดนโยบายให้ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมกับเทศบาล คือ ประสานงานให้ประชาชนทำงานร่วมกับเทศบาลเป็นทีมโดยตั้งเป้าหมายในการ

ในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเทศบาลให้ชัดเจนร่วมกันกับประชาชน

1.2 สำนักงานส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการกำหนดนโยบายให้เทศบาลได้มีการส่งเสริมหลักธรรมอิทธิบาท4ให้กับประชาชน เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติในการมีส่วนร่วมที่ดีในท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ประชาชน พนักงานของรัฐในท้องถิ่น รวมถึงนักการเมืองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ควรนำหลักอิทธิบาท4 ไปใช้ในการทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรมให้ชัดเจน มีแนวทางการแก้ปัญหาที่ตรงตามความต้องการของประชาชน และให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

2.2 ผลการวิจัยพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในค่าเฉลี่ยในการปฏิบัติงานด้านการดำเนินการน้อยกว่าด้านอื่น ดังนั้นประชาชนควรทำความเข้าใจในการมีส่วนร่วมใหม่ด้วยการหมั่นเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมหรือการให้ความร่วมมือกับผู้มีหน้าที่ดำเนินการของเทศบาล และหมั่นศึกษาหาความรู้แนวทางสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาร่วมกับผู้อื่นในท้องถิ่น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

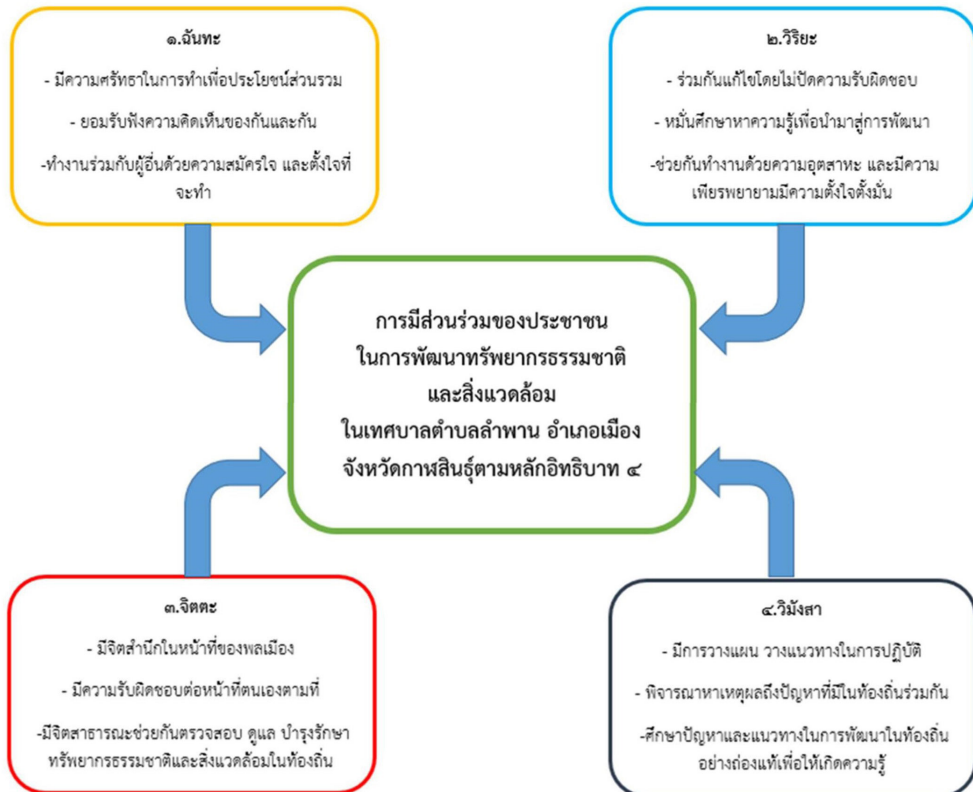
3.1 ควรมีการทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของนักการเมืองท้องถิ่นระดับจังหวัด

3.2 ควรมีการทำวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีในเทศบาลตำบลลำพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

3.3 ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในองค์กร หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

ญาณิศา โคคะมาย และคณะ, การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางเลนอำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี, HUSO Journal of Humanities and Social Sciences, ปีที่ 3 ฉบับที่ (กรกฎาคม – ธันวาคม 2562), หน้า 15.

นปภัช ธรรมบำรุง, การปรับตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อมในช่วงสถานการณ์โรคระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) :ศึกษากรณีตำบลตลาดใหม่ อำเภอวิเศษชัยชาญ จังหวัดอ่างทอง, รายงานการค้นคว้าอิสระ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, (2564).

พระรัชชชัย สนธิธมโม (วรรณาวิน), การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมือง
สระแก้ว จังหวัดสระแก้ว, สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2561).

พระมหาสุริยะ มหฺทโว (มาธรรม), ประสิทธิภาพการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลหมูสีอำเภอปากช่อง
จังหวัดนครราชสีมา, สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์,
(บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2561).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

อภิลาส โอสถานนท์, รัฐกับปัญหาสภาพแวดล้อม. สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย. (กรุงเทพฯ: บริษัท อมริ
นทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, 2537).

อัญมณี ทาทิตย์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขต
พื้นที่อำเภอวังสมบูรณ์ จังหวัดสระแก้ว, การค้นคว้าอิสระคณะบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการจัดการ
ทั่วไปคณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี 2563.

Phra Khamla Xayyavong, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดินตำบล
มหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการ
พัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2561).

สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, สถิติจำนวนประชากร, พื้นที่ จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง
ตำบลลำพาน ข้อมูลเดือน เมษายน 2566, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [https://stat.bora.dopa.
go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData](https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/displayData), [29 เมษายน 2566].

วิเคราะห์อวกาศในเชิงพุทธปรัชญา

An Analytical Study of the Space in Buddhist Philosophy

สมชาย หานนท์, พระครูปริยัติคุณรังษี, พระมหาสมศักดิ์ สติสัมปโน และศตวรรษ สงกาพันธ์

Somchai Hanon, Phrakrupariyatkunarangsi, Phramahasomsak Satisampanno

and Satawat Songkaphan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Loei Buddhist College, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nunhanon@gmail.com

บทคัดย่อ

ความแท้จริงของความรู้ นักปราชญ์ ฝ่ายตะวันตกเรียกว่า คาทีกอรี่ (Categories) คือ สสาร กาล เทศะ และความเป็นเหตุเป็นผล เงื่อนไขหรือเหตุปัจจัยแห่งความรู้ มี 2 ลัทธิ ที่อธิบายไว้ คือ มาตรฐานในการตัดสินความรู้ 1) ลัทธิประจักษ์วาท เชื่อว่า “ความรู้สามารถเปิดเผยตัวเองได้ ทั้งผุดขึ้นในจิตของบุคคล และความรู้จริงจะต้องอาศัยประสบการณ์” 2) ลัทธิวิรวาท เชื่อว่า “ความรู้ไม่สามารถเปิดเผยตัวเองได้ จะผุดขึ้นในใจก็ไม่ได้ แต่ความรู้จะเกิดขึ้นได้ ต่อเมื่อมีสื่อกลาง ที่จะทำให้เกิดความรู้” ทฤษฎีญาณวิทยา เหตุผลนิยม-ความเข้าใจ (understanding) ประสบการณ์นิยม-ผัสสะ (sensation) ลัทธิค้ำนธ์-ทั้งความเข้าใจและผัสสะ สัญชาตญาณนิยม-อชฌัตติกญาณ (intuition) วิวรณ์-การเปิดเผยจากพระเจ้า (revelation) พระพุทธศาสนา-ตรัสรู้ (enlightenment) คือแนวความคิดที่ถือว่ามนุษย์มีความรู้ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ซึ่งความรู้ นั้นจัดว่าเป็นความรู้ที่แท้จริง เป็นอิสระจากประสบการณ์ ถือว่าเป็นความรู้ที่แน่นอนตายตัว ที่เรียกว่า ความจริงที่จำเป็น (necessary truth) จะต้องไม่เป็นความจริงที่ไม่แน่นอน (contingent truth) กิจกรรมทางปัญญา คือ การคิดตามเหตุผลซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่สามารถนำมนุษย์ไปสู่ความรู้ที่แน่นอนได้ ใช้วิธีการนิรนัย (Deduction) ในการแสวงหาความรู้ เหตุผลนิยม (Rationalism)

คำสำคัญ: อวกาศ; พุทธปรัชญา

Abstract

The truth of knowledge, Western sages called Categories, that is, matter, cadence, and rationality. Conditions or causes of knowledge There are two doctrines described: the standard for the judgment of knowledge. both arise in the mind of a person and real

knowledge must be based on experience.” 2) Revelation doctrine believes that “knowledge cannot reveal itself. will not pop up in your mind but knowledge is possible only when there is a medium Theories of epistemology, rationalism-understanding, empiricism - sensation, Kantism-both understanding and touch. Intuition - intuition Revelation - revelation Buddhism - enlightenment is the concept that human beings have innate knowledge, which knowledge is considered true knowledge. independent of experience It is considered knowledge that is certain, so-called necessary truth, must not be a contingent truth. can lead man to certain knowledge Use the deduction method in acquiring knowledge, rationalism.

Keywords: Space; Buddhist Philosophy

1. บทนำ

คาทีกอรี พื้นฐาน 4 ประการ คือ สสาร กาล เทศะ และความเป็นเหตุผล (1) สสาร (Substance) เป็นรากฐานของ ปหารณะ อื่นๆ เช่น คุณะ กรรม เพราะคุณสมบัติและอากัปภิกิริยาจำเป็นต้องเกิดขึ้นโดยอาศัยในสสาร ในขณะที่เดียวกันสสารก็ต้องอาศัย ปหารณะอื่นๆ ด้วยเพราะหากไม่มีคุณสมบัติและอากัปภิกิริยาเสียแล้ว ก็ไม่สามารถรู้จักสสารได้เลย คำว่า ทรัพย์ (สสารอันติมะ) ประกอบไปด้วย ดิน น้ำ ลม ไฟ อากาศ กาละ อวกาศ อาตมัน มนัส โดยมีดินและไฟ เป็นสสารผสมไม่เที่ยงแท้ดิน น้ำ ลม ไฟ จัดเป็นปรมาณู อาตมัน แบ่งเป็น 2 คือ ชีวิตมัน และปรมาตมัน อากัปภิกิริยา หรือ กรรม (Action) คือ ความไม่หยุดนิ่งของ สสาร ได้แก่ การเคลื่อนที่ เคลื่อนไหว ของสสารแบ่งเป็น 5 อย่าง ได้แก่ พุ่งขึ้นบน เช่น โยนบอลขึ้นบน พุ่งลงล่าง เช่น ปล่อยบอลลงพื้น หดเข้า เช่น กำมือ ขยายออก เช่น แขนมือ การเคลื่อนไปในทิศทางต่างๆ เช่น เดินไปหน้า ถอยไปหลัง (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2540) (2) กาละ (Time) มีสภาพเป็นหนึ่งนิรันดร เป็นพื้นฐานให้รู้ถึงความเป็นว่า เป็นอดีต ปัจจุบัน อนาคต เก่า ใหม่ เป็นต้น ช่วงเวลา อุมาสวามี ได้ให้ความหมายว่า คือสิ่งที่ทำให้เกิดมีสันตติ เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับการสืบต่อการเปลี่ยนแปลง การเคลื่อนไหว ความใหม่ และความเก่าไม่สามารถเข้าใจสถานะวัตถุได้เลยหากปราศจากกาละ เช่น มะม่วงลูกหนึ่ง ตอน เป็นผลสีเขียวก็อย่างหนึ่ง เมื่อสุกเป็นสีเหลืองก็อีกอย่างหนึ่ง ถ้าไม่มีความแตกต่างระหว่างกาละดังกล่าว ก็ไม่สามารถเข้าใจความแตกต่างระหว่างผลมะม่วงสีเขียวกับสีเหลืองได้เลย (3) เทศะ หมายถึงที่ว่าง ซึ่งสามารถรองรับวัตถุ ซึ่งกินเนื้อที่ มีน้ำหนักได้อาศัยอยู่ได้ เทศะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ แต่สามารถรับรู้ได้โดยการอนุมาน กล่าวคือ วัตถุทุกชนิดต้องการที่อยู่ ที่ที่วัตถุอยู่ได้ต้องเป็นที่ว่าง ดังนั้น ที่ว่างจึงมี หากปราศจากที่ว่างแล้ว วัตถุก็ตั้งอยู่ไม่ได้ (4) ความเป็นเหตุผล มี 2 ลัทธิ ที่อธิบายไว้ คือ มาตรฐานในการ ตัดสินความรู้ คือ 1) ลัทธิประจักษ์วาท เชื่อว่า “ความรู้สามารถเปิดเผยตัวเองได้ ทั้งผุดขึ้นในจิตของบุคคล

และความรู้จริงจะต้องอาศัยประสบการณ์” 2) ลัทธิวิวัฒนาการ เชื่อว่า “ความรู้ไม่สามารถเปิดเผยตัวเองได้ จะผุดขึ้นในใจก็ไม่ได้ แต่ความรู้จะเกิดขึ้นได้ ต่อเมื่อมีสื่อกลาง ที่จะทำให้เกิดความรู้” (เอ็ม. หิริยัณนะ, 2520 : 40-45)

2. ประเด็นหลัก

ประวัติและพัฒนาการอวกาศ (History and Space Generation) มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ที่เพิ่งถือกำเนิดขึ้นเมื่อสี่ล้านปีก่อนบนดาวเคราะห์อายุ 4,600 ล้านปีดวงนี้ โลกเป็นดาวเคราะห์ดวงที่ 3 ในบรรดาดาวเคราะห์ทั้ง 9 ของระบบสุริยะ ระบบสุริยะอยู่ในกาแล็กซีทางช้างเผือกซึ่งเมื่อมองจากด้านข้างจะมีรูปร่างเหมือนจานสองใบประกบกัน และดูเหมือนก้นหอยเมื่อมองจากด้านบน กาแล็กซีทางช้างเผือกมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 100,000 ปีแสง ซึ่งหมายความว่าหากสามารถเดินทางด้วยความเร็วเท่ากับแสง จะต้องใช้เวลาถึง 100,000 ปี ในการเดินทางจากขอบกาแล็กซีด้านหนึ่งไปยังอีกด้านหนึ่ง ดวงอาทิตย์เป็นหนึ่งในดาวฤกษ์จำนวนหนึ่งแสนล้านดวงของกาแล็กซีทางช้างเผือก โดยดวงดาวที่มองเห็นได้ด้วยตาเปล่าทั้งหมดอยู่ในกาแล็กซีเดียวกันนี้ ปัจจุบันนักดาราศาสตร์เชื่อว่าเอกภพประกอบด้วยกาแล็กซีถึงหนึ่งแสนล้านกาแล็กซี โดยกาแล็กซีแมกเจลแลนใหญ่อยู่ใกล้กาแล็กซีทางช้างเผือกมากที่สุด ด้วยระยะทางที่แสงใช้ระยะทางในการเดินทางถึง 170,000 ปี เอกภพทั้งหมดถือกำเนิดขึ้นมาได้อย่างไร เป็นปริศนาที่นักดาราศาสตร์พยายามค้นหาคำตอบมานานแล้ว ปัจจุบันคำอธิบายที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดคือทฤษฎีบิกแบง ทฤษฎีบิกแบง ระบุว่าการระเบิดครั้งยิ่งใหญ่เมื่อประมาณ 15,000 ล้านปีก่อนเป็นต้นกำเนิดของเอกภพและสรรพสิ่งทั้งหมด หลังการระเบิดเอกภพขยายตัวออกทุกทิศทางพร้อมกับอุณหภูมิที่ค่อยๆ ลดลง เมื่อเวลาผ่านไปนับล้านปีกลุ่มอนุภาคเล็กละเอียดและโปรตรอนเริ่มรวมตัวกันเป็นกาแล็กซีต่อมาฝุ่นภายในกาแล็กซีจึงรวมตัวกับแก๊สไฮโดรเจนและฮีเลียมเกิดเป็นดาวฤกษ์ซึ่งเปล่งแสงได้จากปฏิกิริยานิวเคลียร์ที่เกิดขึ้นภายใน วาระสุดท้ายของดาวฤกษ์ทุกดวงจะมาถึงเมื่อไฮโดรเจนซึ่งเป็นเชื้อเพลิงหลักเริ่มหมดลง ดาวฤกษ์จะสว่างวาบขึ้นพร้อมกับขยายตัวกระทั่งรัศมีเพิ่มขึ้นกว่าร้อยเท่าเรียกว่าดาวยักษ์แดง ปรากฏการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นกับดวงอาทิตย์ในอีก 5,000 ล้านปีข้างหน้าซึ่งเมื่อเวลานั้นมาถึงโลกจะถูกเผาไหม้เป็นเถ้าถ่านอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง หลังจากขยายตัวเป็นดาวยักษ์แดง ดาวฤกษ์จะเข้าสู่วาระสุดท้าย โดยการหดตัวอย่างรุนแรง หากเป็นดาวฤกษ์ที่มีมวลสารน้อย เช่นดวงอาทิตย์ พื้นผิวส่วนนอกจะกลายเป็นสภาพเป็นก๊าซแผ่ออกสู่ห้วงอวกาศส่วนแกนกลางจะเย็นลงพร้อมกับหดตัวอย่างรุนแรงกลายเป็นดาวแคระขาว ซึ่งมวลสารของดวงดาว 1 ซ็อนโตะจะมีน้ำหนักประมาณ 1,000 ตัน แต่หากดวงดาวมีมวลมากพออาจระเบิดเป็น Supernova แกนกลางที่เหลือจะกลายเป็นดาวนิวตรอนซึ่งมีความหนาแน่นสูงมากจนมวลสาร 1 ซ็อนโตะหนักนับพันล้านตันและหากดาวดวงนั้นมีมวลมากกว่า 3 เท่าของดวงอาทิตย์อาจเกิดการหดตัวอย่างแรงที่สุดจนกลายเป็นหลุมดำหรือ Black Hole ที่มีแรงดึงดูดมหาศาลจนแม้แต่

แสงก็ไม่อาจหลบหนีการดูดกลืนเข้าสู่หลุมดำได้ การก่อเกิด เปลี่ยนแปลง และเสื่อมสลายของดาวฤกษ์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา มวลสารและพลังงานของดวงดาวที่แตกดับกลับกลายเป็นองค์ประกอบของดาวดวงใหม่หมุนเวียนต่อไปไม่สิ้นสุด สิ่งใดดำรงอยู่ก่อนการก่อเกิดเอกภพวาระสุดท้ายของเอกภพเป็นเช่นไรรวมทั้งมีชีวิตอยู่บนดาวดวงอื่นหรือไม่ทั้งหมดนี้คือปริศนาที่ยังรอคำตอบจากนักบุกเบิกห้วงอวกาศรุ่นต่อไป เกร็ดดาราศาสตร์ หากเทียบอายุ 15,000 ล้านปีของเอกภพเป็นเวลา 24 ชั่วโมงมนุษย์ก็คือสิ่งมีชีวิตที่มีการเกิดและดับทุก 0.0005 วินาทีและหากเทียบรัชมี 100,000 ปีแสงของกาแล็กซีทางช้างเผือกเป็นระยะทาง 1 กิโลเมตรมนุษย์ก็จะมีขนาดเพียง 1 ใน 5,000 ล้าน มม.เท่านั้นนี่คือความเล็กน้อยด้อยค่าของมนุษย์เมื่อเทียบกับเอกภพอันยิ่งใหญ่ (Barbara Ryden, 2003 : 63-65)

กำเนิดเอกภพ (Big Bang) ปัจจุบันเอกภพประกอบด้วยกาแล็กซีจำนวนเป็นแสนล้านกาแล็กซีระหว่างกาแล็กซีเป็นอวกาศที่เว้งว่างกว้างไกล เอกภพจึงมีขนาดใหญ่โดยมีรัศมีไม่น้อยกว่า 13,700 ล้านปีแสง ภายในกาแล็กซีแต่ละแห่งประกอบด้วยดาวฤกษ์จำนวนมากโลกของเราเป็นดาวเคราะห์ที่ดวงหนึ่งในระบบสุริยะ ซึ่งเป็นสมาชิกของกาแล็กซีของเรา บิกแบงเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการระเบิดครั้งยิ่งใหญ่ที่ทำให้พลังงานส่วนหนึ่งเปลี่ยนเป็นสสารมีวิวัฒนาการต่อเนื่องจนเกิดเป็นกาแล็กซี เนบิวลา ดาวฤกษ์ ระบบสุริยะ โลก ดวงจันทร์ และสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในปัจจุบัน (Edward Harrison, 2000) ส่วนอายุของเอกภพการใช้ค่าคงที่ของฮับเบิลคำนวณหาอายุของเอกภพ ยังไม่สามารถหาอายุที่แท้จริงของเอกภพได้ จึงเข้าใจว่าโลกและเอกภพ มีมาตั้งแต่โบราณไม่เปลี่ยนแปลง แต่ความจริงแล้วเพราะเอกภพถือกำเนิดขึ้น ณ เวลาหนึ่ง แต่เวลาผ่านมานานเท่าไรแล้วละ หากต้องการหาอายุของโลก สามารถใช้เรดิโอไอโซโทปมาวัดอายุและเวลาในการก่อสร้างในการก่อตัวของหินเปลือกโลกทำให้รู้ว่าโลกก่อตัวขึ้นมานานเท่าไร แต่ถ้าต้องการคำนวณหาเวลาที่เอกภพก่อตัวขึ้นจำเป็นต้องวัดอายุของดาวฤกษ์ ดาวฤกษ์ที่มีสมบัติแตกต่างกันจะมีอายุต่างกันด้วย กระจุกดาวทรงกลม (Globule cluster) ที่เก่าแก่ที่สุดราว 12,000 ล้านปี

จากเดิมที่ไม่อะไรอยู่เลยแล้วปรากฏขึ้นอย่างทันทีทันใดหรือไม่สิ่งๆ ที่เรียกว่าการกำเนิดเอกภพ ย้อนกลับไปสู่อดีตราว 18,000 ล้านปีก่อน จากกฎของฮับเบิลเอกภพจะมีขนาดเล็กเหมือน “จุด” จุดหนึ่ง ในเวลานั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร จากช่วงเอกภพเป็นสเหมือน จุด ขนาดเล็ก เริ่มเกิดการขยายตัวที่มีลักษณะเหมือนการระเบิด เรียกกันว่า บิกแบง (big bang) หรือ การระเบิดครั้งใหญ่ของเอกภพ ในขณะที่มวลสารทั้งหมดที่มีอยู่ในเอกภพอันกว้างใหญ่ไพศาลในปัจจุบันอัดแน่นอยู่ใน จุด ทำให้มีพลังงานสะสมอยู่มหาศาล ทว่าทั้งเอกภพเริ่มขยายตัวเพราะแรงดันที่เกิดจากพลังงานดังกล่าว ซึ่งเริ่มกลายเป็นสสารตามสมการของไอน์สไตน์ ขณะที่เอกภพยังเป็นสเหมือน จุด อยู่ นั้น มีความหนาแน่นสูงมากดังนั้นจึงเกิดปรากฏการณ์น่าอัศจรรย์แตกต่างจากที่เราเห็นในชีวิตประจำวัน เอกภพได้ปรากฏขึ้นมาอย่างทันทีทันใดจากเดิมที่เป็นเพียงความว่างเปล่าไม่มีอะไรอยู่เลย (Slipher, 1969 : 54-57) ตามหลักกลศาสตร์ควอนตัม (quantum mechanics) นั้น การดำรงอยู่ของสสารเป็นการซ้อนทับกันของคลื่น ซึ่งอธิบายได้สมการ

การเคลื่อนที่ของคลื่น เพราะฉะนั้น ทฤษฎีที่ว่า เอกภพเกิดขึ้นทันทีทันใด จากเดิมที่ไม่มีอะไรอยู่เลย จึงมีความเป็นไปได้ และอาจกล่าวได้ว่าสสารจำนวนหนึ่ง ณ เวลาหนึ่งที่แน่นอน มีความเป็นไปได้ว่าจะสูญหายไปทันทีเหมือนอยู่อีก ณ เวลาหนึ่ง มีโอกาสน้อยมากที่จะเกิดขึ้นแต่ก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นไปไม่ได้เลย อย่างไรก็ตามเมื่อวัตถุหดตัวเล็กลงมันจะขนาดเล็กลงจนอาจเกิดสภาพที่บางก็มีอยู่ บางครั้งก็หายไป ทฤษฎี “บิกแบง” (Big Bang Theory) เป็นทฤษฎีทางดาราศาสตร์ที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจักรวาล ปัจจุบันเป็นทฤษฎีที่เป็นที่เชื่อถือและยอมรับมากที่สุด ทฤษฎีบิกแบงเกิดขึ้นจากการสังเกตของนักดาราศาสตร์ที่ว่า ขณะนี้จักรวาลกำลังขยายตัว ดวงดาวต่างๆ บนท้องฟ้ากำลังวิ่งห่างออกจากกันทุกที เมื่อย้อนกลับไปสู่อุณหภูมิที่ต่ำ ดวงดาวต่างๆ จะอยู่ใกล้กันมากกว่านี้ และเมื่อนักดาราศาสตร์คำนวณอัตราความเร็วของการขยายตัวทำให้ทราบถึงอายุของจักรวาลและการคลี่คลายตัวของจักรวาล รวมทั้งสร้างทฤษฎีการกำเนิดจักรวาลขึ้นอีกด้วย ตามทฤษฎีนี้ จักรวาลกำเนิดขึ้นเมื่อประมาณ 15,000 ล้านปีที่แล้ว ก่อนการเกิดของจักรวาล ไม่มีมวลสาร ช่องว่าง หรือกาลเวลา จักรวาลเป็นเพียงจุดที่เล็กยิ่งกว่าอะตอมเท่านั้น และด้วยเหตุใดยังไม่ปรากฏแน่ชัด จักรวาลที่เล็กที่สุดนี้ได้ระเบิดออกอย่างรุนแรงและรวดเร็วในเวลาเพียงเศษเสี้ยววินาที (Inflationary period) แรงระเบิดก่อให้เกิดหมอกธาตุซึ่งแสงไม่สามารถทะลุผ่านได้ (Plasma period) ต่อมาจักรวาลที่กำลังขยายตัวเริ่มเย็นลง หมอกธาตุเริ่มรวมตัวกันเป็นอะตอม จักรวาลเริ่มโปร่งแสงในทางทฤษฎีแล้วพื้นที่บางแห่งจะมีมวลหนาแน่นกว่า ร้อนกว่า และเปล่งแสงออกมามากกว่า ซึ่งต่อมาพื้นที่เหล่านี้ได้ก่อตัวเป็นกลุ่มหมอกควอนตัมใหญ่โตมหึมา และภายใต้กฎของแรงโน้มถ่วง กลุ่มหมอกควอนตัมอันมหึมานี้ได้ค่อยๆ แยกออก จนเป็นโครงสร้างของ “กาแล็กซี่” (Galaxy) ดวงดาวต่าง ๆ ได้ก่อตัวขึ้นในกาแล็กซี่ และจักรวาลขยายตัวออกอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยนักดาราศาสตร์คำนวณว่าจักรวาลประกอบด้วยกาแล็กซี่ประมาณ 1 ล้านล้านกาแล็กซี่ และแต่ละกาแล็กซี่มีดาวฤกษ์ อย่างเช่น ดวงอาทิตย์อยู่ประมาณ 1 ล้านล้านดวง และสุริยจักรวาลอยู่ปลายขอบของกาแล็กซี่ที่เรียกว่า “ทางช้างเผือก” (Milky Galaxy) และกาแล็กซี่ทางช้างเผือกก็อยู่ปลายขอบของจักรวาลใหญ่ทั้งหมด โลกจึงมีได้เป็นศูนย์กลางของจักรวาล (Einstein, 1919 : 25-26)

อากาศ เป็นสสารชนิดที่ห้าซึ่งเป็นพื้นฐานให้เกิดคุณสมบัติคือเสียง เสียงเป็นสิ่งที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส แต่อากาศรับรู้เช่นนั้นไม่ได้ สิ่งที่รับรู้ได้จะต้องมีลักษณะเป็น 2 ข้อ คือ มีรูปร่างและสี แต่อากาศนั้นไม่มีรูปร่างอย่างวัตถุทั่วไปและไม่มีสี ประสาทสัมผัสของมนุษย์จึงรับรู้การมีอยู่ไม่ได้ ไวเศษิกะกล่าวว่า อากาศเป็นสิ่งที่แผ่ซ่านแทรกซึมอยู่ในทุกหนทุกแห่ง โดยมีคุณสมบัติคือเป็นตัวกลางที่ทำให้เสียงเกิดขึ้น เสียงเป็นคุณสมบัติที่เกิดขึ้นมาจากอากาศ สำหรับเสียงนั้น เมื่อมันเป็นคุณสมบัติมันก็ต้องมีสสารเป็นที่อาศัย และที่อาศัยของเสียงก็คือ อากาศ ไวเศษิกะกล่าวว่า แม้ว่าเราจะรับรู้อากาศไม่ได้ด้วยประสาทสัมผัส แต่เราก็ทราบได้ว่ามันมีอยู่โดยอาศัยการอนุมาน นั่นก็คือ อนุมานเอาจากการมีอยู่ของเสียงนั่นเอง อวกาศ (Space) จึงเป็นสสารที่มีสภาพเป็นหนึ่งนิรันดรและมีอยู่ทั่วไป เป็นพื้นฐานให้เรารับรู้เกี่ยวกับ สถาน

ที่ เช่น ที่นี้ ที่นั่น ไกล ไกล

ธรรมชาติที่แท้จริงของอวกาศ (The real nature of space) ประวัติการศึกษาการกำเนิดของเอกภพ เริ่มจากไอน์สไตน์ อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาเอกภพปัจจุบันนี้มีต้นกำเนิดรากฐานมาจาก ทฤษฎีสัมพัทธภาพของไอน์สไตน์ ซึ่งเป็นผู้ที่ทำให้เกิดการศึกษาเกี่ยวกับเอกภพนั้นเป็นวิทยาศาสตร์ แทนที่จะเป็นเพียงความเชื่อหรือศาสนา ซึ่งก่อนหน้านั้นมักจะคิดเพียงว่าเอกภพเป็นสถานที่ให้ดาวและกาแล็กซีอยู่ไม่ได้เป็นจุดสำคัญของการศึกษาค้นคว้า ในปี 1917 ไอน์สไตน์ได้ใช้ทฤษฎีสัมพัทธภาพในการศึกษาเกี่ยวกับเอกภพ ที่จริงในปี 1917 เป็นเพียงปีเดียวให้หลังจากที่เขาประกาศทฤษฎีสัมพัทธภาพ ทำให้เขาสามารถค้นพบและสร้าง ทฤษฎีสัมพัทธภาพได้ ในตอนแรกๆ และใช้ทฤษฎีกับโมเดลเอกภพที่หยุดนิ่ง สม่่าเสมอเหมือนกันทุกทิศทาง ซึ่งก็คือโมเดลของเอกภพปิด สม่่าเสมอและเหมือนกันทุกทิศทาง ซึ่งหมายความว่า ถ้าดูในบริเวณแคบๆ ของเอกภพอาจจะมีโลก มีดาวเสาร์ ฯลฯ แต่เมื่อดูในวงกว้างขวางแล้ว ไม่ว่าจะมองไปที่ทิศทางไหน เอกภพจะเหมือนกันทั้งหมด ไม่มีที่ไหนที่จะพิเศษกว่าที่อื่น ปัจจุบันเรียกความคิดนี้ว่า กฎของเอกภพ ซึ่งเป็นความคิด พื้นฐานอันหนึ่งในการศึกษาเอกภพในปัจจุบัน แล้วผลของการคำนวณปรากฏออกมาตรงกันข้ามกับที่คาดไว้ ไอน์สไตน์พบว่าตามโมเดลเอกภพที่ปิดนี้ เอกภพจะหดตัว แทนที่จะหยุดนิ่งอย่างที่คิดไว้ ซึ่งที่จริงแล้วนี่เป็นสิ่งที่พอคาดคะเนได้ เพราะทฤษฎีสัมพัทธภาพของไอน์สไตน์นั้น ที่จริงก็คือการขยาย ทฤษฎีแรงโน้มถ่วงของนิวตัน ถ้าในเอกภพมีมวลสารอยู่อย่างสม่่าเสมอ มันจะดึงดูดซึ่งกันและกันเข้าหากัน เอกภพก็จะหดตัว ในขณะที่ฮับเบิล พบว่าความเร็ว แปรผันตามระยะทาง ยิ่งกาแล็กซีที่ไกลอยู่มากขึ้น เราจะวัดได้ว่ามันวิ่งออกไปจากเราเร็วมากขึ้น $V = kD$, $D =$ ระยะทาง, $V =$ ความเร็วค่าคงที่ k ไม่ได้คงที่ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต ไม่เท่ากัน ที่แบ่งๆ กันง่ายๆ ก็มี 3 แบบ คือ 1) จักรวาลมีสสารเหลือเพื่อ ศักย์มากกว่าจลน์ กาแล็กซีเคลื่อนเคลื่อนออกจากกัน จนถึงระยะหนึ่งแล้วหยุดแล้วจะเริ่มกลับเข้ามาหากันใหม่ 2) พอดีๆ เคลื่อนไปหยุดที่ระยะอนันต์ 3) สสารน้อย เคลื่อนออกไปเรื่อยๆ สิ่งที่จะทำให้เรารู้ได้ว่าจักรวาลนี้เป็นแบบไหนใน 3 แบบ ก็คือค่า Hubble Constant การวัดค่า Hubble Constant ก็ทำได้หลายแบบ แบบหนึ่งที่ตอนนี้ว่าตื่นเต้น คือ การวัดจาก CMB (cosmic microwave background) ที่นี้มี VSA (very small array) ที่ใช้ศึกษา CMB โดยตรง การสร้าง model ของเอกภพนั้นจะใช้ทฤษฎีสัมพัทธภาพทั่วไป (Einstein, 1919) ซึ่งมวลจะกำหนดความโค้งของ space ในเอกภพส่งผลให้แสงเดินทางโค้งไปโค้งมาไม่สามารถหลุดออกไปจากเอกภพได้ จึงถือได้ว่า เอกภพนั้นจำกัด (แต่ไม่มีขอบ) และเนื่องจากแสงที่โค้งไปมานั้นเดินทางไปทั่วเอกภพนั้น จึงทำให้เรามองเห็นเอกภพเหมือนกันทุกมุมมองแต่จะเป็นเช่นนี้ได้ก็ต่อเมื่อเอกภพเกิดมานานมากๆ ปัจจุบันพบว่าเอกภพมีอายุไม่นานนัก model ข้างต้นจึงไม่สมบูรณ์ จึงได้มีการพัฒนา model ใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับกับสังเกตมากขึ้น

ธรรมชาติที่แท้จริงของกาล อภิปรัชญาว่าด้วยเอกภพหรือธรรมชาติ ปัญหาแรกที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับอภิปรัชญาก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับความจริงของโลก เพราะความจริงของโลกเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวมากที่สุด

นักปรัชญาจึงได้หยิบยกเอาเรื่องนี้มาเป็นเรื่องแรกในการหาคำตอบ เรื่องนี้เป็นการศึกษาธรรมชาติ โดยศึกษาธรรมชาติต่างๆ ของเอกภพหรือจักรวาลโดยค้นคว้าสืบหาถึงธรรมชาติ โครงสร้างของกาล สสาร และอื่นๆ เป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบว่าจะอะไรเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่ง วิวัฒนาการของจักรวาล ธรรมชาติ หรือโลกเกิดขึ้นได้อย่างไร ใครเป็นผู้สร้างโลก โลกหรือจักรวาลมีสภาพเป็นจิตหรือสสาร เมื่อกล่าวถึงเรื่องของจักรวาล หมายถึงว่าเราจะต้องพยายามทำความเข้าใจในเรื่องของเอกภพว่าคืออะไร มีลักษณะความเป็นไปอย่างไร หรือมีวิวัฒนาการอย่างไรบ้าง ดังนั้น ควรทำความเข้าใจในเบื้องต้นก่อนว่าเอกภพมีธรรมชาติและวิวัฒนาการ คือ ธรรมชาติของจักรวาล จะกล่าวถึงลักษณะของจักรวาลหรือเอกภพว่ามีลักษณะอย่างไร คำว่า “เอกภพ” (Cosmogony) หมายถึง อวกาศทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วยกาลเวลาและสสารทั้งหมด เอกภพที่ปรากฏอยู่นี้ นักปรัชญาและนักดาราศาสตร์ ได้วิเคราะห์และหาคำตอบ ส่วนคำตอบที่เหมือนกันและต่างกัน ทั้งนี้รวมไปถึงนักวิทยาศาสตร์ด้วย เพราะนักวิทยาศาสตร์ได้กล่าวไว้เรื่องการเดินทางของแสงว่าจะใช้เวลาสองหมื่นล้านปี จึงจะสามารถถึงได้รอบเอกภพ (แสงวิ่งได้ วินาทีละ 300,000 กิโลเมตร) นอกจากเอกภพนี้แล้ว น่าจะมีเอกภพอื่นๆ ซึ่งอยู่ในอวกาศอื่นๆ ด้วย กับคำถามที่ว่าเอกภพมีวิวัฒนาการมาอย่างไร ข้อนี้มีสมมติฐานคือ เมื่อประมาณ 5,000 ล้านปีมาแล้ว ขณะที่ดวงอาทิตย์กำลังโคจรไปตามวิถีทาง มีดาวดวงหนึ่งเฉียดเข้ามาใกล้และดึงดูดกลุ่มหมอกเพลิงให้ยึดออกไปทั้งในทางที่ถูกดึงดูดและทิศทางตรงกันข้าม เมื่อกลุ่มหมอกเพลิงนี้เย็นตัวลง จึงได้แตกตัวเองออกเป็นดาวเคราะห์ต่างๆ ในระบบสุริยะจักรวาล แนวความคิดของการเกิดระบบสุริยะจักรวาลที่กล่าวมานี้เรียกว่า ทฤษฎีดึงดูด (Tidal theory) ซึ่งเซอร์ เจมส์ จินส์ ได้เสนอเอาไว้ ทั้งนี้ การแปรสภาพ (becoming) การดำรงอยู่ (existence) และรวมทั้งการจัดปหารณะ หรือประเภทของสภาวะ (categories of being) ว่าเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างไร ภาววิद्याมุ่งสนใจกับคำถามถึงการมีอยู่ (exist) ของสภาวะ (entity) ต่างๆ หรือการมีอยู่ของสภาวะนั้นมีอยู่อย่างไร ดำรงอยู่อย่างไร สัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ การดำรงอยู่ต่างๆ อย่างไร ซึ่งการศึกษาภาววิทยาจะมีมุมมองแตกต่างตามแต่ละสำนักคิด เช่น ในหนทางแบบอภิปรัชญาของปรัชญาวิเคราะห์ซึ่งมองว่าธรรมชาติของความเป็นจริง (reality) นั้นต้องพูดถึงการเป็นอยู่ขั้นปหารณะ (category) ของความเป็นจริง ซึ่งทำให้นักปรัชญาเหล่านี้มองว่า ธรรมชาติของความเป็นจริงมีเบื้องหลังที่เป็นสิ่งพื้นฐาน (basic) และมีสิ่งที่เป็นอนุพันธ์ (derivatives) ตามออกมาจากสิ่งพื้นฐานเหล่านั้น อาทิ เชื่อว่ามีบางอย่างเป็นเหตุกำเนิดของสิ่งต่างๆ เช่น พระเจ้าเป็นสิ่งพื้นฐานแรกที่อยู่เบื้องหลัง และให้กำเนิดแก่สิ่งต่างๆ ตามมา (จำนง ทองประเสริฐ, 2534 : 34)

เนื้อสาร (Substance) สสาร คือวัตถุต่างๆ ที่อยู่รอบตัวคนเรา เช่น อากาศ ก๊าซ ดิน น้ำ หรือหนังสือ เป็นสสารทั้งสิ้น มนุษย์เองก็เป็นสสาร สัตว์และพืชก็เป็นสสารสสารจะมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือต้องการที่อยู่ ถ้าเอาหินใส่ในกล่องกระดาษใบหนึ่งที่ละก้อน ในที่สุดก้อนหินจะเต็มกล่อง ไม่สามารถใส่ก้อนหินได้อีก เพราะก้อนหินต้องการที่อยู่กล่องจึงเต็ม หรือถ้วยแก้วที่มองดูว่าว่างเปล่า แท้ที่จริงแล้วมี

อากาศอยู่ภายใน แต่มองไม่เห็นมัน ลองเอากระดาษมาหนึ่งชิ้น ใส่ลงไปในแก้วเปล่า แล้วคว่ำถ้วยแก้วนี้ลงไปใต้น้ำ หรืออ่างน้ำ กดให้แก้วจมอยู่ในน้ำสักครู่ จึงยกถ้วยแก้วขึ้นมาตรงๆ จะเห็นว่ากระดาษจะไม่เปียก เพราะน้ำเข้าไปในแก้วไม่ได้ แสดงว่ามีสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่ในแก้ว นั่นก็คือ อากาศ ดังนั้น อากาศก็ต้องการที่อยู่ น้ำจึงเข้าไปในแก้วไม่ได้มีน้ำหนัก สสารทุกอย่างต้องมีน้ำหนัก เช่น กระดาษอาจจะไม่รู้สึกว่ากระดาษมีน้ำหนัก แต่ถ้าลองยกหนังสือสัก 10 เล่ม จะรู้สึกได้ว่ากระดาษนั้นก็มือน้ำหนัก หรือนำลูกบอลที่ยังไม่ได้สูบลมมาวางไว้บนตาชั่ง แล้วดูว่าหนักเท่าไร หลังจากนั้นนำลูกบอลไปสูบลม ให้อากาศเข้าไปจนเต็มลูกบอล แล้วนำไปวางบนตาชั่งอีกครั้ง จะเห็นว่าครั้งนี้น้ำหนักจะหนักกว่าครั้งแรก แสดงว่าอากาศที่เพิ่มเข้าไปในลูกบอลนั้นมีน้ำหนัก สถานะของสสาร สสารมี 4 สถานะ คือ ของแข็ง ของเหลว ก๊าซ และ พลาสมา ของแข็ง (Solid) คือ สถานะของสสารที่มีอนุภาคอยู่ติดกัน มีช่องว่างระหว่างอนุภาคน้อย อนุภาค ของสสารจึงเคลื่อนไหวได้ยาก ดังนั้นสสารจึงมีรูปร่างคงที่เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ยาก สสารที่มีสถานะเป็นของแข็ง เช่น หิน น้ำแข็ง ของเหลว (Liquid) คือ สถานะของสสารที่มีอนุภาคอยู่ห่างกันมากกว่าของแข็ง จึงอยู่กันอย่างหลวมๆ อนุภาคของสสารจึงเคลื่อนไหวได้ง่ายขึ้น ดังนั้นสสารจึงมีรูปร่างไม่แน่นอนเปลี่ยนแปลงไปตามภาชนะที่บรรจุ สสารที่มีสถานะเป็นของเหลว เช่น น้ำ ฝน เป็นต้น ก๊าซ (Gas) คือ สถานะของสสารที่มีอนุภาคอยู่ห่างกัน จึงมีแรงยึดเหนี่ยวระหว่างกันน้อยมาก ทำให้อนุภาคเคลื่อนที่ได้ อย่างอิสระ ดังนั้นสสารจึงมีรูปร่างไม่แน่นอน เมื่อสสารอยู่ในภาชนะใดอนุภาคของสสารจะพุ่งกระจายเต็มภาชนะสสารที่มีสถานะเป็นก๊าซ เช่น อากาศ ก๊าซหุงต้ม เป็นต้น พลาสมา (Plasma) คือ สถานะของสสารที่มีอนุภาคแตกกระจาย จึงเกิดการกระจายไปมาของอนุภาค ทำให้อนุภาคเคลื่อนไหวแบบรวดเร็ว ดังนั้นสสารจึงมีรูปร่างที่ไม่แน่นอน สสารนี้จะสลายไปอย่างรวดเร็วในเวลาอันสั้น การเปลี่ยนแปลงสถานะของสสารจากสถานะของแข็งเป็นของเหลว เรียกว่า การหลอมเหลว อุณหภูมิขณะนั้นจะคงที่เรียกว่า จุดหลอมเหลว การเปลี่ยนสถานะของสสารจากของเหลวกลายเป็นไอ เรียกว่า การเดือด อุณหภูมิขณะนั้นจะคงที่เรียกว่า จุดเดือด (David.E. Goldberg, 1988 : 321)

การเปลี่ยนแปลงสถานะในแต่ละรูปแบบ มีชื่อเรียกต่างกันตามลักษณะการเปลี่ยนแปลง ดังนี้ (1) การระเหย คือกระบวนการการเปลี่ยนแปลงสถานะของสสาร จากของเหลว กลายเป็นก๊าซ โดยมักเกิดเมื่อของเหลวนั้นๆได้รับพลังงานหรือความร้อน ได้แก่ น้ำ เปลี่ยนสถานะเป็น ไอน้ำ (2) การระเหิด คือกระบวนการการเปลี่ยนแปลงสถานะของสสาร จากของแข็ง กลายเป็นก๊าซ โดยไม่ผ่านสถานะการเป็นของเหลว ได้แก่ น้ำแข็งแห้ง เปลี่ยนสถานะเป็น ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (3) การควบแน่น คือกระบวนการการเปลี่ยนแปลงสถานะของสสาร จากก๊าซ กลายเป็นของเหลว โดยมักเกิดเมื่อก๊าซนั้นๆ สูญเสียความร้อนหรือพลังงาน ได้แก่ ไอน้ำ เปลี่ยนแปลงสถานะเป็น น้ำ (4) การแข็งตัว คือกระบวนการการเปลี่ยนแปลงสถานะของสสาร จากของเหลว กลายเป็นของแข็ง โดยมักเกิดเมื่อของเหลวนั้นๆ สูญเสียความร้อนหรือพลังงาน ได้แก่ น้ำ เปลี่ยนแปลงสถานะเป็น น้ำแข็ง โดยของแข็งนั้น สามารถเปลี่ยนสถานะกลับเป็น

ของเหลวได้ โดยการได้รับพลังงานหรือความร้อน (5) การตกผลึก คือกระบวนการการเปลี่ยนแปลงสถานะของสสาร จากของเหลว กลายเป็นของแข็ง โดยมักเกิดเมื่อของเหลวนั้นๆ สูญเสียความร้อนหรือพลังงานได้แก่ น้ำ เปลี่ยนแปลงสถานะเป็น น้ำแข็ง แต่โดยทั่วไปแล้ว ตกผลึกนั้นนิยมใช้ กับการเปลี่ยนแปลงรูปร่างทางทางเคมี เสียมากกว่า เพราะโดยทั่วไปใช้กับสารประกอบหรือวัตถุ ที่ไม่สามารถหลอมเหลว หรือละลาย กลับเป็นของเหลวได้อีก (6) การหลอมเหลว หรือการละลาย คือ กระบวนการการเปลี่ยนแปลงสถานะของสสาร จากของแข็ง กลายเป็นของเหลว โดยมักเกิดเมื่อของแข็งได้รับความร้อนหรือพลังงานได้แก่ น้ำแข็ง เปลี่ยนแปลงสถานะเป็น น้ำ

สสารตามลักษณะเนื้อสาร สสารตามลักษณะเนื้อสาร สามารถจำแนกได้สองประเภทใหญ่ๆ คือ (ก) สารวิวิธพันธ์ (Heterogeneous) เป็นสสารที่มีเนื้อผสมหรือของผสม (mixture) ที่ประกอบด้วยสารที่มีวิภูภาคแตกต่างกันตั้งแต่สองวิภูภาคขึ้นไป โดยที่สามารถสังเกตเห็นความแตกต่างของสารแต่ละชนิดได้อย่างชัดเจน เช่น หินแกรนิต จะพบผลึกชนิดสารเอกพันธ์ สารวิวิธพันธ์ สารละลาย สารบริสุทธิ์ธาตุ สารประกอบสสาร (ข) สารเอกพันธ์ (Homogenous) เป็นสสารที่มีวิภูภาคเดียว มีสมบัติเหมือนกันตลอดในวิภูภาคนั้น เช่น น้ำตาล เกลือ น้ำทะเล คิวอर्थ กระจก อากาศ เป็นต้น สารเอกพันธ์แบ่งได้ 2 ชนิด คือ 1) สารละลาย (Solution) เป็นสารเอกพันธ์ที่ประกอบด้วยสารมากกว่าหนึ่งชนิดขึ้นไป ได้แก่ ตัวทำละลาย (Solvent) และ ตัวถูกละลาย (Solute) สารละลายอาจพบอยู่ทั้งสามสถานะ ตัวทำละลายจะเป็นสารที่มีปริมาณมากกว่าตัวถูกละลาย เช่นน้ำเชื่อม เป็นของเหลวประกอบด้วย น้ำตาลที่ถูกละลายในน้ำ อากาศจัดเป็นสารละลายของก๊าซชนิดต่างๆ ผสมกันอยู่ ทองเหลืองเป็นโลหะผสมในรูปของสารละลายที่เป็นของแข็งของทองแดงกับสังกะสี 2) สารบริสุทธิ์ (Pure substances) เป็นสารเอกพันธ์ที่มีองค์ประกอบแน่นอน แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ธาตุ (Elements) และสารประกอบ (Compounds)

ความเป็นเหตุและผล (The Causality) แนวคิดปฏิบัตินิยมแบบสมัยใหม่ และ แนวคิดประจักษ์นิยมของ เดวิด ฮูม ก็เป็นอีกหนึ่งใน แนวทางหลาย ๆ แนวทางของปรัชญา ที่ต้องการจะสร้างการพิสูจน์ และการค้นหาความหมายเกี่ยวกับความรู้ของมนุษย์ โดยในแง่ของการทำให้ “สมรรถภาพ” ด้านการเข้าใจความรับรู้ของมนุษย์ปรากฏ ออกมา จึงทำให้ทั้งสองแนวคิดนี้ควรค่าที่จะถูกนับรวมเข้าเป็นศาสตร์แห่งการรู้แจ้งแห่งมวลมนุษยชาติด้วย อย่างยิ่ง และ โดยเฉพาะในแง่ที่ว่า แนวคิดแบบปฏิบัตินิยม และ แนวคิดแบบประจักษ์นิยมของเดวิด ฮูม นั้นมีความเกี่ยวข้องกันอย่างมีนัยสำคัญ บางทีเมื่อศึกษาลึกลงไป อาจสามารถทำให้ผู้ศึกษาทราบได้ ว่า ทั้งสองแนวคิดนี้อาจเป็นดัง เหตุ และ ผล ของกันและกัน คือ มีประจักษ์นิยมของ เดวิด ฮูม เป็น เหตุและมีปฏิบัตินิยมเป็นผล (สุจิตรา ธรณีน, 2540 : 26)

จากประเด็นเหล่านี้คงอาจพอทำให้การศึกษาแนวความคิดทั้งสองมีความน่าสนใจขึ้นได้อีกมาก คือ (1) ธรรมชาติของความเป็นเหตุและผล ฮูม จึงกล่าวสรุปไว้ว่า “ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลนี้ได้จากการสังเกตหรือประสบการณ์นั้นคือ เราอาจสังเกตความสัมพันธ์บางประเภทระหว่าง

วัตถุ ซึ่งในความสัมพันธ์นั้นเราจะพบว่า วัตถุซึ่งเรียกว่า สาเหตุและผลนั้น มันอยู่ใกล้กัน หรือไม่เช่นนั้นก็สังเกตว่า “สิ่งที่เป็นสาเหตุนั้นมันมีอยู่ก่อนในแง่ของเวลา” สำหรับคำว่า เหตุ (cause) คือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นตามความคิดของสิ่งหนึ่ง และ ติดตาม ด้วยความคิดอีกสิ่งหนึ่ง เหตุคือผลผลิตของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่สามารถผลิตผล (effect) ออกมาได้ด้วยสิ่ง ที่แฝงอยู่ในเหตุนั่นเอง ซึ่งอาจเป็นพลัง หรือ อำนาจที่แฝงเร้นอยู่ทั้งเหตุ และ ผล ซึ่งถูกพันนาการ เข้าด้วยกัน ด้วยพลังอย่างหนึ่ง และ พลังนั้น ๆ เราอาจคาดเดาได้ว่า ผลจะเป็นเช่นไร โดยไม่ต้องมี ประสบการณ์หรืออำนาจอื่นๆ เข้ามาเกี่ยวข้องต่อกระบวนการทำงาน (Frank Thilly, 1993 : 34-36) (2) กำเนิดความคิดเกี่ยวกับความเป็นเหตุและผล ความเข้าใจที่กว้างที่สุดสำหรับประสบการณ์นิยมก็คือ ความคิดที่ว่าความรู้ทั้ง มวลในที่สุดแล้วมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า อันหมายถึง ตา หู จมูก ลิ้น กาย โดยความรู้้อาศัยประสบการณ์ (a posteriori knowledge) จะแสดงออกมาในรูปประโยคสังเคราะห์ (synthetic statement) นอกจากนี้ นักประสบการณ์นิยมบางส่วนยังเห็นว่าวิธีการได้มาซึ่งความรู้อัน สำคัญอย่างยิ่งก็คือ วิธีการอุปนัย (induction) นักปรัชญาในอดีตที่มีฐานคิดบางส่วนในลักษณะเช่นนี้ก็ มีอยู่บ้าง เช่น อริสโตเติล (Aristotle) เอพิคิวรัส (Epicurus) ทอมัส อควไนัส (Thomas Aquinas) ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ความคิดของนักปรัชญาดังกล่าวนั้นมีความแตกต่างกันออกไป และ มิได้เป็นแบบ ประสบการณ์นิยมอย่างจริงจังนัก ประสบการณ์นิยม (Empiricism) เป็นที่มีความคิดเห็นตรงข้ามกับเหตุผลนิยม เพราะเชื่อในความ รู้ที่ผ่านมาจากประสาทสัมผัส และ ไม่เชื่อว่ามีความรู้ก่อนประสบการณ์ (A posterior knowledge) ปฏิเสธความเชื่อว่า มีความรู้ติดตัวมาตั้งแต่เกิด (Innate idea) คือความรู้ที่มีอยู่ในตัวก่อนแล้ว โดยไม่ ต้องอาศัยประสบการณ์ ประสบการณ์นิยมยอมรับเพียงความรู้หลังประสบการณ์ ประสาทสัมผัสเป็นบ่อ เกิดของความรู้ ซึ่งความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์นี้ เรียกว่า ความรู้เชิงประจักษ์ ซึ่งตรงข้าม และขัด แย้งโดยตรงกับเหตุผลนิยม (rationalism) นอกจากนี้ ประสบการณ์นิยมมีความเห็นเรื่องสหัชญาณ (Intuition) ไม่ตรงกับเหตุผลนิยม เพราะเหตุผลนิยมเชื่อว่า สหัชญาณ หรือ ที่เรียกว่า อัชฌัตติกญาณ เป็นวิธีเข้าถึงความจริงอีกวิธีหนึ่ง สหัชญาณนี้เป็นเรื่องของจิตที่เกิดความรู้ความเข้าใจขึ้นมาเองอย่างฉับพลัน ไม่เกี่ยวกับการอ้างเหตุผลหรือความรู้อื่นใดเป็นตัวกลางและไม่เกี่ยวข้องกับการประสบการณ์แต่อย่างใด แต่ประสบการณ์นิยม อธิบายความหมายของสหัชญาณในลักษณะที่ว่า เป็นเรื่องของ การรับรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสได้ทำหน้าที่สัมผัสกับสิ่งภายนอก เช่น ตามองเห็นสีแดง ก็รู้ว่าเป็นสีแดง หูได้ยินเสียงรถยนต์ ก็รู้ว่าได้ยินเสียงรถยนต์ ประสบการณ์นิยมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าจะไม่มีอิทธิพลมากนัก จนกระทั่งถึง คริสต์ศตวรรษที่ 17 การที่โลกมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการอื่นๆ เกิดขึ้น ส่งผล ให้ทฤษฎีแบบประสบการณ์นิยมก่อตัวขึ้นอย่างรวดเร็วจนเห็นได้ชัด ซึ่งเมื่อจะกล่าวถึงประสบการณ์นิยม แล้ว นักปรัชญาที่มักจะถูกกล่าวถึงเสมอก็คือนักปรัชญา กลุ่ม “นักประสบการณ์นิยมชาวอังกฤษ” (British empiricists) ซึ่งประกอบด้วยจอห์น ล็อก (John Locke, 1632-1704) จอร์จ เบิร์คเลย์ (George Berkeley, 1685-1753) และเดวิด ฮูม (David Hume : 1711-

1776) (John J. Macionis, 2004: 25-28)

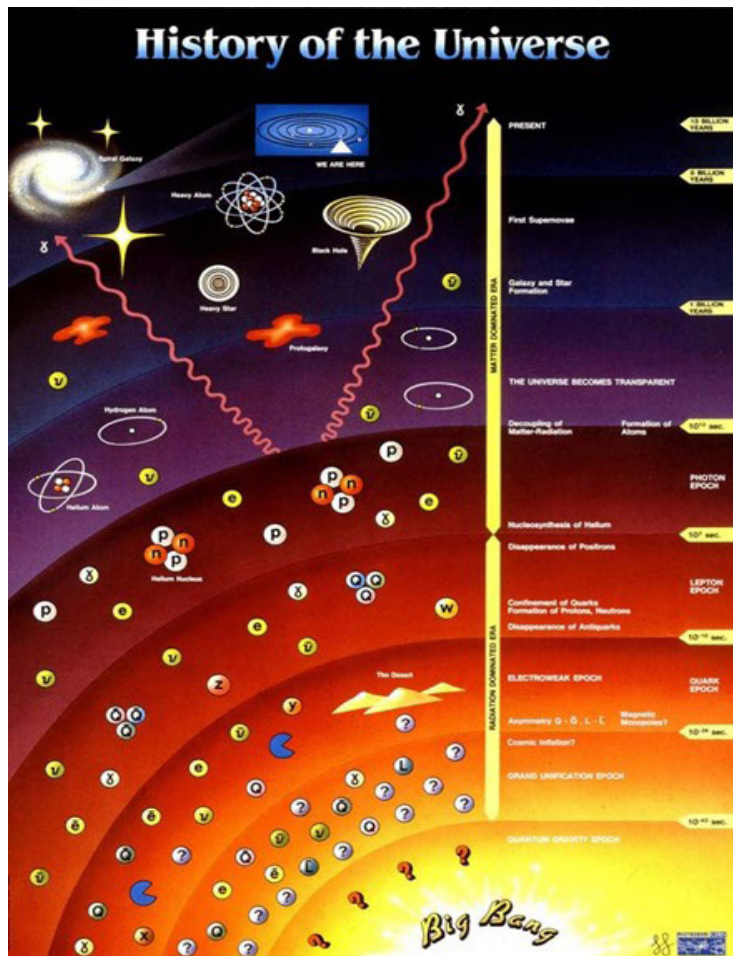
เนื้อสารกับความเป็นเหตุและผล (Substance and Causality) นักปรัชญาท่านหนึ่ง คือ สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) ได้กล่าวเกี่ยวกับเอกภพไว้ว่า เอกภพ เป็นกระบวนการวิวัฒนาการกระบวนการเดียวกัน ประกอบด้วยสสาร การเคลื่อนที่ และพลังงาน กระบวนการวิวัฒนาการของเอกภพมีขั้นตอน ดังนี้ เกิดการกลั่นตัวของสสาร เกิดการเคลื่อนไหว แปรสภาพจากการฟุ้งกระจายเข้าเป็นกลุ่มก้อน มีลักษณะของเนื้อสารแตกต่างกัน และคงสภาพการเคลื่อนไหวและคงสภาพการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดไป ธรรมชาตินิยมกับศาสนา ธรรมชาตินิยมถือว่า พระเจ้าไม่มีอยู่จริง ถ้าพระเจ้าเป็นจริงอีกอย่างหนึ่งต่างกับธรรมชาตินิยมที่สูงสุด จึงมีปัญหาว่า นักธรรมชาตินิยมทุกคนเป็น พวกอเทวนิยมหรือไม่ (วิทย์ วิศทเวทย์, 2550 : 45) หรือปัญหาที่ว่า ความเชื่อในธรรมชาตินิยมกับความเชื่อในความสำเร็จของค่านิยม ทางศาสนานั้น สามารถประนีประนอมกันได้หรือไม่ เมื่อพิจารณาในด้านประวัติศาสตร์จะพบว่าธรรมชาตินิยมเชิงสสารนิยมนั้น เป็นอย่างเดียวกับอเทวนิยมชายจัด คติโลกวิสัย ฝ่ายรุกราน และขบวนการต่อต้านศาสนากับคณะนักบวช แต่นักปรัชญาบางท่านในลัทธิธรรมชาตินิยม ได้พยายามเป็นอย่างยิ่งเพื่อรับรองประสบการณ์ทางศาสนาว่า เป็นประสบการณ์ ที่ดีเลิศ ทั้งนี้ เพื่อยอมรับค่านิยมทางศาสนา และเพื่อรวมศาสนาเข้าไว้ในโลกทรรศน์ของธรรมชาตินิยม นักธรรมชาตินิยมร่วมสมัย อาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มขวา และ กลุ่มซ้าย หรือเรียกตามศัพท์ของวิลเลียมเจมส์ ว่ากลุ่มใจอ่อน (tender-minded) และ กลุ่มใจแข็ง (tough-minded) นักธรรมชาตินิยมกลุ่มใจแข็งนั้นมีเจตนารมณ์ ใกล้เคียงกันมากกับนักสสารนิยมรุ่นเก่า คือพวกนี้มีทรรศนะไม่แตกต่างกันในเรื่องของค่านิยมทางศาสนา หรือไม่เห็นด้วยกับผู้พยายามดึงศาสนาเข้าไปรวมไว้ในโลกทรรศน์ของธรรมชาตินิยม ส่วนนักธรรมชาตินิยมกลุ่มใจอ่อนกลับเห็นใจศาสนา คือโดยปกติ กลุ่มนี้ปฏิเสธรูปแบบตามประเพณี แต่เขาเชื่อว่า ค่านิยมทางศาสนามีความสำคัญและสามารถรวมเข้าไว้ในปรัชญาธรรมชาตินิยมได้ (สุนทร ฤ รังสี, 2545 : 22)

3. ประเด็นวิเคราะห์

ในอุพนิกาสูต พระอานันททูลขอให้พระพุทธเจ้าตรัสเล่าเรื่องโลกธาตุให้ภิกษุทั้งหลายฟังและพระพุทธองค์จึงทรงแสดงโลกธาตุ 3 มี 3 ระดับคือ ขนาดเล็กมีขนาดเท่ากับหนึ่งพันจักรวาล ขนาดกลางมีขนาดเท่ากับหนึ่งล้านจักรวาล และขนาดใหญ่ มีขนาดเท่ากับแสนโกฏิจักรวาล (มหาจุฬา, อง.ตีก. (บาลี) 20/81/220-222) (อดิศักดิ์ ทองบุญ, 2560 : 60-75) หากพิจารณาตามทฤษฎีกาเนิดอวกาศและเอกภพทั้งสองมิตินี้ ทำให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์กับหลักพุทธปรัชญา และเข้าเกณฑ์ในหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ความแปรผันไปตามเหตุปัจจัย ทุกขัง ทนอยู่สภาพเดิมไม่ได้ตลอด และอนัตตา หาใช่บุคคลหรือใครๆ แม้องค์พระพุทธองค์ไปกำหนดหรือให้เป็นไป แม้ทางกายภาพก็มีสภาพเป็นไปตามกฎเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป ส่วนในทางจิตภาพ จะเห็นว่า อวกาศ เป็นจุดศูนย์กลางของสรรพสิ่งที่สิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์ สัตว์ และ

พืชพรรณธัญญาหารต่างๆ ก็เกิดจากอวกาศที่มีระบบเชื่อมโยงกับโลก จักรวาล กำเนิดเอกภพทั้งหมดนี้ สรุปลงได้ว่า สสารก็ดี และส่วนอื่นๆ ที่ประกอบกับสสารก็ดีล้วนต้องอิงอาศัยกันและกันแบบลูกโซ่ ไม่ได้อยู่เพียงลำพัง ดังเช่นบุคคลจะทำความดีและกรรมเลว ก็ย่อมมีผลกลับมาเป็นผลอยู่เสมอ เพราะเป็นเหตุผลที่เป็นไปตามกฎของธรรมชาติเหมือนกฎของจักรวาลนั่นเอง ไม่มีใครปรุงแต่งหรือพระเจ้าสร้างสรรทั้งโลกและสรรพสัตว์ ดังภาพประกอบกำเนิดอวกาศ/ทฤษฎีบิกแบงก็

สรุปได้ว่า สสาร กาล เทศะ และความเป็นเหตุเป็นผล หากมองในทัศนะของพุทธปรัชญาจะเห็นว่า มีความสัมพันธ์กันย่อมไม่มีบุคคลปรุงแต่งคืออวกาศ โลก จักรวาล ล้วนเป็นไปตามกฎของธรรมชาติอยู่อย่างนั้นแม้พระพุทธองค์ก็ตรัสเช่นนั้นเหมือนกัน

4. สรุป และข้อเสนอแนะ

สรรพสิ่งในโลกล้วนแต่เป็นสสาร ทฤษฎีสสารนิยมยุคแรกๆ อาจได้แก่แนวความคิดทางธรรมชาติที่เรียกว่าธรรมชาตินิยม เพราะถือว่า สสารเป็นความแท้จริง ชีวิตคือพลังงานทางฟิสิกส์และเคมีที่ซับซ้อน ส่วนจิตคือปรากฏการณ์ทางสมอง สสารนิยม เชื่อว่าสสารเป็นบ่อเกิดของโลกจักรวาล มนุษย์ มีร่างกายที่ปรากฏอยู่ประกอบด้วยกลไกต่างๆ และทำงานได้ดุจเครื่องจักรกล ส่วนจิตนั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง ลักษณะต่างๆ ของจิต ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึก นึกคิด ความเข้าใจ เป็นผลมาจากการรวมตัวของวัตถุหรือสสาร เมื่อเป็นเช่นนี้ ลักษณะของสสารนิยม จึงเป็นความพยายามที่จะหาคำตอบเกี่ยวกับเรื่องสสารโดยเฉพาะ แนวความคิดเกี่ยวกับสสารนิยม จึงแพร่หลายมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ และมีทฤษฎีสสารนิยมเกิดขึ้นมากมาย ที่สำคัญที่สุดได้แก่ ทฤษฎีจักรกลนิยม (Mechanisms)

ข้อเสนอแนะ เนื่องจากการศึกษาวิเคราะห์อวกาศในพุทธปรัชญา มีความสัมพันธ์ในกันสองมิติคือ ด้านกายภาพ กล่าวถึงสสารเป็นหลัก และด้านจิตภาพกล่าวคือจิตที่เป็นต้นกำเนิดของมนุษย์และสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือนิยามทั้งห้า ดังนั้น จึงควรศึกษาอวกาศกับนิยามห้าในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นประเด็นต่อไป

5. องค์ความรู้ใหม่

กำเนิดอวกาศมีความสัมพันธ์กับทฤษฎีสสารนิยมหรือทฤษฎีวัตถุนิยม (Materialism) ได้แก่พวกที่ถือว่า สสารและปรากฏการณ์ของสสารเท่านั้นเป็นความแท้จริง จิตเป็นเพียงปรากฏการณ์ของสสาร หากมองในทัศนะของนักวิทยาศาสตร์ทางกายภาพโลกและจักรวาล ย่อมเป็นที่อยู่ของมนุษย์ สัตว์ พืช โดยมีผลมาจากอวกาศนั่นเอง ส่วนในพุทธปรัชญามองว่า จิตเป็นตัวกำหนดให้มนุษย์มีความสัมพันธ์กับจักรวาลโลกและอวกาศ โดยมีกฎเกณฑ์ที่ตกอยู่ในไตรลักษณ์เช่นกัน ในทางวิทยาศาสตร์มีเฉพาะมนุษย์ สัตว์ พืชที่เป็นผลจากอวกาศดังกล่าว แต่ในทางพุทธปรัชญามองว่า ขอบเขตของภพอื่น ๆ มีอยู่ เช่น เทวดาในเทวโลก พรหมโลก อบายภูมิ 4 มิติ เป็นต้น ทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้กล่าวถึงไว้เลย เพราะเกี่ยวกับเครื่องมือที่นำทางยังไม่สามารถนำไปได้ คงมีแต่ทางศาสนาเท่านั้นที่กล่าวถึงมิติเช่นนี้

เอกสารอ้างอิง

จำนง ทองประเสริฐ. (2534). ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิทย์ วิศทเวทย์. (2550). ปรัชญาทั่วไป: มนุษย์ โลก และความหมายของชีวิต. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

สุจิตรา รณริน. (2540). ปรัชญาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: อักษรอาชีพพัฒนา.

- สุนทร ฐ รังสี. (2545).ปรัชญาอินเดียประวัติและลัทธิ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิศักดิ์ ทองบุญ. (2540). ปรัชญาอินเดียร่วมสมัย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2560). ศีลภาวนาวิเคราะหโลกธาตุตามทรรศนะทางอภิปรัชญา. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เอ็ม. หิริยัณนະ. (2520). ปรัชญาอินเดียสังเขป. (วิจิตร เกิดวิสิษฐ ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Barbara Ryden. (2003). Introduction to cosmology. Addison Wesley.
- Edward Harrison. (2000). Cosmology: the science of the universe. Cambridge University Press.
- Einstein, A. (1919). "Time, Space and Gravitation". The Times. (November 28 : 20).
"Particle Physics and Astrophysics Research". The Henryk Niewodniczanski Institute of Nuclear Physics.
- Frank Thilly. (1993). A History of philosophy. Cornell University: Mehra Offset Press.
- John J. (2004). Macionis. Sociology. 10th Edition. Prentice Hall.
- Slipher, V. M. (1969). The radial velocity of the Andromeda nebula. Lowell Observatory Bulletin.